ØKONOMI

og

POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi . 28. Årgang . Nummer 2 . 1954
København 1955 . Ejnar Munksgaards Forlag

ØKONOMI OG POLITIK

28. ÅRGANG · NR. 2 · 1954

INDHOLD

STEPHEN CLISSOLD: Jugoslavien siden bruddet med kominform 105

SVEN HENNINGSEN: Sydøstasiatisk politik. I 120

ERIK RESKE-NIELSEN: Spanien under Franco 140

Den internationale økonomiske situation 150

Den danske økonomiske situation 168

Politisk kronik 182

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD · KØBENHAVN 1954

FORFATTERNE

STEPHEN CLISSOLD var under verdenskrig II engelsk forbindelsesofficer ved marskal Titos hovedkvarter. Efter befrielsen blev han engelsk presseattaché i Jugoslavien og har siden 1951 været ansat ved British Council i København. Har skrevet „Whirlwind. Tito's Rise to Power".

SVEN HENNINGSEN: Professor i moderne historie og samfundskundskab ved Københavns universitet. Medredaktør af „Økonomi og Politik". Har bl. a. skrevet „Det fjerne Østen og Magternes Kamp".

ERIK RESKE-NIELSEN: Lektor i den nyeste tids historie ved Aarhus universitet og leder af dets journalistkursus. Forfatter af „Spanien, Republik og Francostyre 1931–1948".

Eftertryk uden tydelig kildeangivelse er ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hefte i hvert kvartal. Årsabonnement 8 kr. Enkelte hefter 2.50 kr. Abonnement kan tegnes i alle boglader og hos postvæsenet. Redaktion: Professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN (ansvarhavende) og docent POUL WINDING, Skt. Peders Stræde 5, København K. Telefon Palæ 5182. Annonceekspedition sammesteds. Ekspedition: Ejnar Munksgaard, Nørregade 6, København K. Telefon Central 6970.
Udsendt i boghandelen onsdag den 16. februar 1955.

Printed in Denmark. Vald. Pedersens Bogtrykkeri.

JUGOSLAVIEN SIDEN BRUDDET MED KOMINFORM

STEPHEN CLISSOLD

De sidste 15 år har lært os at betragte Jugoslavien som overraskelsernes klassiske land. I foråret 1941, da det europæiske kontinent lå knust under Hitlertysklands vægt, forbavsedes verden ved at erfare, at en gruppe patriotiske, jugoslaviske officerer under Beograds jævne befolknings larmende begejstring ved et dristigt kup havde væltet den akse-venlige regering. Men hvis Jugoslaviens venner var henrykte over at se, at landet således dramatisk havde – med Churchills ord – „fundet sin sjæl", blev de snart smertelig overraskede over den ineffektivitet og det forræderi, som førte til den jugoslaviske hærs næsten øjeblikkelige sammenbrud, da den blev stillet overfor den uundgåelige tyske gengældelse. Derefter fulgte nogle få måneders stilhed; så kom de bemærkelsesværdige og ophidsende nyheder, at nogle enheder af den jugoslaviske hær under en vis oberst Draža Mihailović havde nægtet at akceptere kapitulationen og stadig kæmpede mod tyskerne i bjærgene. En mere fuldstændig undersøgelse afslørede imidlertid, at situationen var mere foruroligende. Mihailovićs tilhængere, som omfattede enkeltledere, der var bragt i miskredit ved varierende grader af samarbejde, var langtfra ivrige efter at betale prisen for en effektiv modstand; de, der virkelig satte guerillakrigen i gang, var partisanerne, ledet af den mystiske Tito. Denne bevægelses kommunistiske karakter blev mere og mere synlig. Ved Tysklands sammenbrud havde marskal Tito magten med alle tegn på fuld marxistisk ortodoksi og blind lydighed overfor Stalins imperialistiske diktatur. Men endnu engang tog begivenhederne en pludselig og aldeles uventet drejning. I 1948 blev det meddelt, at der eksisterede vidtrækkende divergenser mellem Jugoslavien og de andre kommunistiske satellitstater og endog mellem Tito og mændene i Kreml. Den Moskva-trænede, jugoslaviske kommunist afslørede sig som en forstokket, marxistisk kætter, der trodsede Stalins formynderskab og fastslog, at det var hans hensigt at opbygge Jugoslavien som en socialistisk stat efter de retningslinier, han og hans tilhængere havde lagt.

Dette brud med Kominform var den mest gådefulde blandt de mange overraskelser, Jugoslavien har stillet verden overfor. Det er kun naturligt at spørge, om det er sandsynligt, at den er den sidste, eller om vi må regne med at skulle opleve en ny kovending af tilsvarende betydning for denne strategisk vigtige del

af Europa. Vil Jugoslavien kort sagt slutte fred med Kreml og vende tilbage til Sovjet-folden? Eller vil det omdannes til et demokrati efter Vestens linier og blive medlem af NATO? Og hvis det ikke følger nogen af disse veje, kan det i så fald hævde sin prekære, uafhængige stilling – kommunistisk inspireret, men med hældning mod vest, ubeslutsomt balancerende mellem to verdener?

ER EN TILNÆRMELSE TIL RUSLAND SANDSYNLIG?

Der har været iagttagere, som fra første færd tog afstand fra Jugoslaviens brud med Kominform som et djævelskt dygtigt træk, der stak blår i øjnene på Vesten ved at iscenesætte et falsk interessesammenstød, som kunne tiltrække en stærkt tiltrængt hjælp til Jugoslavien fra vest, forvirre og dele atlantstaterne og ende med en forsoning mellem Moskva og Beograd, når øjeblikket ansås for gunstigt. Begivenhederne har ikke bekræftet denne antagelse. De beskyldninger, der rettedes mod de jugoslaviske kommunister af deres sovjettiske vejledere, var så grove, og tonen, begge parter brugte, så heftig, at det var klart, at sammenstødet var dødsens alvorligt. Desuden blev det udfra et omhyggeligt studium af den offentliggjorte korrespondance klart, at rødderne til modsætningen og uenigheden strakte sig bagud til partisankrigens vanskelige dage, hvor Moskva hemmeligt bebrejdede Tito og hans kammerater deres for uafhængige politik, og jugoslaverne på deres side bittert beklagede sig over, at den røde hær gjorde mindre end den kunne for at imødekomme deres desperate krav om hjælp. Udgivelsen af Titos selvbiografi har yderligere i fascinerende enkeltheder afsløret de spændinger, som under de jugoslavisk-russiske relationers overflade fandtes i den tid, hvor de for verden udenfor så ud til at være stærkt forankret i marxistisk „urokkelig solidaritet".

I den senere tid har der imidlertid været tegn på, at begge parter i diskussionen er ivrige efter om ikke at begrave stridsøksen så i det mindste at ophøre med at håndtere den med så truende voldsomhed. Under Triestekrisen efteråret 1953 forsøgte sovjetregeringen at udnytte Jugoslaviens harme over vestmagterne til egen fordel; men dens tilbud om intervention blev ret skarpt tilbagevist af jugoslaverne. Senere foretog Kominform-bladet „For varig fred – for folkedemokrati" en ny tilnærmelse, der opfordrede Jugoslavien til at genoprette venskabet med Rusland. Skønt denne tilnærmelse også blev afvist, er de diplomatiske forbindelser med Moskva og næsten alle Kominform-nationerne atter etableret, og der er også sluttet overenskomster for at ordne de plagsomme episoder ved deres fælles grænser. Der er ligeledes opnået enighed om Donau-kommissionen, og ved en bemærkelsesværdig indrømmelse fra Sovjets side tillader man en jugoslav at beklæde sekretærposten. En Tass-korrespondent arbejder atter i Beograd, og den yndede sovjetpraksis med udveksling af kultur-, sports- og andre delegationer er blevet genoptaget. Jugo-

slaviske jernbanearbejdere er blevet budt velkommen i Warszawa og et sportshold hjertelig modtaget i Moskva. Hvad lægger disse gestus'er faktisk op til? Skal vi betragte dem som ouverturer til fuldstændig forsoning? Er de tegn på en sindelagsændring eller en ændring i politik? Det forekommer mere rimeligt simpelthen at betragte dem som forholdsregler, der går ud på at skabe en normalisering af reel, omend begrænset fordel for begge sider, men ikke nødvendigvis nogetsomhelst andet og mere. At opretholde diplomatisk repræsentation og korrespondenter og arrangere visitter af kulturdelegationer er sikkert noget, som Sovjetunionen altid har betragtet som normalt endogså i forholdet til stater, der tilhører den kapitalistiske lejr.

KOMINFORMTILHÆNGERNES SVAGHED

Det er sandsynligt, at Sovjetunionen bestemte sig til at lette sit tryk på Jugoslavien, da den erkendte, at den kampagne, der var ført for at skræmme og anspore til voldelig omstyrtelse af marskal Titos regime, øjensynligt var forfejlet. Kreml synes at have været påfaldende ufølsom overfor den jugoslaviske kommunistiske revolutions virkelige natur og karakteren af dens ledelse. Moskva gjorde sig skyldig i den grove fejltagelse at betragte det jugoslaviske styre som kun lidt forskelligt fra de marionetregeringer, det havde oprettet i lande som Bulgarien, Rumænien og Ungarn, der udelukkende var blevet befriet ved hjælp af den røde hær, og hvor kommunismens triumf var et rent produkt af det overvældende russiske tryk. I Jugoslavien udsprang den af meget forskellige kilder. Den skabtes af indfødte kræfter og blev smedet i partisankrigens flammer. Skønt de var inspireret af marxistiske doktriner og vendte sig til Sovjetunionen efter ledelse og støtte, byggede de mænd, som skabte partisanbevægelsen, den op på basis af deres egen utrættelige indsats og formede den efter deres egne ideer. De harmedes bittert over, at russerne hævdede, det i virkeligheden var den røde hær, som jog tyskerne ud af Jugoslavien, og at partisanernes operationer kun havde været af mindre værdi. I løbet af fire års kostbar kamp var partisanbevægelsen nået til en enighed og havde udviklet en troskab mod sine ledere, som russerne alvorlig undervurderede. De få prominente jugoslaviske kommunister, som det lykkedes Sovjet at trække over på Kominform-siden, havde enten ikke held til at samle et tilstrækkeligt følge eller afsvor senere deres fejltrin og blev atter loyale mod deres gamle fæller.

Blandt afhopperne var general Arso Jovanović, der måske havde kunnet blive af en vis militær fare for marskal Titos position, og som russerne tilsyneladende havde tiltænkt en høj kommando. Han havde været Titos stabschef under hele krigen, men blev senere afløst på grund af sin åbenbare uegnethed til at lede en fuldt moderne hær. Jovanović blev sendt på en militærmission til Moskva, og den fortørnelse, som han tydelig følte ved at se sin

stjerne dale, fik russerne til at betragte ham som et nyttigt potentielt redskab i deres planer om at vælte marskal Tito. Få dage efter bruddet med Kominform forsøgte Jovanović og en anden højerestående officer at komme over grænsen til Rumænien; men han blev skudt af en jugoslavisk vagtpost.

En anden og politisk mere farlig Kominform-sympatisør var Andrija Hebrang, gennem en lang periode en prøvet og dygtig kommunist, tidligere sekretær for det kroatiske bondeparti og indehaver af vigtige ministerielle poster i marskal Titos administration. I modsætning til Jovanović havde Hebrang ikke vundet stor prestige eller popularitet under partisankrigen. Han havde arbejdet under jorden for partiet i Zagreb, hvor han tilsidst var blevet arresteret, fængslet og siden løsladt, hvorefter han sluttede sig til partisanstyrkerne under noget mystiske omstændigheder. Tito-tilhængere hævdede senere, at han fik sin frihed på betingelse af, at han arbejdede for Gestapo, og at russerne kom under vejr med det og brugte ham som deres egen agent under trusel om at røbe hans beskæmmende fortid. Hebrang var en af de få jugoslaviske kommunister, der synes at have udviklet en heftig personlig modvilje mod Tito og bestridt hans førerskab indenfor partiet. Men dette forsøg på at vinde centralkomiteen var dømt til at mislykkes og resulterede blot i, at han blev afskediget i unåde og tilsidst i en erklæring om, at han havde „begået selvmord" i fængslet.

Hebrang fandt kun een indflydelsesrig tilhænger i centralkomiteen, da han trådte i skranken for Kominform. Det var Sreten Žujović, en serbisk kommunist med stor energi og prestige. Han havde været blandt organisatorerne af den første partisanopstand i 1941 og havde under hele krigen gjort tjeneste som Titos stedfortræder i dennes egenskab af øverstkommanderende. Žujović blev overvældet af de beskyldninger, som Kominform rettede mod det jugoslaviske kommunistparti og stolede i begyndelsen på deres berettigelse. Han fremførte sit synspunkt i centralkomiteen og holdt sovjetambassaden informeret om, hvad der gik for sig i komiteen. Han blev straks udstødt, og efter et fængselsophold forkyndte han, at han frafaldt sit tidligere standpunkt og af sit fulde hjerte godkendte marskal Titos holdning. Žujović lever nu frit i Beograd og er generaldirektør for partipressen. Selvom det er usandsynligt, at han igen vil få adgang til partiets inderkreds, synes bruddet med hans gamle kammerater fuldstændig helet. Som ekspartisan – til forskel fra den mindre heldige Hebrang – triumferede loyalitetsfølelsen overfor bevægelsen og det personlige venskabs styrke over doktrinære afvigelser og reddede ham – som det reddede Djilas – hvis sag vi senere skal betragte – fra en mere drastisk skæbne. General Ranković, marskallens mægtige udenrigsminister, meddelte i slutningen af 1952, at der siden bruddet med Kominform var blevet fængslet 11.130 sovjetsympatisører. Det store flertal var senere blevet løsladt, da deres holdning var resultatet af forvirring og misforståelser og lignede Žujovićs snarere end Hebrangs eller Jovanovićs.

KILDERNE TIL MARSKAL TITOS STYRKE

Grundlaget for marskal Titos regime viste sig således langt mere solidt, end Kreml havde forudsat. Grunden hertil kan delvis findes, således som allerede anført, i loyaliteten og stoltheden hos alle dem, der havde del i de fælles erfaringer under den modstandskamp, der lededes af partisanerne. Styret har naturligvis aldrig manglet modstandere; men de har altid haft for divergerende hensigter og afvigende syn på tingene til at have nogen mulighed for at vælte kommunisterne og danne en anden regering. Det er denne de gamle politiske gruppers fallit og manglende evne hos nogen af dem til at tilbyde landet et program, som andre partier eller grupper kunne tilslutte sig, der har været en vigtig negativ faktor i marskal Titos sukces. Kommunisternes positive bedrift har været, at de kunne skabe en brugbar løsning – en fuldkommen løsning ville være for stort et krav – af det vigtige nationalitetsspørgsmål, som forheksede førkrigstidens jugoslaviske stat og gjorde det let for aksemagterne at slavebinde den, som sønderlemmede den og førte til den hidsige, dødbringende kamp mellem nationaliteterne.

Partisanernes appel om at gribe til våben mod besættelsesmagterne henvendte sig til alle de folk, der udgør Jugoslavien. Oprøret begyndte i Serbien og Montenegro under ledelse af kroateren Tito. Dets centrum flyttedes så til Bosnien-Herzegovina og Kroatien, hvor den serbisk-ortodokse minoritet, opflammet af massakrerne, som det kroatiske Ustasi anstiftede, flokkedes om det og gradvis forenede sine styrker med de kroatiske bønder, der blev vakt langsommere. Et lignende oprør udvikledes i Slovenien og senere i Makedonien. Der var snart ikke den provins i landet, som bevægelsen ikke nåede, lokalkomiteer blev oprettet til at understøtte kampen og fortsætte lokaladministrationen. Hvor partisanerne beherskede befriet territorium, opmuntrede de et omfattende lokalt selvstyre, der dog altid var underlagt kommunistpartiets kontrol, som pålagde et ensartet mønster m. h. t. social, økonomisk, militær og politisk udvikling. Hvis kommunisterne opmuntrede folk til at give luft for deres fjendskab mod rivaliserende modstandsgrupper, kollaboratører, klassefjender og andre, der kunne true deres overherredømme, gjorde de i det mindste deres yderste for at slukke nationalitetshadets flamme. Ophidselse til had mod nogen nationalitet og enhver form for diskriminering på national basis blev erklæret ulovlig. For muhamedanere, som havde oplevet, at serbiske Chetnik'er skar struben over på deres hustruer og børn, eller for serbiske bønder, som havde hørt, hvorledes deres trosfæller af kroaterne var blevet stillet over for alternativet massakre eller masseomvendelse, var forsikringen om, at dette aldrig mere ville blive tålt, nok til at samle tilhængere af det nye regime, uanset eventuelle andre mangler.

Da partisanerne først var kommet til magten, viste den lighed og frihed, som de havde proklameret for Jugoslaviens folkeslag, sig at være relativ. For

det første blev et uforholdsmæssigt stort antal vigtige civile stillinger givet til medlemmer af små nationale grupper, som måske havde udmærket sig i guerillakrigen, men ikke syntes særlig velegnede til høje embeder i fredstid. De mange montenegrinere af utvivlsom tapperhed, men tvivlsom administrativ skikkethed, der fik nøgleposter i det nye bureaukrati i Beograd, blev en vittighed. En lignende tilstrømning til Zagreb af veteraner fra det ødelagte Lika-distrikt kunne konstateres. Maskineriet med regionale komiteer viste sig mindre at være et middel for lokalt selvstyre end et instrument til at ekspedere de afgørelser, man var nået til i regeringen og centralkomiteen i Beograd. Kun i Makedonien, hvor skabelsen af et nyt sprog og kulturelle institutioner blev opmuntret, bragte det nye regime en virkelig national frigørelse. Men selvom den nye stats føderative mønster kun blev lidt mere end en overfladisk manifestation, fik gammelt nationalt had alligevel ikke lov til at blusse op, og gamle sår fik en chance for at heles.

Siden bruddet med Kominform, har regimet begunstiget en stigende decentraliseringspolitik. Bortset fra sådanne områder som forsvar og transport er centralplanlægning blevet drastisk begrænset og i stigende omfang overladt til lokalt initiativ og lokalt selvstyre. Under forudsætning af at man stadig er på vagt overfor en eventuel genopblussen af overdreven lokalpatriotisme og fjendtlighed overfor andre enheder i føderationen, tillades en tendens henimod større demokrati og frihed, en udvikling der nødvendigvis må være meget populær.

DECENTRALISERET INDUSTRIEL KONTROL; ARBEJDERRÅD

Denne vækst i lokalt selvstyre kædes sammen med tendensen til lokalt initiativ i stedet for streng industriel planlægning og med indførelse af arbejderkontrol i stedet for regeringskontrol. Omkring 1950 var det klart, at den overambitiøse, nationale økonomiske plan, baseret på sovjetforbilleder, var slået fejl. Regeringen bestemte sig til en drastisk reorganisering af hele grundlaget for landets økonomiske liv. Planen blev skrællet ned til nogle få nøgleprojekter, som nu enten er fuldført eller nærmer sig fuldførelse. Ethvert industriforetagende (undtagen jernbanerne) har nu sit arbejderråd, der vælges hvert år af hele bedriften, hvis virksomhed hver måned underkastes en bedømmelse. Rådene har utvivlsomt vist sig at være et effektivt middel til at skabe stigende produktionsudbytte og -kvalitet og til rationalisering af virksomhederne ved at afskaffe ødsle metoder og overflødigt personale, og de har endog noget at skulle have sagt ved udnævnelsen af deres driftsledere. De betyder en værdifuld økonomisk spore for arbejderne, der har ret til en andel i den gevinst, som skabes af deres virksomhed, skønt fagforeningerne somme tider er nødt til at bruge tvang for at få dem til at investere fortjenester, som de ville have foretrukket at fordele som løntillæg. Denne deling af kontrollen mellem driftsledere, producentorganisationer, fagforeninger og stedlige myn-

digheder fører engang imellem til forsinkelser og ineffektivitet; men resultaterne lader formode, at dette mere end opvejes af den højnede arbejdsmoral og stigende produktivitet. Regeringen har faktisk god grund til tilfredshed med industrialiseringsplanernes fremadskriden. I hvilken udstrækning kan aflæses af følgende tabel[1].

Jugoslaviens industriproduktion (i 1000 tons).

	1939	1948	1952
Kul	6.973,0	10.724,0	12.098,0
Jernmalm	666,8	864,4	676,0
Råjern	101,0	172,0	273,0
Stål	235,0	368,0	442,0
Kobbermalm	983,9	1.049,7	1.246,9
Råkobber	41,6	36,8	32,8
Bly-zinkmalm	774,7	850,6	1.203,7
Raffineret bly	10,6	49,2	67,1
Bauxit	718,5	136,4	577,1
Aluminium	1,7	1,8	2,5
Råpetroleum	1,1	36,4	151,5
Elektricitet (mill. kwt)	1.100,0	2.007,0	2.700,0

Af ovenstående tal ses, at kul- og stålproduktionen næsten er fordoblet siden krigen. Produktionen af elektrisk kraft er nu steget så meget, at det dækker mere end hele landets behov, der tilmed er svulmet op. De kendte blylejer i Trepča og kobberminerne ved Bor (begge tidligere fremmede koncessioner) er blevet gennemmoderniserede. Med hensyn til fabrikationen af værktøjsmaskiner er der ligeledes gjort en god begyndelse. De svage punkter i landets økonomi er fortsat de dårlige kommunikationer og en fortsat utilstrækkelig landbrugsproduktion.

LANDBRUGETS PRODUKTION; NEDGANG I KOLLEKTIVBRUGENE

Til trods for en fremadskridende industrialisering er Jugoslaviens grundlæggende erhverv stadig landbruget, og mange af de kendte problemer, som plagede det før krigen, venter stadigvæk på en løsning. Da industriarbejderklassen kun var lidet udviklet i Jugoslavien før krigen, blev hovedmassen af Titos partisaner taget fra bondestanden, og uden dens støtte eller i det mindste velvillige neutralitet ville det have været umuligt at gennemføre en guerillakrig. Blandt de beskyldninger, som Sovjetunionen i tiden omkring bruddet med Kominform rettede mod Tito, var en anklage for uforsvarlig forkælelse af bønderne på bekostning af arbejderne i forbindelse med tolerering af kulak-

[1] „The Economist" den 21. november 1953.

kerne. Her synes russerne igen at have begået en fejl ved at sammenligne tilstandene i Rusland, da revolutionen udbrød, med dem, der herskede i Jugoslavien. Jugoslavien besidder ikke store strækninger uopdyrket, frugtbar jord, der bare venter på mænd og maskiner. Det er kun de rige sletter ved Sava og Donau, allerede vel opdyrkede, som er egnede til storstilet fællesdrift. Problemet er ikke, hvordan man når bedre resultater ved at sammensmelte enkeltejendomme, men hvorledes man kan forøge produktionsudbyttet på de små lodder, der er karakteristiske for størstedelen af Jugoslavien og mest velegnede for dets struktur.

Efter krigen begyndte man at indføre kollektivbrug efter russisk mønster på jord, der var konfiskeret fra kollaboratører og fra det tyske mindretal, og på de ikke særlig talrige godser, der ifølge den nye jordreform var overtaget fra kirken og andre besiddere. Jugoslaviske bønder viste fra først af udpræget ulyst overfor denne nydannelse. Regeringen pressede ikke desto mindre på med sine planer og erklærede i 1949, at 20 % af landbefolkningen var medlemmer af kollektiverne. I løbet af de sidste få år har kollektivbrugene ikke alene stået i stampe, men deres antal er direkte faldet, således at sandsynligvis kun 5 % af bønderne hører til dem. Befolkningen vokser fortsat uden nogen tilsvarende stigning i landbrugsproduktionen. Nu hvor Jugoslavien har frigjort sig for sit russiske forbillede, er visse jugoslaviske kommunister gået så vidt som uofficielt at foreslå en stigende tålsomhed overfor kulakkerne som sikkert middel til stigende produktion, endog i den udstrækning, at man fastsætter grænsen for deres lodder til 30 hektarer i stedet for de 10 hektarer, der nu er maksimum. Men hidtil er disse forslag blevet stemt ned af de strengere partidogmatikere. Disse håber også, såvidt man forstår, at kollektiverne igen må udvikles efter nye retningslinier, svarende til princippet om arbejderråd i industrien.

Jugoslavien står overfor en noget usikker økonomisk fremtid, sålænge produktiviteten ikke stiger. Medmindre der sker en mærkbar bedring, er der fare for, at Jugoslavien fortsat må indføre visse væsentlige fødevarer. Hvis ikke heldet tilsmiler Jugoslavien i form af god høst og fortsat fremmed hjælp, er det tvivlsomt, om det vil være i stand til at udligne sin nuværende ugunstige handelsbalance. Meget vil afhænge af udfaldet af Jugoslaviens henvendelse til kreditorerne (gælden er nu på over 400 millioner $) om udsættelse med tilbagebetalingen af de korte og halvlange lån, der om kort tid forfalder. Meget afhænger også af en sukces for landbrugets nye 10-års plan med hensyn til at råde bod på tidligere forsømmelser; ifølge planen påtænkes en investering på 640.000 millioner dinarer i det kommende tiår (mod 116.000 millioner dinarer investeret i industrien i løbet af de sidste fem år). Dette er en stor sum, som meget vel kan stille store krav til de jugoslaviske ressourcer, selvom også hjælpen fra udlandet fortsætter; men den er uomgængelig nødvendig, hvis sæd, gødningsstoffer, traktorer og overrislingsarbejder i tilstrækkeligt omfang skal

kunne skaffes over hele landet for at beskytte mod truslen om tørke og hæve produktiviteten.

De økonomiske planers sukces afhænger i vid udstrækning af bøndernes politiske medvirken, og her kan regeringen ikke føle sig fuldstændig sikker. Før krigen var Det kroatiske Bondeparti under ledelse af den store Stjepan Radić og hans efterfølger dr. Maček (nu i landflygtighed) en faktor af største politiske betydning. Selvom bevægelsen blev sprængt af krigen og berøvet sin partiorganisation og ledelse, har den på ingen måde mistet sit greb i bondebefolkningen. Dette bevistes af de titusinder, der strømmede til Radićs enkes begravelse. I Serbien har førkrigstidens bondepartier aldrig samlet så stor tilslutning; men den kyniske fængsling af dr. Dragoljub Jovanović, som var den højt begavede leder af de serbiske bønders venstrefløj og tidligere støttede partisanerne, viser, at regimet er besluttet på ikke at tage nogen chance her.

KIRKEN

Det kan spørges, i hvilken udstrækning denne tendens henimod økonomisk frigørelse og mere omfattende lokalt selvstyre afspejles på andre områder af nationens liv. Kan vi for øjeblikket øjne en tilsvarende tendens henimod kompromis eller tolerance i regimets holdning overfor kirkerne? Spørgsmålet kompliceres af den åbenbare uoverensstemmelse imellem regimets formelle forsikringer om fri gudsdyrkelse og kirkesamfundenes rettigheder, og de hindringer, der uofficielt stilles i vejen for disse løfters opfyldelse. Paragraf 38 i forfatningen foreskriver en adskillelse af kirke og stat, medens paragraf 25 garanterer religionsfrihed. Den nye straffelov af 1951 (paragraf 333) fastslår endog, at „den, som hemmer eller hindrer udførelsen af religiøse ceremonier, straffes med bøde eller fængsel i indtil eet år". Alligevel er det tydeligt, at kommunisterne stadig i kirken ser den alvorligste trusel mod deres egen indflydelse og ikke sparer nogen anstrengelse for at løsne dens tag i folket.

Den græsk-ortodokse kirke, som næsten halvdelen af Jugoslaviens befolkning formelt tilhører, er en konservativ magtfaktor, der altid har været nøje identificeret med kongen og med den fanatiske, omend snævert serbiske patriotismes idealer. Under krigen blev patriarken og et antal biskopper ført bort i tysk fangenskab. Mange af de præster, der blev tilbage, støttede general Mihailovićs bevægelse, andre quislingen Nedić og nogle partisanere. Efter krigen krystalliserede modstanden mod regimet sig om Josip, metropoliten af Skolpje. Hans valg til patriark i 1950 blev forhindret ved, at han midlertidigt blev arresteret, og en kandidat, der var styreformen venlig stemt, blev kirkeoverhoved. Men kirken som helhed er langtfra et lydigt instrument for regeringen. I Bosnien for eksempel vokser oppositionen mod regimet og ledes af metropoliten af Sarajevo og biskoppen af Banja Luka. I Montenegro blev den halvfjerdsindstyveårige metropolit af Cetinje, Arsenije Bradvarević, arresteret og idømt

elleve års fængsel på en anklage for underjordisk virksomhed. Kampen koncentrerer sig lige som i den romersk-katolske kirke om de „Præsteforbund", som regeringen stod fadder til og er ivrig efter at fremme som modvægt mod de genstridige biskoppers autoritet. Synoden er imidlertid opmærksom på faren ved denne trusel og nægter standhaftigt at anerkende forbundets statutter.

Rødderne til den voldsommere strid med den romersk-katolske kirke strækker sig tilbage til krigens mørke dage, da nogle gejstlige, enkelte i høje stillinger, bragte kirken i alvorlig miskredit, fordi de stillede sig ved Ustaš quislingstyrets side og blev impliceret i de grusomheder, der blev begået mod ortodokse serbere, og i forsøgene på at fremtvinge omvendelser. Der har været strid om, i hvilken grad ansvaret for disse sørgelige fejltrin måtte lægges på ærkebiskop Stepinac. En undersøgelse af det tilgængelige materiale fører udenfor denne artikels rammer. Det er forfatterens indtryk, at ærkebiskoppen, når der tages skyldigt hensyn til tilfældig menneskelig fejlbedømmelse, altid modigt har forfægtet kirkens og individets rettigheder mod uret og tyranni, hvorfra de så truede. At det kommunistiske regime før eller siden (det var først bemærkelsesværdig længe efter Jugoslaviens befrielse, at det erklærede ham for krigsforbryder) ville forsøge at underminere hans indflydelse, var uundgåeligt. Den umiddelbare anledning var udsendelsen af hans hyrdebrev den 20. september 1945, som protesterede mod uretfærdige processer imod og domfældelser af præster ved „folkedomstolene". Påskuddet for rettergang imod ham var hans påståede meddelagtighed i terrorhandlinger, planlagt af en Ustaš-konspirator ved navn Erik Lisak, der bevisligt havde forsøgt at opnå forbindelse med ærkebispens omgivelser i Zagreb. Ærkebiskoppen blev anklaget, idømt 16 års fængsel og blev først løsladt i 1946 på betingelse af, at han levede stille i sin fødeby Kračić, en landsby, hvor han nu opholder sig til stadighed. På grund af pavestolens beslutning sidst i 1952 om at udnævne ham til kardinal afbrød den jugoslaviske regering i protest den diplomatiske forbindelse med Vatikanet.

Siden bruddet med Kominform synes partiets og statens fjendtlige indstilling overfor troende katolikker at være mildnet lidt, således at man kan imødegå den mere overhængende trusel fra Kominform-offensiven. Mange gejstlige er blevet løsladt fra fængslerne under regeringens politiske amnesti, selvom over 150 præster, hovedsagelig katolikker, stadig er indespærrede. Regimets langtidspolitik: at knuse den katolske kirkes magt, fortsætter ikke desto mindre ved hjælp af mere indirekte midler. Man gør alt for at drage den unge generation bort fra kirkens undervisningsmæssige indflydelse og oplære den til at blive gode kommunister. På grund af hierakiets hårdnakkede modstand, har man oprettet „Katolske præsters forbund", der støtter regimet, og de, der modarbejder forbundet altfor aktivt, udsætter sig for arrestation og fængselstraf. Besværlige præster og endog højere prælater uskadeliggøres ved, at man indkalder dem til hæren. Enkelte tilfælde af fysiske overgreb på upopu-

lære gejstlige bliver stadig rapporteret fra dele af landet, et af dem – et overfald på den firsårige biskop af Subotica – hævdes at have foranlediget monsignore Rittig til at intervenere og tage afstand fra regimet. Han er den mest fremtrædende teolog blandt dem, der uforbeholdent sluttede sig til partisanbevægelsen.

ER JUGOSLAVIEN PÅ VEJ MOD PARLAMENTARISK DEMOKRATI?

Hvis der for tiden er tegn på, at regimet ikke med vold ønsker at fremtvinge en afgørelse af kirkestriden, kan man så i dette se en mere liberal holdning overfor individets rettigheder, en almindelig mildnelse i politistatens og partidiktaturets metoder og en bevægelse henimod det, som Vesten forstår ved demokratisk frihed? Dette synes i meget begrænset omfang at være tilfældet. At være kendt som en glødende beundrer af Vesten er stadig farligt, og anføres uden tvivl som en mulig grund til mistanke i de *karakteristika* eller fortrolige kartoteker, som det hemmelige politi fører over alle personer. Men siden Kominform-sammenstødet huggede båndet til Østeuropa over og tvang Jugoslavien til at vende sig mod vest for at få økonomisk hjælp, er forbindelserne til udlandet blevet mangedoblet i et sådant omfang, at det ikke længere er muligt eller hensigtsmæssigt af ofre de personer, der opretholder dem. Portene er også slået op for kulturel indflydelse fra Vesten, og den må i det lange løb øve en frigørende virkning, som partiet ikke vil finde det let at standse. Den flod af russisk oversættelseslitteratur, som umiddelbart efter krigen oversvømmede boghandlerne, er efterfulgt af flere og flere franske, engelske og andre klassikere. Russiske films er fordrevet af amerikanske og vesteuropæiske. Teatrene opfører fremmede skuespil – „progressive", men på ingen måde altid marxistiske – og der er et brændende ønske om at lære engelsk og at drikke af vesteuropæiske litterære, kunstneriske og videnskabelige kilder. Der er en friere adgang for jugoslaver til at rejse udenlands, og landet er hurtigt blevet et overmåde populært turistcentrum, Jugoslaviske intellektuelle – særlig i Slovenien og Kroatien – er blevet så berusede af deres nye kulturelle frihed, at de kraftig undsagde partiets mere doktrinære vagthunde, som forsøgte at få dem til at skrive på bestilling. Denne gæring af nye og friere ideer er berusende, og det er vanskeligt at tænke sig, at litterære palmer nogensinde igen vil blive tildelt den trøstesløse pseudo-Majakovsky forfattertype som montenegrineren Radovan Zogović, der en gang blev udråbt til partisanbevægelsens litterære geni.

Men nye, kulturelle ideers surdejg arbejder langsomt, og vi må ikke vente altfor hurtige eller vidtrækkende virkninger. I mellemtiden fordobler partiet igen sine anstrengelser for at kontrollere denne farlige, usynlige import. I juni 1954 udsendte centralkomiteen til alle partiets afdelinger direktiver, der tilskyndede til ny indsats for at bekæmpe farlig politisk og kulturel indflydelse udefra.

Få måneder efter, under Trieste-krisen, blev der organiseret demonstrationer for at få lukket de britiske og amerikanske offentlige biblioteker og informationscentrer i Beograd. Denne episode illustrerer det dilemma, som partiet befinder sig i. Hjælpen fra vestmagterne kan ikke udelukkende begrænses til det økonomiske område. Hvis Jugoslavien ikke vil se sig kulturelt fuldstændig isoleret og forarmet ved at være afskåret fra frugtbar kontakt med andre landes kunst og tanker, må vinduerne slås op. Kommunisterne gør deres bedste for at sikre, at der kun blæser den slags ideer og indflydelser ind, som de anser for gunstige eller i det mindste harmløse. Men vindene, som rører det menneskelige sind, stilner ikke altid efter ordre.

Hvorom alting er, statens monolitiske politiske struktur forbliver intakt. Til trods for decentralisation, økonomisk liberalisering og en vis, tålt, kulturel indflydelse udefra regeres Jugoslavien stadig af det 700.000 mand stærke kommunistparti (eller Den kommunistiske Liga, som det nu hedder), der ikke tåler nogen opposition og afstives af UDBA (det hemmelige politi) og de væbnede styrker. Marskal Tito forener i sin person embederne som generalsekretær og den anerkendte leder af partiet, republikkens præsident og øverstkommanderende for de væbnede styrker. Alle ministre og højtstående embedsmænd i hver af de seks republikker, som udgør staten, og alle lokale formænd lige ned til landsbyniveauet, er betroede partimedlemmer. „Parlamenterne" er ikke andet og mere end forsamlinger til godkendelse af de afgørelser, som partiet eller regeringen har truffet. En slappelse af partiets greb om hele staten kan ikke tænkes, uden hele regimets politiske struktur bringes i dødelig fare. Det demonstreredes overbevisende af den højst betydningsfulde affære, da Milovan Djilas fornylig faldt i unåde.

TILFÆLDET KAMMERAT DJILAS

Djilas er – eller rettere var indtil fornylig – en af Marskal Titos nærmeste medarbejdere, en utrættelig organisator af partisanbevægelsen, regimets propagandachef og talsmand og en af dets populæreste og mest farverige skikkelser. Han stammer fra Montenegro, er fra sin ungdom partimedlem og en genial agitator. Under krigen var han en af de mest snævertsynede og dogmatiske, og samtidig mest højrøstede blandt partiets talsmænd; men han er vokset støt i intellektuel højde og bredde og i sin indstillings uafhængighed, efterhånden som hans interessesfære og officielle virkefelter er blevet udvidet. Så sent som julen 1953 blev han valgt til præsident for den nye folkeforsamling, eller parlamentet. En måned forinden var han begyndt at offentliggøre en række artikler i *Borba*, partiorganet, hvor han har været en prominent og regelmæssig medarbejder. Denne serie anslog imidlertid en ny tone i kommunistpressen og vakte gradvis ivrig diskussion. I artiklerne hævdede Djilas

kraftigt, at Jugoslavien trængte til friere valg, respekt for loven og mere demokrati. Idet han påberåbte sig afgørelserne fra kommunistpartiets sjette kongres i november 1952, da det blev vedtaget, at kommunister bør arbejde ved hjælp af overtalelse og opdragelse snarere end ved magten til at give ordrer, tog han afstand fra de kammerater, som stræbte efter at beherske alting udfra en – som han sagde – frimærkesamlermoral, og han mindede dem om, at endog medlemmerne af det hadede bourgeoisi havde rettigheder som mennesker. Videre angreb Djilas selve teorien om partiets ret til monopol på at påvirke den offentlige mening, benægtede, at en enkelt gruppe fuldtud kunne give udtryk for et sammensat fællesskabs liv, angreb det jugoslaviske partis eksisterende organisation og arbejdsmetoder, dets fastholden af endeløse og kedsommelige tvangsmøder, dets „unyttige leden med lygte efter en klassefjende", som fjernede det fra den store befolkning. Han tilskyndede partimedlemmerne til at leve mere som individer og vinde deres kammerater for troen på demokratiet og værne om deres borgerlige og lovlige rettigheder.

Skønt Djilas ikke udtalte eet kritisk ord om marskal Tito eller gik ind for fuldstændig vestlig parlamentarisme med rivaliserende, politiske partier, blev hans artikler vidt og bredt fortolket som et varsel om en fundamental ændring i kommunisternes indstilling. De blev ved at komme, uge efter uge, og fremkaldte mange positive kommentarer i andre kommunistiske aviser rundt om i landet. Ingen ved, hvor langt denne forkætrelsesproces ville være gået, hvis ikke Djilas ubesindigt havde fornærmet nogle af de højeste partifunktionærer ved at anklage dem og specielt deres hustruer for at danne snævre kliker og leve i en priviligeret verden med luksuriøs mad og drikke, elegante biler og kostbare villaer langs kysten. Det angreb fremtvang langt om længe en officiel erklæring fra eksekutivkomiteen, den gruppe af marskal Titos intimeste rådgivere, som Djilas selv tilhørte. Erklæringen tog afstand fra artiklerne og indkaldte forfatteren for partiets centralkomité. Da denne trådte sammen, ledede marskal Tito selv angrebet. Djilas, fastslog han, var gået for vidt; han gjorde sig til talsmand for et uansvarligt demokrati af vestlig type, som kun kunne føre til anarki og tab af de fordele, som partisanbevægelsen og det jugoslaviske kommunistparti havde indvundet. Endvidere havde han glemt arbejderklassen og dens ledende rolle og havde gjort sig til talerør for klassefjenden. Han var kort sagt faldet for den reaktionære, vestlige indflydelse. (Måske tænkte marskal Tito på Djilas' besøg i Burma, hvor han overværede den internationale socialistkongres, og på hans besøg i England og venskab med Aneurin Bevan). Efter at andre kommunistledere havde talt efter samme recept, bøjede Djilas sig og frafaldt sine tidligere synspunkter. Den 17. januar 1954 blev han afsat fra sine embeder, og han trådte senere ud af partiet, men fik lov til at beholde friheden. Denne forholdsvis lemfældige behandling skyldtes, som i Žujovićs tilfælde, hans personlige venskab med marskal Tito og den loyale og fremtrædende rolle, han så længe havde spillet i bevægelsen.

FORSØGET PÅ AT GÅ PÅ LINE

Djilas havde været blandt de ledende i bestræbelserne for at fremme forbindelserne mellem den jugoslaviske kommunisme og Vesteuropas socialistiske bevægelser. At han faldt i unåde, er vidnesbyrd om de opløsende virkninger, en udefra kommende indflydelse rimeligvis har på marskal Titos regime, og om dennes beslutning om at kvæle enhver fare i fødselen. Djilas var en af de jugoslaviske kommunister, som Sovjet havde rettet de voldsomste, personlige angreb imod under Kominform-krisen. Hans fjernelse må imidlertid ikke fortolkes som en forsonende gestus overfor østblokken, men snarere som et bevis på jugoslavernes beslutning om at følge en kurs, der er uafhængig af både øst og vest. Hvis deres politiske hensigter skildres som et forsøg på at finde middelvej, får man en misvisende og altfor letkøbt forklaring på, hvad det er, de forsøger. De ønsker ikke at opfylde et opportunistisk behov for at antage alt, hvad de betragter som det bedste fra såvel øst som vest, eller at finde et fornuftigt kompromis mellem de to blokke. I stedet proklamerer de i al deres marxistisk trænede fanatisme deres stolthed over bedrifterne i partisankrigen,deres særstilling på Balkan og deres races hårdnakkede mod, ansigt til ansigt med en overvældende overmagt, at både øst og vest har lige stor uret, er lige lidt i stand til at tilbyde nogetsomhelst af positiv værdi, og at de alene har eneret på forståelse og karakterstyrke til at føre deres planer ud i livet. „Middelvejen" smager af dekadent og kraftesløs liberalisme; de foretrækker det mere hasarderede og fordringsfulde forsøg på at gå på line.

Hvilke chancer har de for i ubegrænset tid at fortsætte dette akrobatiske kunststykke? Alle slags tryk vil blive brugt imod dem fra begge sider. Nu, hvor Malenkov har erstattet Stalin, synes Rusland, som vi har set det i Trieste-episoden og artiklen fornylig i Kominform-organet, ikke at være uvillig til at søge en tilnærmelse, skønt det er vanskeligt at se, hvorledes den skulle virkeliggøres – eftersom Sovjets håb om at få Tito fortrængt led skibbrud – undtagen på den utænkelige betingelse, at Tito skulle fornægte sit tidligere standpunkt og underkaste sig Kreml. Desuden er Jugoslavien nu i færd med at udvikle sine egne institutioner og i særdeleshed sin industrielle struktur efter linier, der i stigende grad afviger fra de tidlige sovjetforbilleder. Selvom alle amerikanske eller vesteuropæiske forretningsfolk, som har forsøgt at gøre forretninger med et system, der er en usædvanlig blanding af roderi, marxisme og lokalt initiativ, vil bevidne de forskelle, som skiller jugoslaverne fra den vestlige økonomi, er Jugoslavien ikke desto mindre koblet til de kapitalistiske lande på grund af sit behov for markeder og teknisk hjælp til industrialiseringen. Det er ikke mindre knyttet til Vesten på grund af behovet for forsyninger og udrustning til sine væbnede styrker og på grund af sine forpligtelser overfor de ikke-kommunistiske balkannaboer til fælles forsvar.

Ved at åbne skodderne på klem og tillade en stribe lys fra vest at trænge ind i de lukkede marxistiske, litterære, kulturelle og kunstneriske tankerum, har kommunisterne måske sluppet kræfter løs, der med tiden kan vokse ud af deres kontrol. Frihed kan ikke ret længe begrænses til kun at gælde for visse dele af menneskeånden. Det er betydningsfuldt, at det eneste medlem af centralkomiteen, som rejste sig for at forsvare Djilas, var Vladimir Dedijer, en kendt skribent og forfatter af en berømt partisandagbog og en officiel marskal Tito-biografi. Dedijer fremsatte den beskyldning, at der var lagt pres på kommunistiske forfattere, for at de skulle imødegå Djilas, og at de havde været uvillige til at gøre det. „I hele vor kultur- og kunstverden", fastslog han, „hersker en uhyre nedtrykthed på grund af, at sådanne (diktatoriske) metoder bringes i anvendelse mod fortrinlige forfattere og ikke-kommunister. Der eksisterer en skjult misfornøjelse og frygt for, at vi skal vende tilbage til metoder med administrativ regulering af denne sektor af den menneskelige tankevirksomhed". Denne frygt blev snart bekræftet ved det følgende, officielle angreb på Oskar Davičo, en fremragende, surrealistisk digter, der blev anklaget for at være smittet af Djilas' „bourgeois-anarkisme". Andre skribenter rundt om i landet bombarderes nu ligeledes af regimet[1].

For at opsummere: Til trods for at der er foregået en vis normalisering af forbindelserne med Kominform-blokken på den ene side og en liberalisering af det økonomiske system, ledsaget af en begrænset stigning i personlig og kulturel frihed, er på den anden side marskal Titos regime fast besluttet på at styre sin egen kurs mellem øst og vest. Jugoslavien forbliver en stat, som domineres af et almægtigt kommunistparti; men dets økonomi og institutioner fjerner sig stadig mere fra de gængse sovjetmønstre. Alligevel har det kun overfladisk lighed med et vestligt, liberalt demokrati, og regimet ser i udbredelsen af Vestens ideer og praksis en alvorlig trusel mod sin eksistens. Det er besluttet på at bekæmpe dem med alle midler, koste, hvad det vil; men når de en gang har fået lov til at cirkulere, er deres indflydelse vidtrækkende, subtilt underminerende og ikke let at standse. Det er svært at forudsige resultatet af disse vedvarende spændinger. Jugoslavien har alt for ofte gjort profeterne til skamme. Det forbliver, som vi sagde i begyndelsen af denne artikel, overraskelsernes klassiske land.

[1] Efter denne artikel er gået i trykken har Djilas i et interview til New York Times taget til orde for dannelsen af et socialdemokratisk parti i Jugoslavien ved siden af det kommunistiske. Kardelj, der under Titos rejse til det fjerne østen, fører regeringen, svarede med at sætte Djilas og Dedijer under anklage for propaganda mod staten.

SYDØSTASIATISK POLITIK. I

SVEN HENNINGSEN

Berlinkonferencen i januar-februar 1954 mellem de fire stormagters udenrigsministre afsluttedes uden resultater med hensyn til Tysklandsspørgsmålet. Det blev derimod besluttet at indkalde en ny konference til drøftelse af de to asiatiske problemer: Korea og Indo-Kina.

Forhandlingerne om spørgsmålene i forbindelse med Koreas fremtid var på dette tidspunkt brudt sammen. I våbenstilstanden 27. juli 1953 anbefaledes, at en politisk konference „på højt niveau" blev indkaldt i løbet af tre måneder med det formål at udarbejde en plan for tilbagetrækning af de fremmede tropper og „en fredelig ordning af de koreanske spørgsmål". Denne tidsfrist blev overskredet, da man ikke kunne blive enige om hvilke lande, der skulle deltage i konferencen, og drøftelserne blev midlertidigt indstillet 12. december.

I communiquet, der udsendtes 18. februar 1954 om Berlinkonferencens resultater, hed det imidlertid at de fire udenrigsministre „anså oprettelsen ved fredelige midler af et samlet og uafhængigt Korea som en vigtig faktor ved formindskelsen af den internationale spænding og genoprettelsen af fred i andre dele af Asien". De foreslog derfor indkaldelse af en konference, bestående af repræsentanter for U.S.A., Frankrig, England, Sovjetunionen, den kinesiske folkerepublik, republiken Korea (Sydkorea), Koreas folkedemokratiske republik (Nordkorea) samt andre lande, hvis væbnede styrker havde deltaget i Koreakrigen, og som ønskede at deltage.

INDO-KINA INDTIL MARTS 1954

Selvom den politiske løsning af Koreaspørgsmålet således svævede i det uvisse, var en våbenstilstand dog stadig i kraft på denne krigsskueplads. Derimod forelå en mere direkte og øjeblikkelig fare for en storkrig i Indo-Kina.

I januar 1954 var det stadig ikke lykkedes de franske styrker at føre krigen mod Vietminh, der begyndte i december 1946, til en sejrrig afslutning, og udsigterne hertil blev mere og mere usikre. Vietminh, der i januar 1950 proklamerede sig som en uafhængig regering, var anerkendt af Sovjetunionen, den kinesiske folkerepublik samt andre kommunistiske stater og fik fra 1950,

da alle franske poster på grænsen til Kina erobredes, voksende hjælp fra det nye kommunistiske styre i Peking. Det lykkedes derfor efterhånden Vietminh-styrkerne at erobre størsteparten af den røde flods delta, hvor franske styrker blot holdt en perimeter rundt om byerne Hanoi og Haiphong. Vietminhs guerillastyrker opererede endvidere langt bag de franske linjer og fandtes helt ned i det sydlige Vietnam. I april 1953 invaderede Vietminhtropper endvidere for en kort periode Laos.

Frankrig havde således ikke formået at løse Indo-Kinaproblemet militært. Heller ikke politisk havde de vekslende franske regeringer og myndighederne i Indo-Kina evnet at skabe en ordning i Vietnam, der tilfredsstillede kravene om selvstændighed og dermed opfyldelse af forudsætningerne for vietnamesisk lyst til offervillig kamp mod Vietminh. Franskmændene holdt stædigt fast ved deres kolonimagtsuverænitet, indrømmelserne kom for sent og følgen blev, at ligegyldigheden og uviljen overfor krigen mod Vietminh bredte sig i Vietnam. Den direkte sympati for de uforsonlige modstandere af franskmændene bredte sig.

I Frankrig voksede fra 1952 ønsket om at få afsluttet denne krig, der efterhånden opslugte betydelige militære og finansielle resourcer og hemmede fransk bevægelsesfrihed i Nordafrika og Europa. Under en debat i Nationalforsamlingen i december gik forskellige medlemmer ind for kravet om en våbenstilstand. Under investiturdebatten i maj 1953 rejste Mendès-France, der modtog opfordringen til at danne ministerium, men forkastedes af forsamlingen, krav om en „præcis plan til løsning af denne beklagelige konflikt". I debatten om Indo-Kina i oktober gav konsejlspræsident Laniel udtryk for den franske regerings vilje til at indlede forhandlinger om indstilling af kampene. I de følgende måneder gentog han sin føler. I et nytårsinterview 1954 udtalte Vietminhs leder Ho Chi-minh sig også positivt, men fra begge sider var erklæringerne forsigtige. Det centrale problem var dels, hvor store indrømmelser Frankrig ville gøre, og dels om Ho Chi-minh og hans allierede var interesseret i en våbenhvile med begrænsede resultater.

I begyndelsen af marts foregik en Indo-Kina-debat i den franske nationalforsamling, foranlediget af den indiske premierminister Nehrus opfordring 22. februar til at indstille kampene. I sin tale fremhævede Laniel håbet om, at Kina, Sovjetunionen og U.S.A. på den kommende konference i Geneve kunne mægle mellem Frankrig og Vietminh. Han afviste en aftale om kampenes ophør, der ikke indeholdt garantier og derved bragte det franske ekspeditionskorps og Vietnamtropperne i fare. Laniel opstillede følgende betingelser for en våbenstilstand: 1) Vietminh skulle rømme Laos og Cambodia og Cochinkina; 2) dets tropper i den røde flods delta trækkes tilbage og en „ingen-mands" zone oprettes langs deltaets rand; 3) dets tropper i Annam trækkes tilbage til særlige zoner og 4) gennemførelse af sikkerhedsforanstaltninger, således at Vietminh under våbenstilstanden ikke kunne forstærke eller omgruppere sine

styrker. Disse betingelser blev kritiseret af både Daladier, som hævdede, at regeringen af en aftale med U.S.A. var bundet til at fortsætte krigen, og Mendès-France, der forlangte direkte forhandlinger med Vietminh. Forsamlingen vedtog imidlertid en dagsorden, der støttede regeringens synspunkter.

Drøftelserne på Berlinkonferencen om det indo-kinesiske spørgsmål er ikke offentliggjort, men communiquet udtalte, at deltagerne var enige om, „at spørgsmålet om genoprettelse af fred i Indo-Kina også skal diskuteres på konferencen" om asiatiske spørgsmål, og til denne foruden de fem stormagter også inviteres andre magter, som var interesseret.

Til mødested valgtes Geneve, og åbningsdagen fastsattes til 26. april. Forinden indtraf imidlertid afgørende begivenheder.

I maj 1953 var general Navarre blevet øverstkommanderende for de franske styrker i Indo-Kina. Hans felttogsplan gik ud på at tvinge Vietminhstyrkerne ud af junglen og optage åben kamp og dermed fremkalde en militær sejr. I januar 1954 ansås den militære situation for det franske ekspeditionskorps langtfra håbløs, selvom Vietminh i december 1953 atter havde invaderet Laos. 13. marts 1954 indledte Vietminh, der havde modtaget store forstærkninger fra Kina af bl. a. artilleri, en voldsom offensiv mod fæstningen Dien Bien Phu i det nordlige Vietnam på grænsen til Laos. Tilsyneladende var Vietminhgeneralen Giap gået i fælden, for Dien Bien Phu havde en flyveplads, og det franske flyvevåben kunne således gribe ind i kampen. Vietminh styrkerne var imidlertid talmæssigt langt overlegne, førtes taktisk klogt og var nu så stærkt udrustet, at de kunne trænge længere og længere ind i Dien Bien Phus forsvarsværker. I slutningen af marts var en militær katastrofe under optræk for de franske styrker i fæstningen. I begyndelsen af april begyndte Vietminh endvidere en invasion af Cambodia.

FORHANDLINGERNE OM INTERVENTION I INDO-KINA

På dette tidspunkt havde den vestlige støtte til Frankrig hidtil været begrænset til sympatiresolutioner i Nato og fra maj 1950 amerikanske materielle leverancer.

I den truende situation, som de voldsomme kampe om Dien Bien Phu og angrebet på Cambodia fremkaldte, dukkede imidlertid faren for en direkte amerikansk militær intervention og alle en sådan aktions konsekvenser op. 29. marts holdt udenrigsminister John Foster Dulles en tale i New York, hvori han erklærede, at et kommunistisk herredømme over Indo-Kina og Sydøstasien ville være „en alvorlig trusel mod hele det frie samfund", at en sådan mulighed „ikke passivt skulle akcepteres, men burde mødes ved fælles aktion", samt at åben kinesisk intervention „ville få alvorlige følger, som ikke kunne begrænses til Indo-Kina". I en redegørelse til udenrigskomiteen i

Repræsentanternes Hus fulgte Dulles 5. april dette tema op med en advarsel til Kina, der gik ud på, at fortsat hjælp til Vietminh nærmede sig en form for åben aggression, som under „visse omstændigheder" ville kræve gengældelse.

Dulles udtalelser rummede to retningslinjer: „fællesaktion" i Indo-Kina og en advarsel til Kina om krig, hvis det intervenerede åbenlyst i Indo-Kina. De vakte almindelig opsigt og fortolkedes som et første varsel om intervention. På sin pressekonference 31. marts erklærede præsident Eisenhower sig enig med sin udenrigsminister. På et spørgsmål, om Dulles' hentydning til „fælles aktion" skulle forstås som en varsko om direkte amerikansk indblanding, svarede Eisenhower dog, at han ikke kunne tænke sig nogen større ulempe for Amerika, end at det rundt om i verden skulle anvende et stort antal af sine styrker for at imødegå lokale situationer. For såvel Eisenhower som Dulles var „fælles aktion" d.v.s. samvirken mellem interesserede magter tilsyneladende det centrale, men det ubesvarede spørgsmål var naturligvis: hvorledes og hvornår.

16. april gik vicepræsident Nixon et skridt videre i en tale, hvori han sagde: „Som fører for den frie verden har U.S.A. ikke råd til yderligere tilbagetog i Asien. Man må håbe, at U.S.A. ikke behøver at sende tropper derud, men hvis denne regering ikke kan undgå det, må den tage stilling til situationen og afsende styrker. Derfor må U.S.A. rejse til Geneve og tage positivt standpunkt for fælles aktion af den frie verden". State Department søgte den følgende dag at tage brodden af Nixons udtalelser med en mere end pudsig erklæring, hvori det hed, at Nixon havde udtalt sig om „et muligt handlingsforløb, som han personlig var parat til at støtte under højst usandsynlige forudsætninger".

Mens Nixon tydeligvis i tankerne havde en amerikansk intervention, uanset hvad Frankrig og England ville, lagde Dulles hovedvægten på „fælles aktion". Senere engelske oplysninger forklarer, at den amerikanske udenrigsminister tænkte sig en øjeblikkelig „advarselsdeklaration" til den kinesiske regering. Præcise oplysninger om Dulles' militære planer foreligger derimod ikke, men de må dog forstås således, at han for at demonstrere vestlig styrke og beslutsomhed ønskede „noget" skulle ske, før Genevekonferencen trådte sammen. I dagene omkring 1. april havde han forhandlinger med de diplomatiske repræsentanter i Washington for England, Frankrig, Australien, New Zealand, Siam og Filipinerne om situationen i Sydøstasien.

Dulles tale 29. marts, der fremkom på baggrund af tidligere udtalelser om „massiv gengældelse" og diskussionen om den amerikanske forsvars- og udenrigspolitiks new look", havde imidlertid fremkaldt uro i Vesteuropa. Her var indstillingen, at mulighederne for at nå til resultater i Geneve ikke måtte sættes over styr. De diplomatiske forhandlinger i Washington fjernede øjensynlig ikke uoverensstemmelserne mellem amerikansk og engelsk politik,

Delingen af Indo-Kina ved våbenstilstanden 20/7 1954.

og 10. april fløj Dulles derfor til Europa. Før afrejsen udtalte han, at rejsens formål var at fremme en fuldstændig forståelse af Amerikas forslag om en „fælles front" imod den kommunistiske trusel i det sydøstlige Asien". Forhandlingerne i London med udenrigsminister Eden 12.–13. april resulterede i en erklæring, hvori de beklagede, at de kommunistiske styrker umiddelbart før Genevekonferencen havde øget deres aktivitet til en „krig i stort format", og at de havde invaderet Laos og Cambodia. Denne udvikling bragte fred og sikkerhed i hele det sydøstasiatiske område i fare. „Vi er [derfor] parat til med andre lande, der er principielt berørt, at deltage i en undersøgelse af muligheden

for at oprette et kollektivt forsvar indenfor rammerne af F.N.s charter for at sikre fred, sikkerhed og frihed i Sydøstasien og det vestlige Stillehav". Endelig gav man udtryk for håbet om resultater på Genevekonferencen og mente, „at udsigterne til genoprettelse af enhed med hensyn til defensive formål i hele Sydøstasien og det vestlige Stillehav vil bidrage til en hæderlig fred i Indo-Kina". Meningen med den sidste sætning, der tydeligt er udtryk for Dulles tankegang, var, at udsigterne til en vestlig alliance for det sydøstasiatiske område ville bremse den kommunistiske offensiv, hvis formål øjensynlig var at stille Genevekonferencen over for et totalt militært fransk nederlag.

Londonerklæringen var formodentlig et kompromis. Her var for det første ingen advarsel til Kina. Erklæringen klarlagde, at planerne gik ud på oprettelse af en sydøstasiatisk alliance – en udbygning af Anzuspagten – men at gennemførelsen skulle udsættes, mens man foreløbig *undersøgte* mulighederne for at realisere sådanne planer. Erklæringen led dog af en indre modsætning med hensyn til tidstabellen, som i det følgende lagde grunden til en engelsk-amerikansk kontrovers. Dulles' forhandlinger i Paris 13. april med ministerpræsident Laniel og udenrigsminister Bidault resulterede i fransk tilslutning til „undersøgelsen" af allianceprojektet. Med hensyn til den kommende Genevekonference udtalte communiquet om samtalerne: „Vi anerkender, at vort væsentligste mål ved Genevekonferencen bliver et forsøg på at genoprette fred i Indo-Kina med respekt for dets folks frihed og dets staters uafhængighed". Skulle dette forstås som opretholdelse af først og fremmest den eksisterende regering i Vietnam på hele det vietnamesiske område, kunne det næppe karakteriseres som et realistisk program for de kommende forhandlinger.

Efter tilbagekomsten til Washington uddybede Dulles de tankegange, der lå bag hans planer. Han fandt, at offensiven mod Dien Bien Phu havde til hensigt at stille Genevekonferencen overfor en politisk og militær sejr for kommunismen. Men forsvarerne havde „taget et sådant indhug, at angriberne fra et militært synspunkt allerede havde tabt mere, end de kunne vinde ... De voldsomme slag, der nu udkæmpedes i Vietnam og de væbnede aggressioner mod Laos og Cambodia, skaber ikke nogen ny defeatismens ånd. Tværtimod, de vækker frie nationer til forholdsregler, som vi håber vil være tilstrækkelige til i tide og kraftige nok til at bevare disse vitale områder fra kommunistisk herredømme. I denne optræden ligger det bedste håb om i Geneve at opnå genoprettelse af fred med frihed og retfærdighed". Dulles havde tydeligvis en meget optimistisk opfattelse af udgangen af de kampe, der rasede omkring Dien Bien Phu, men rykkede samtidig tidspunktet, hvor den „fælles aktion" skulle begynde, frem og lagde den før Genevekonferencens begyndelse. Dette var næppe foreneligt med den engelske regerings planer.

Den politik, som således var skitseret af U.S.A., fremkaldte 13. april en debat i det engelske underhus, hvorunder oppositionens fører Attlee udtalte,

at den påtænkte asiatiske samling burde omfatte både asiatiske og hvide nationer. „Det væsentlige er," sagde Attlee, „at den [samlingen] ikke på nogen måde bør kunne misfortolkes – som den kan misfortolkes – som et forsvar for en forældet kolonipolitik." Hertil svarede Eden, at det, man havde i tankerne, var en organisation i lighed med Nato.

Reaktionen fra de sydøstasiatiske stater på det amerikanske forslag forelå i dagene omkring midten af april. 14. april udtalte den australske fungerende udenrigsminister Sir Philip McBride sin anerkendelse af Eden-Dulles erklæringen, samt at „Australien vil være villig deltager i det kollektive forsvar af Sydøstasien." New Zealands tilslutning fulgte de samme vendinger. Derimod var den filippinske præsident Magsaysay tilsyneladende ikke fulgt med i den diplomatiske udvikling, for 13. april udtalte han, at Filippinerne var parat til at deltage i en advarsel til Kina ang. „yderligere agression". Han tilsluttede sig tanken om en „fælles front" politik og „særlig betydning tillægges konflikten i Indo-Kina, fordi dette område betragtes som nøglen til forsvaret af Sydøstasien og på grund af dets nære beliggenhed ved Filippinerne".

Mens Siam allerede 9. april tilkendegav sin tilslutning, kom den indiske premierminister Nehrus reaktion på planer, som Indien ikke var opfordret til at deltage i, først 24. april. I en tale i Unionsparlamentets andet kammer – folkets hus – karakteriserede han Indo-Kinakrigen som „anti-kolonial og nationalistisk"; anerkendelse af dette og en „fredeliggørelse af nationale følelser for frihed og uafhængighed og beskyttelse af dem mod ydre pres kan alene danne grundlag for en afgørelse og fred". Nehru priste beslutningen om afholdelse af Genevekonferencen, men den var efter hans opfattelse blevet efterfulgt af andre begivenheder, som fremkaldte bekymring: trusler om øjeblikkelig og massiv gengældelse og om angreb på det kinesiske hovedland, opfordringen til kollektiv aktion i Sydøstasien og erklæringer „som nærmede sig en slags Monroedoktrin over lande i Sydøstasien". Nehru opstillede et program på 6 punkter, som efter hans mening kunne føre til en afslutning på Indo-Kina krigen: 1) opgivelse af trusler og intensivering af krigstempoet; 2) en ild-ophør aftale; 3) den franske suverænitets ophør; 4) direkte forhandlinger mellem de interesserede; 5) en ikke-interventionsoverenskomst mellem magterne og 6) anvendelse af F.N.s bona officia under konferencen. Det var således klart, at Nehru afviste Dulles' sydøstasiatiske politik.

Forhandlingerne om „fælles aktion" kulminerede i dagene efter 22. april, hvor Eden var rejst til Paris for at føre de sidste drøftelser med Bidault og Dulles, inden Genevekonferencen trådte sammen. 24. april sluttede chefen for den fælles amerikanske generalstab, admiral Radford, sig til diskussionerne. Bidault gav et meget mørkt billede af den militære situation i Indo-Kina og anmodede Eden og Dulles om engelsk-amerikansk militær intervention, hovedsagelig med luftstyrker, for at redde fæstningen Dien Bien Phu. Admiral Radford delte Bidaults pessimistiske bedømmelse af de militære udsigter. Dulles

blev imidlertid her stillet overfor et ønske, som hans egne udtalelser måske havde skabt forventninger om ville blive opfyldt, men som han i hvert tilfælde ikke kunne honorere. Han måtte henvise til, at det forfatningsmæssigt var nødvendigt at forhandle med Kongressen om et skridt, der i realiteten betød amerikansk krigsdeltagelse. Han lod imidlertid spørgsmålet gå videre til Eden og spurgte, hvad den engelske regerings svar ville blive.

Det blev nej. 24. april om aftenen vendte Eden tilbage til England, hvor han på Chequers havde en midnatssamtale med Chuchill. Næste morgen afholdtes et hastigt indkaldt kabinetsmøde, hvori også deltog højtstående officerer. Her blev den engelske afvisning af Bidaults anmodning besluttet, hvorefter Eden vendte tilbage til Paris.

Motiverne til den engelske regerings afvisende holdning, der nærmest må karakteriseres som en påtvungen redningsaktion for Dulles, var bl. a., at de engelske militære ikke bedømte situationen i Indo-Kina så pessimistisk som franskmændene. Først og fremmest var afvisningen dog politisk motiveret. London-kabinettet ville ikke bringe muligheden – hvor ringe den så måtte bedømmes – for en løsning i Geneve i fare. Opfattelsen af følgerne af en sydøstasiatisk „fælles aktion" på dette tidspunkt var altså modsat den amerikanske regerings. Endvidere hævdede man, at den engelske offentlige mening ikke ville akceptere et militært eventyr i det sydøstlige Asien. Endelig havde naturligvis Commonwealthlandenes og Colombomagternes holdning, og især Indiens, betydning for det britiske kabinets afgørelse. Det ønskede at interessere disse lande for en fremtidig asiatisk ordning og ville derfor ikke gøre dem skeptiske overfor denne ved at intervenere i en krig, som nogle af dem anså for at være en kolonikrig.

Disse dages amerikansk-franske forhandlinger er ikke klarlagt i enkeltheder, men 26. april forlod admiral Radford pludselig Paris, forhandlede i London med Churchill og de engelske stabschefer og ankom 27. april til Washington. Ifølge oplysninger i den amerikanske presse skal han under de følgende drøftelser have anbefalet amerikansk intervention, hvilket præsident Eisenhower dog gik imod.

Hvorledes Dulles før Genevekonferencens åbning havde tænkt sig ikke blot en „advarsel" til Peking, men også en hurtig gennemførelse af tanken om „fælles aktion" er ikke klarlagt i enkeltheder. Derimod synes det klart, at Bidault, stillet overfor det militære nederlag i Dien Bien Phu og dets uundgåelige konsekvenser for det franske ekspeditionskorps og stillingen i den røde flods delta, forsøgte et kup i dagene omkring 24. april ved sin anmodning om engelsk-amerikansk militær intervention. På grundlag af Dulles' forudgående udtalelser og diplomatiske aktivitet kunne den franske udenrigsminister med grund vente, at hans overraskelsesstrategi ville lykkes. Den strandede på, at Dulles havde vovet sig længere ud, end den konstitutionelle is kunne bære, på præsident Eisenhowers veto og på den engelske regerings nej.

KOREAFORHANDLINGERNE I GENEVE

Genevekonferencen trådte sammen 26. april i Folkeforbundspalæet. 19 lande var repræsenteret, nemlig England, Frankrig, Sovjetunionen og U.S.A. som indbydere; endvidere den kinesiske folkerepublik og den nordkoreanske republik, der var inviteret af Rusland; og inviteret af U.S.A. var den sydkoreanske republik, Australien, Belgien, Canada, Columbia, Ethiopien, Grækenland, Luxembourg, Holland, New Zealand, Filippinerne, Siam og Tyrkiet, d.v.s. de lande, der havde sendt styrker til F.N.hæren i Korea med undtagelse af Den sydafrikanske Union, som havde afvist opfordringen til at deltage.

Ved åbningsmødet var de indbydende stormagter repræsenteret af deres udenrigsministre Eden, Bidault, Molotov, Dulles. For den kinesiske folkerepublik, som for første gang deltog i en international konference, kom premier- og udenrigsminister Chou En-lai. Efter de indledende drøftelser forlod Dulles imidlertid Geneve 4. maj, hvorefter hans plads i spidsen for den amerikanske delegation blev indtaget af viceudenrigsminister Walther Bedell Smith.

På dagsordenen stod 2 punkter: Korea og Indo-Kina, og på det første møde blev det besluttet at begynde med det koreanske spørgsmål.

Forhandlingerne indledtes den 27. april, da den nordkoreanske premierminister Nam Il forelagde et forslag til „genoprettelse på et tidligt tidspunkt af Koreas nationale enhed som en samlet uafhængig demokratisk stat". Det gik ud på afholdelse af valg i hele Korea til en nationalforsamling, som derefter skulle udpege en regering for hele landet. Disse valg skulle forberedes af en alkoreansk kommission, bestående af et lige stort antal delegerede for Nord- og Sydkorea, valgt af de to landes nationalforsamlinger. Endvidere foresloges, at repræsentanter for „de største demokratiske organisationer" fik sæde i kommissionen. En af dens første opgaver skulle være udarbejdelse af et udkast til en valglov, der sikrede „valgenes virkelig demokratiske karakter under frie forhold, som udelukker udenlandsk indblanding og lokale myndigheders og terroristiske gruppers tryk på vælgerne". For at „lette genopbygningen af den koreanske økonomi, ophjælpning af det koreanske folks materielle velfærd og bevarelsen og udviklingen af dets nationale kultur" skulle kommissionen straks træffe foranstaltninger til at oprette og udvikle økonomiske og kulturelle bånd mellem Nord- og Sydkorea.

Alle udenlandske væbnede styrker måtte trækkes bort fra Korea i løbet af 6 måneder, og som sidste punkt i det nordkoreanske forslag anførtes, at konferencen skulle anerkende, at de stater, der var mest interesseret i opretholdelsen af fred i det fjerne østen, havde behov for at „sikre den fredelige udvikling af Korea og således lette dets genforening som en samlet, uafhængig og demokratisk stat".

Dette forslag forkastedes straks af Sydkoreas premierminister Pyun Yung Tai. Han benægtede nødvendigheden af valg i hele Korea; nordkoreanerne

behøvede blot at vælge repræsentanter til de 100 pladser, der allerede var reserveret dem i den sydkoreanske nationalforsamling. Endelig afviste han, at F.N.s tropper skulle evakueres samtidig med de kinesiske. Det ville minde om, „en indbrudstyv, der lægger sit forbryderiske våben på betingelse af, at politimændene samtidig skal afvæbnes".

Også Dulles gik imod Nam Ils forslag. Deres hensigt, sagde han, var „at ødelægge den eksisterende regerings myndighed og erstatte den med et kommunistisk satellitregime". Han foreslog derimod, at F.N. kommissionen i Korea skulle have tilladelse til at overvåge frie valg i Nordkorea, således at landet kunne blive genforenet i overensstemmelse med F.N.s resolution fra oktober 1950. For at dette kunne gøres, måtte de kinesiske tropper rømme den nordlige del af landet.

Samme dag, 28. april, fik Chou En-lai ordet. Han afviste, at Kina havde begået en aggression, men hævdede, at U.S.A. begyndte en interventionskrig i 1950. „I betragtning af historiske erfaringer havde det kinesiske folk intet andet valg end at hjælpe det koreanske folk og kæmpe skulder ved skulder med det for at forsvare deres moderland. Det kinesiske folk kunne ikke tillade en situation, i hvilken Korea endnu en gang kunne anvendes som springbræt for aggression mod Kina". Chou karakteriserede Nam Ils forslag som „absolut rimelige og fair" og angreb U.S.A.s forsvarsoverenskomst med Sydkorea som stridende mod våbenstilstandsoverenskomsten, dets „besættelse" af Formosa samt genoprustningen af Japan. Planerne om en sydøstasiatisk blok ville true Asiens uafhængighed og var en trusel om en ny verdenskrig. „Vi mener, at U.S.A.s aggressive handlinger bør stoppes, at de asiatiske landes uafhængighed og suverænitet bør beskyttes, at indblanding i de asiatiske folks forhold bør ophøre, og at alle udenlandske baser bør likvideres". Chou sluttede med at forlange Vesttysklands oprustning standset, rustningskapløbet afsluttet og brintbomben forbudt. I taler i de følgende dage angreb Chou En-lai endvidere F.N. for dets intervention i Korea og vedtagelsen af aggressionsresolutionen mod Kina. Dette, sagde han, havde berøvet det al moralsk myndighed til at beskæftige sig med koreanske og andre asiatiske spørgsmål. Molotov angreb på lignende måde F.N.

Chou En-lais voldsomme kritik af U.S.A. startede en taleduel, der ikke fremmede en tilnærmelse i det koreanske spørgsmål. I et i formen behersket, men i indhold skarpt indlæg 29. april fortsatte Molotov angrebet på U.S.A. Om den sydøstasiatiske pagt sagde han: „Disse planer afslører atter kolonimagternes hensigter, der går ud på at bruge nogle asiatiske nationer mod andre asiatiske nationer".

Mens den australske udenrigsminister samme dag havde søgt at gyde olje på vandene, men indgående afvist de nordkoreanske forslag, fik Chou En-lai og Molotov skarpe svar af den canadiske udenrigsminister Lester Pearson og Eden.

Lester Pearson udtalte 4. maj, at alle delegerede kunne tilslutte sig Molotovs sympati for asiatiske bevægelser for national frihed, men denne frihed skulle være „mere reel end Lithauens eller Bulgariens eller den mongolske folkerepubliks". Retten til at være fri, sagde han, „omfatter ikke forpligtelsen til at være kommunist. Asien for asiaterne er ikke det samme som Asien for Kominform". Lester Pearson afviste angrebene på U.S.A. for at drive imperialistisk politik. Angående Chou En-lais forslag om afskaffelse af udenlandske baser i Asien, spurgte han, om dette også gjaldt den russiske base i Port Arthur.

Også Eden afviste 13. maj angrebene på U.S.A., F.N. og de vestlige landes politik i Asien. Han henviste til Indiens, Pakistans, Ceylons og Burmas selvstændiggørelse og til Colomboplanen. Ligesom Casey forkastede han det nordkoreanske forslag, fordi der i den alkoreanske kommission skulle være lige stor repræsentation for nord og syd, skønt Sydkorea havde ⅔ af den koreanske befolkning. Han gjorde opmærksom på de bitre meningsforskelle mellem nord og syd. De ville ikke kunne blive enige, og der var i forslaget intet om en neutral formand. Hvis de udenlandske tropper, indbefattet F.N.s, blev evakueret, „ville de efterlade et land, der stadig var delt, stadig ikke havde en samlet regering og intet håb om at opnå en. Hvad andet end kaos og nye fjendtligheder kunne alt dette føre til?" Eden forelagde „5 grundlæggende principper" om valg, der tog befolkningsfordelingen i betragtning, var almindelige og hemmelige og overvåget under F.N.s auspicier. 23. maj kom den sydkoreanske repræsentant med et detaljeret forslag efter samme linjer.

Diskussionerne de følgende dage var resultatløse. To standpunkter stod overfor hinanden. De kommunistiske stater ønskede Korea rømmet inden valgene, F.N. skubbet ud af Koreaspørgsmålet og Nordkorea sikret en gunstig udgangsposition ved hjælp af valgkommissionens sammensætning. Dette var uakceptabelt for vestmagterne og deres allierede. Forskellen mellem at trække de kinesiske tropper tilbage bag Yalufloden og evakuere F.N. styrkerne var indlysende. De måtte kræve F.N.s stilling respekteret og sikre sig valgarrangementer, der ikke spillede kommunisterne magten i hænde eller i bedste fald fremkaldte et dødvande som det, der hidtil havde karakteriseret Koreaforhandlingerne. Dette var problemer, som siden 1945 havde præget drøftelserne om den anden verdenskrigs afvikling i Europa og andre steder, og hvis forløb og resultater var skræmmende fra et vestligt synspunkt.

5. juni forelagde Molotov et udkast, der indeholdt indrømmelser med hensyn til valgbestemmelserne, men fastholdt kravet om en alkoreansk kommission til forberedelse af disse valg, nedsættelse af „en virkelig international kommission", samt at alle udenlandske styrker skulle trækkes bort inden valgene. Det fik kinesisk og nordkoreansk støtte, men afvistes af Bedell Smith, Eden og den sydkoreanske premierminister. 11. juni konstaterede Eden, at diskussionerne havde rejst to fundamentale spørgsmål: F.N.s myndighed og frie valg. Han hævdede, at F.N.s principper om kollektiv sikkerhed måtte opretholdes og af-

viste Chou En-lais synspunkt, at F.N. havde mistet sin moralske myndighed og kompetance. „Den engelske delegation forkaster denne påstand", sagde han. „Vi kan aldrig gå med til, at F.N. ved at gribe til våben for at opfylde sine forpligtelser og modsætte sig aggression, derved har mistet sin ret og pligt som den højeste internationale organisation. Vi mener tværtimod, at det har styrket dens myndighed".

15. juni måtte det konstateres, at der ikke var basis for enighed. Status quo ville fortsætte i Korea, d.v.s. våbenstilstand og landets deling.

FORHANDLINGERNE OM INDO-KINA INDTIL 19/6

Samtidig med Koreaforhandlingerne gik man i gang med den anden opgave: „problemet angående genoprettelse af fred i Indo-Kina". De påvirkedes imidlertid af forhandlinger, som foregik andre steder end i Geneve.

Umiddelbart efter åbningsmødet i Geneve afholdt Ceylons, Indiens, Pakistans, Burmas og Indonesiens premierministre et møde i Colombo på Ceylon. De vedtog resolutioner om indstilling af eksperimentelle brintbombeeksplosioner, om det kommunistiske Kinas repræsentation i F.N., selvbestemmelse for Tunis og Marokko og de arabiske Palæstinaflygtninges hjemsendelse. Ceylon forelagde, støttet af Pakistan, et resolutionsforslag, der udtalte, at den internationale kommunisme var den største fare for syd- og sydøstasiatiske lande, men den mødte bestemt modstand fra Indien og Indonesien og ændredes derfor til en fordømmelse af enhver form for indblanding i landenes forhold.

Det centrale var dog Indo-Kinadrøftelserne. Udgangspunktet var Nehrus tale 24. april, og man vedtog en resolution, der gav udtryk for de samme synspunkter. Dog udgik på Pakistans forlangende punktet om ikke-intervention.

At den engelske politik i Geneve påvirkedes af Colombomødet, kan anses for givet. Eden forsikrede 29. april deltagerne i Colombomødet, at den engelske regering ikke ville medvirke til nogen afgørelse, der gik mod de asiatiske landes legitime ønsker. Han anmodede dem samtidig om eventuelt at deltage i en garanti for Indo-Kinas fremtid, hvis Genevekonferencen nåede resultater. Dette erklærede Nehru sig parat til. Endvidere holdt han sig under alle forhandlingerne i nøje kontakt med Commonwealthlandenes regeringer.

Indo-Kinaforhandlingernes første problem var, hvilke stater der skulle deltage foruden stormagterne. Vanskeligheden var tydeligvis Vietminh, men efter at Vietnams statsoverhoved Bao Dais sanktion var indhentet, enedes man 2. maj om foruden Vietnam, Laos og Cambodia at invitere en delegation fra Vietminh. Denne ankom 4. maj under ledelse af udenrigsminister Pham Van Dong.

8. maj forelagde Bidault et forslag til en ild-ophør aftale, der gik ud på følgende: 1) de regulære styrker på begge sider omgrupperes i „koncentrationszoner", fastlagt af konferencen; 2) irregulære styrker afvæbnes; 3) alle

krigsfanger og civilt internerede løslades; 4) en international kommission nedsættes til at overvåge disse bestemmelser, efter hvis gennemførelse fjendtlighederne skulle indstilles. Med hensyn til Cambodia og Laos skulle alle Vietminh styrker trækkes tilbage. Bidaults plan sigtede således mod to mål: for det første at få kampene indstillet, hvilket ville lette den akut alvorlige militære situation for de fransk-vietnamesiske tropper, efter at Dien Bien Phu var faldet den foregående dag, og for det andet at undgå aftaler af politisk karakter som forudsætning for en våbenstilstand.

Dette var naturligvis uakceptabelt for Vietminh.

10. maj forelagde Pham Van Dong, efter at han forinden havde rejst krav om, at modstandsbevægelserne i Cambodia og Laos – Khmer og Pathet Lao – skulle repræsenteres på konferencen, Vietminhs forslag til en ild-ophør aftale og en politisk ordning. Han indledte med et angreb på den franske politik siden 1945, „de amerikanske interventionisters og franske krigstilhængeres" ansvar for krigens fortsættelse og hævdede, at U.S.A. ønskede at gøre Indo-Kina til en amerikansk koloni og en erobringsbase i Sydøstasien. For at genoprette freden var det derfor nødvendigt „at standse leveringerne af våben og ammunition fra U.S.A., at tilbagekalde de amerikanske militære missioner, rådgivere og instruktører og at standse enhver amerikansk indblanding i Indo-Kinas forhold". Vietminhs betingelser gik ud på følgende: 1) fransk anerkendelse af Vietnams uafhængighed samt af modstandsregeringerne i Cambodia og Laos; 2) tilbagetrækning af alle udenlandske tropper fra de tre associerede stater, og samling af de franske tropper i så få „koncentrationszoner" som muligt; 3) afholdelse af valg i alle tre stater, organiseret af komiteer, der repræsenterede de stridende parter. Disse komiteer skulle sikre „handlefrihed for patriotiske partier, grupper og sociale organisationer" og valgene overvåges af lokale kommissioner; 4) Vietminh ville afgive en deklaration, gående ud på, at det var parat til at undersøge spørgsmålet om at indtræde i den franske union, og lignende deklarationer skulle afgives af Khmer og Pathet Lao regeringerne i Cambodia og Laos; 5) de tre staters anerkendelse af Frankrigs økonomiske og kulturelle interesser i Indo-Kina; 6) ingen personer skulle forfølges på grund af deres samarbejde med en af parterne under Indo-Kinakrigen; 7) udveksling af fanger. 8) Disse ordninger skulle kombineres med en ild-ophørsaftale i hele Indo-Kina, idet hver af parterne foretog de nødvendige arrangementer indenfor det område, den besatte. Endvidere måtte indførelse af militære enheder, våben og ammunition udefra standses, og ordningen kontrolleres af blandede kommissioner, sammensat af repræsentanter for de krigsførende stater.

Vietminhs forslag foregreb således den politiske nyordning af Indo-Kina. Det indeholdt en deling af Vietnam, Laos og Cambodia samt tilstæbte muligheder for Vietminhs overtagelse af magten, ikke alene i hele Vietnam, men

også i Cambodia og Laos. Dets gennemførelse ville medføre, at amerikansk våbenhjælp til den del af Indo-Kina, der ikke straks besattes af Vietminh-styrker, blev forhindret, og endelig udelukkede det enhver international kontrol med overholdelse af betingelserne.

Både Eden og Bedell Smith afviste Vietminhs forslag, og det samme gjorde repræsentanterne for Cambodia og Laos, som hævdede, at der ikke i deres lande var borgerkrig, men en invasion af fremmede Vietminhstyrker.

12. maj indledte Vietnamregeringens udenrigsminister Nguyen Quoc Dinh med at give konferencen meddelelse om de uafhængigheds- og forbundstraktater, som nylig var blevet afsluttet i Paris mellem Frankrig og Vietnam, hvorved dette blev fuldstændig uafhængigt. Han hævdede, at Vietnam kulturelt og historisk var en enhed, og at han derfor var modstander af enhver løsning, der gik ud på en reel eller formel deling. Ild-ophørsaftalen skulle gennemføres under international kontrol, Vietnams regering under Bao Dai anerkendes som landets eneste og ligeså princippet om en enkelt Vietnamhær. Med hensyn til fremtiden foreslog han, at når F.N.s sikkerhedsråd havde fastslået, at Vietnams myndighed og betingelserne for frihed var oprettet, skulle der afholdes frie valg over hele landet under F.N.s auspicier, og på grundlag heraf dannes en repræsentativ regering under Bao Dais ledelse som statsoverhoved. Vietnam var villig til at afgive en forsikring om, at der ikke ville blive truffet nogen gengældelsesforanstaltninger imod personer, der havde samarbejdet med Vietminh.

De grundlæggende modsætninger mellem parterne angående Vietnam var således meget store, og under den følgende måneds forhandlinger nåede man kun meget små fremskridt. Molotov akcepterede 14. maj, at der burde nedsættes en kommission af neutrale nationer til at føre opsyn med våbenstilstanden, ligesom han gik ind på Bidaults forslag om, at de overenskomster, der var blevet nået i Geneve, garanteredes af de deltagende stater, men det var alt.

I denne periode ankom også den indiske repræsentant ved F.N. Krishna Menon til Geneve og forhandlede med Eden, Bedell Smith, Molotov og Chou En-lai.

30. maj vedtog konferencen på engelsk forslag, at der i Geneve og Indo-Kina skulle indledes militære forhandlinger mellem parterne. Repræsentanter for overkommandoerne på begge sider skulle straks mødes i Geneve. Disse forhandlinger indledtes 2. juni, samtidig med at man blev enige om en udveksling af alvorligt sårede krigsfanger og afsendelse af medicinske forsyninger.

Imens diskuterede konferencen den internationale kommission, der skulle overvåge ild-ophørsaftalen og ordningerne i Laos og Cambodia. De kommunistiske lande foreslog, at våbenstilstandskommissionen blev sammensat af repræsentanter fra Indien, Pakistan, Polen og Tjekoslovakiet, Bedell Smith

og Bidault forlangte, at kommissionen skulle udnævnes af F.N., mens Eden bragte Colombolandene (Indien, Pakistan, Ceylon, Birma og Indonesien) på bane som medlemmer.

10. juni så det ud, som om forhandlingerne var ved at bryde sammen. Eden konstaterede, at der ikke var grund til at fortsætte forhandlingerne, medmindre de kommunistiske landes repræsentanter ville ændre indstilling til to vigtige spørgsmål: 1) ordningerne med kontrollen af en våbenstilstand og deres krav om, at veto skulle kunne anvendes i disse kommissioner. 2) Ordningerne med hensyn til Cambodia og Laos, adskilt fra ordningen i Vietnam. 16. juni begyndte imidlertid en ny udvikling, efter at Chou En-lai havde haft en privat samtale med Eden på Chous opfordring. Resultatet blev, at Chou En-lai indrømmede, at problemerne i Cambodia og Laos var anderledes end i Vietnam. Han foreslog derfor militære drøftelser såvel i Geneve som lokalt mellem overkommandoerne for Cambodia og Laos på den ene side og Viet-minhoverkommandoen på den anden side. Endvidere anerkendte han nødvendigheden af, at såvel Cambodia som Laos havde egne forsvarsstyrker, og at det foreslåede forbud mod forstærkninger ikke skulle anvendes på disse to stater, men dog på betingelse af, at der ikke blev oprettet udenlandske baser i Indo-Kina.

Chou En-lais indrømmelser øgede chancerne for en våbenstilstand. Bedell Smith karakteriserede de nye kinesiske forslag som „rimelige og forstandige" og anerkendte Chou's „moderate og beherskede tone".

19. juni afholdtes afholdtes et afsluttende plenarmøde, hvor der forelagdes overenskomst om militære forhandlinger vedrørende fjendtlighedernes ophør i Cambodia og Laos. Militære kommissioner skulle forhandle herom „begyndende med spørgsmålet om tilbagetrækning af alle udenlandske væbnede styrker og udenlandsk militærpersonel". De skulle senere afgive rapporter til konferencen så hurtigt som muligt. Derefter udsattes konferencen til midten af juli.

På dette tidspunkt var imidlertid indtrådt en helt ny situation på grund af regeringsskiftet i Frankrig, hvor Pierre Mendès-France havde dannet regering efter Laniels fald.

REGERINGEN PIERRE MENDÈS-FRANCE

Regeringen Laniel var fra begyndelsen af maj udsat for stigende kritik i Nationalforsamlingen for den måde hvorpå Indo-Kina forhandlingerne blev ført. Baggrunden herfor var, at nederlaget ved Dien Bien Phu, der kostede det franske ekspeditionskorps 15.000 mand, ikke medførte en afslappelse af Viet-minh offensiven i den røde flods delta. General Giap fortsatte tværtimod med øget kraft de militære operationer mod den franske perimeter omkring

Hanoi og Haiphong, hvor de fransk-vietnamesiske troppers stilling blev mere og mere farlig, samtidig med at tabene steg.

12. juni kom det til den afgørende debat, hvor Laniel stillede problemet således op: „Er der et flertal for et asiatisk München og for at opgive den atlantiske alliance? Hvis dette er tilfældet, lad det øjeblikkelig få udtryk mod en regering, der vil forblive tro mod sine alliancer og den nationale ære." Dette gjorde ikke indtryk på forsamlingen, som med 306 stemmer mod 293 fældede regeringen.

12. juni opfordrede præsident Coty den radikale Pierre Mendès-France, der havde været blandt Laniel regeringens skarpeste kritikere, til at danne regering. 17. juni holdt han sin investiturtale, hvorunder han bl. a. sagde: „I adskillige år har en forhandlet kompromisfred med fjenden forekommet mig en nødvendighed . . . hvis konflikten i Indo-Kina ikke afgøres og afgøres meget hurtigt, må vi se risikoen for en international og måske en atomkrig i øjnene". Mendès-France mente, at en fredelig løsning på Indo-Kina konflikten var mulig og afgav det løfte, at hvis han ikke inden 20. juli havde opnået en våbenhvile, ville han demissionere.

Ved afstemningen fik han 419 stemmer, mens 47 stemte imod og 143 ikke afgav deres stemme.

Mendès-France's problemstilling var mere realistisk end Laniels, han anså tydeligvis forhandlinger med Vietminh for mulige, territorielle indrømmelser uundgåelige, og hans gennemgang af den politiske og militære situation havde overbevist ham om, at hurtighed var nødvendig. Endvidere tog han med bemærkningen om en international krig afstand fra alle planer og ønsker om intervention fra andre magter.

Inden Chou En-lai afrejste fra Schweiz, havde Mendès-France en samtale med ham i Bern 23. juni. Rapporterne efter mødet var optimistiske. To dage før havde Chou endvidere arrangeret en middag, hvor delegationerne fra Cambodia, Laos og Vietminh for første gang mødte hinanden. I de følgende 14 dage fortsattes de militære forhandlinger i Geneve og i Indo-Kina. Fra 25. til 28. juni forhandlede Churchill og Eden i Washington, hvor de søgte at fjerne amerikanske misforståelser med hensyn til engelsk politik i Geneve. Dulles erklæring 8. juli tyder dog ikke på, at det var lykkedes englænderne at overbevise amerikanerne om, at der var håb om en ordning af Indo-Kina sagen i Geneve. Det communique, som udsendtes om forhandlingerne, rummede denne advarsel til de kommunistiske magter: „Vi [Eisenhower og Churchill] er begge overbevist om, at hvis den franske regering stilles overfor krav, som hindrere en akceptabel overenskomst med hensyn til Indo-Kina, vil den internationale situation blive alvorligt forværret."

Omkring 10. juli vendte Molotov, Mendès-France, Chou En-lai og Eden tilbage til Geneve for at indlede konferencens andet afsnit. Derimod oplyste Dulles 8. juli i Washington, at hverken han eller Bedell Smith havde til hensigt

at komme til Geneve foreløbig, da man tvivlede på, at det var kommunisternes hensigt at nå til en ordning og først ønskede denne mistanke fjernet ved positive skridt fra kommunistisk side.

Straks efter sin ankomst til Geneve havde Mendès-France imidlertid en række forhandlinger med Molotov og Vietminh delegationens leder, som dermed for første gang havde kontakt med de franske forhandlere. Disse samtaler må dels have givet ham indtryk af, at et kompromis var muligt, hvad dets indhold skulle være, samt at amerikansk tilstedeværelse i Geneve var ønskelig. Han foretog derfor en indtrængende henvendelse til Washingtonregeringen, og 11. juli oplyste Dulles, at han straks ville flyve til Paris for at forhandle med Mendès-France og Eden.

Disse drøftelser fandt sted 13.–14. juli, efter at Eden og Mendès-France i Geneve havde haft samtaler med de forskellige delegationschefer. Det offentliggjorte communique udtalte, at Dulles havde gjort rede for den amerikanske regerings ønske om at tage begrænset del i Indo-Kina drøftelserne, da dette spørgsmål først og fremmest var Frankrigs ansvar. Mendès-France og Eden havde dog fremhævet, at det alligevel „ville tjene Frankrigs, de associerede staters, fredens og frihedens interesser i dette område", hvis U.S.A. blev repræsenteret på ministerniveau. Bedell Smith ville derfor vende tilbage til Geneve. Uofficielt oplystes, at det ved mødet var lykkedes den ny franske ministerpræsident at overbevise Dulles om, at han ikke agtede at kapitulere blankt.

15. juli vendte Mendès-France og Eden tilbage til Geneve, og forhandlingerne fortsatte. I sidste øjeblik ved midnat 20. juli nåedes derefter enighed om våbenstilstanden i de tre indo-kinesiske stater, og næste dag blev den underskrevet.

VÅBENSTILSTANDEN

Bestemmelserne i våbenstilstanden gik for Vietnams vedkommende ud på følgende:

1) Deling i to tilnærmelsesvis lige store dele med demarkationslinjen i nærheden af 17. breddegrad, hvorved havnebyen Hué forblev indenfor det sydlige Vietnams grænse. Derimod overgik de vigtige byer Hanoi og Haiphong i den røde flods deltas område til Vietminh.

2) Tilbagetrækning af de franske styrker nord for linjen og Vietminh styrkerne syd derfor i løbet af 300 dage.

3) Inden 20. juli 1956 afholdelse af samtidige valg i det sydlige Vietnam og i Vietminh med det mål at få oprettet en regering for hele landet. De skal organiseres efter konsultationer mellem Vietnam og Vietminh regeringerne og gennemføres under opsyn af en international kommission, bestående af repræsentanter fra Indien, Canada og Polen.

4) Kontrol med våbenstilstanden af internationale kommissioner i de berørte stater, bestående af de samme lande og med Indien som formand. Kommissionerne skal bl. a. føre opsyn med, at der ikke under våbenstilstanden føres forstærkninger frem.

5) Vietminhs anerkendelse af Cambodias selvstændighed og politiske integritet og tilbagetrækning af dets styrker fra dette land. Det samme med hensyn til Laos, hvor oprørsbevægelsen Pathet Laos' styrker trækkes tilbage til landets nordøstlige provinser, som forbliver under dens kontrol indtil valgene i 1956, hvorefter de atter underlægges Laos' suverænitet.

6) Våbenstilstanden forpligter endvidere underskriverne til, at der ikke må oprettes udenlandske baser i de tre associerede stater. Dette gælder dog ikke eksisterende franske baser i Laos og heller ikke det franske ekspeditionskorps, som trækkes tilbage til Syd-Vietnam. Endelig indeholdt våbenstilstanden betingelserne om fangernes hjemsendelse inden 30 dage, forbud mod politiske gengældelsesforanstaltninger og udveksling af personer, som ønsker at flytte fra det ene område til det andet.

Frankrig udstedte en deklaration, i hvilken det erklærede sig parat til at trække sine tropper tilbage fra Cambodia, Laos og Vietnam, når regeringerne i disse lande ønskede det, „undtagen i det tilfælde, hvor et vist antal franske tropper forbliver på fastlagte pladser og i en fastsat periode efter overenskomst mellem de to parter".

Cambodias regerings deklaration gik ud på, at den ville optage alle borgere i det nationale samfund uden diskriminering, samt at den vil afholde hemmelige valg, hvor alle borgere kan deltage som vælgere og kandidater. I Cambodias erklæring nævnes det ikke, men derimod i de 8 nationers deklaration, at disse valg skal afholdes inden 1955.

Cambodias erklæring rummer endvidere løftet om, at dets område ikke vil blive anvendt i en aggressiv politiks tjeneste, og at det ikke vil deltage i en militæralliance, der er i strid med F.N.s eller våbenstilstandens principper. Så længe dets sikkerhed ikke er truet, „vil det heller ikke tillade, at fremmede magters militære styrker opretter baser på dets område". I perioden mellem fjendtlighedernes ophør i Vietnam og den endelige afgørelse af Cambodias politiske problemer lover regeringen, at den ikke vil søge fremmed hjælp med hensyn til krigsmateriel eller instruktører „undtagen med det formål at skabe et effektivt forsvar". Alle disse bestemmelser var tydeligvis vendt mod planerne om en sydøstasiatisk alliance.

Laos udstedte en lignende deklaration, som endvidere sikrede de borgere, der „ikke deltog i kampene på de kongelige styrkers side".

Dernæst underskrev Frankrig, Storbritannien, Sovjetunionen, den kinesiske folkerepublik, de tre associerede stater og Vietminh regeringen den såkaldte „otte nationers deklaration". De tog for det første heri de ovenfor nævnte deklarationer og våbenstilstanden „til efterretning". Endvidere udtaltes med

hensyn til Vietnam, at „den militære demarkationslinje ikke på nogen måde skal fortolkes som oprettende en politisk eller territoriel grænse", og at de politiske problemer i dette land skal gennemføres „på basis af respekt for principperne om uafhængighed, enhed og territoriel integritet."

Endelig påtog alle deltagere i Genevekonferencen sig at respektere Cambodias, Laos' og Vietnams suverænitet, uafhængighed, enhed og territoriale integritet „og at afholde sig fra enhver indblanding i deres indre forhold". Tilsidst enedes man om at rådslå om spørgsmål, som henvistes til dem af den internationale kommission „for at sikre at overenskomsterne om fjendtlighedernes ophør i Cambodia, Laos og Vietnam respekteres".

U.S.A. deltog ikke i denne deklaration, men Bedell Smith udstedte på den amerikanske regerings vegne en erklæring, hvori U.S.A.s respekt for F.N.s principper fastslås, og de ovennævnte deklarationer tages til efterretning. Endvidere udtaltes, at den amerikanske regering vil afholde sig fra truslen om eller anvendelsen af magt for at omstyrte disse overenskomster og betragte enhver genoptagelse af fjendtlighederne „med alvorlig bekymring og som alvorligt truende international fred og sikkerhed".

Angående valgene i Vietnam henviste Bedell Smith til Eisenhowers og Churchills erklæring 29. juni 1954, hvori de udtalte: „med hensyn til nationer, som nu er delt imod deres vilje, vil vi fortsat søge at opnå deres samling ved frie valg, overvåget af F.N. for at sikre, at de gennemføres retfærdigt". Tilsidst udtrykkes i den amerikanske erklæring håbet om, at overenskomsterne „vil tillade Cambodia, Laos og Vietnam ... selv at afgøre deres fremtid".

Våbenstilstanden i Geneve konstaterede Frankrigs nederlag i Indo-Kinakrigen. Det måtte gå med til en deling af Vietnam og anerkendelse af Vietminhstyret i den nordlige del. Cambodia, Laos og Vietnam opnåede endvidere en selvstændighed, som de næppe ville have fået så hurtigt under en fredelig udvikling på de vilkår, Vietminh var villig til at akceptere i 1946. Indo-Kinakrigen medførte således den endelige og fuldstændige afskrivning af fransk suverænitet og kolonimagtposition.

På den anden side havde Mendès-France sikkert ret, når han 22. juli i nationalforsamlingen konstaterede, at betingelserne „uden tvivl [var] de bedste, som var opnåelige i den nuværende situation". Det franske ekspeditionskorps var i en håbløs situation med voksende tab, og regeringen stod overfor at måtte afsende værnepligtige franske soldater, hvis det skulle forhindres, at Vietminh gennemførte et totalt militært nederlag.

I samme tale pegede Mendès-France imidlertid på, at han havde opnået en række indrømmelser. Vietminh havde oprindelig krævet alle tre stater delt ved 13. breddegrad, d.v.s. ¾ af Vietnam skulle gå til Ho Chih-minh. Endvidere havde det forlangt fuldstændig fransk rømning af Vietnam i løbet af 3 måneder og valg inden 6 måneder med lignende ordninger for Cambodia og Laos.

Endelig havde de kommunistiske stater også krævet en kontrolkommission, bestående af 2 kommunistiske og 2 ikke-kommunistiske stater og med vetoret.

På baggrund af disse oplysninger må det erkendes, at Frankrig, da Mendès-France havde erklæret sig villig til realistiske drøftelser, fik indrømmelser fra Vietminh. Uden at disse forhandlinger kendes i detaljer, ligger formodentlig på dette punkt Molotovs og Chou En-lais indsats for at få en afgørelse trukket i land. Dette interessante forhold, og hvorvidt disse to magter var enige eller ej i en sådan kurs, er ikke nøjere kendt.

Våbenstilstanden i Geneve må også karakteriseres som et nederlag for den amerikanske politik, der ønskede intervention. Vietnam blev delt, og de associerede staters deltagelse i et sydøstasiatisk forsvarssystem var nu udelukket. På den anden side var det utvivlsomt af betydning for de kommunistiske magters villighed til at give afkald på en fuldstændig militær sejr og erobring, at U.S.A., hvis forhandlingerne brød sammen, var indstillet på militær intervention, eventuelt med engelsk deltagelse. At løbe denne risiko faldt ikke sammen med den russiske og kinesiske politiks almindelige linje. Eden fremhævede tværtimod i underhuset Molotovs bestræbelser for at nå et resultat.

Våbenstilstanden i Geneve udskyder den politiske afgørelse af Indo-Kinas politiske fremtid til 1956, hvor valgene afholdes. På baggrund af erfaringerne i Tyskland og Korea kan der være tvivl om, hvorvidt enighed om detaljerne i en valgordning kan opnås. I hvert tilfælde vil den indre sociale og økonomiske udvikling i Indo-Kina indtil da blive af betydning for resultatet af sådanne valg. Dette stiller de vestlige magter og først og fremmest Frankrig overfor nye og i deres rækkevidde ikke ringere problemer end krigen.

SPANIEN UNDER FRANCO

ERIK RESKE-NIELSEN

Franco-styret har efterhånden opnået en anselig alder. Det er atten år siden oprørsfanen blev hejst i spansk Marokko og på kasernerne rundt om i selve Spanien, og det er femten år siden Franco kunne proklamere, at borgerkrigen var endt med oprørernes sejr – en sejr som var blevet vundet gennem støtte fra Mussolini og Hitler i form af materiel og „frivillige". Francos regime har overlevet både nazivældet i Tyskland og faciststyret i Italien. Det kunne uanset sin herkomst og karakter fastholde magten i demokratiernes sejrsstund og under den antifacistiske højkonjunktur i 1945–46, og det har fra 1953 gennem den spansk-amerikanske pagt fået brudt den udenrigspolitiske isolering, det befandt sig i.

Men alt det betyder ikke, at Franco er fri for vanskeligheder. Der kan peges på økonomiske bekymringer, der imidlertid ikke er så store, som de har været, der kan henvises til det alt andet end gode forhold til Storbritannien og Frankrig, og man kan fremdrage den fortsatte eksistens af en organiseret underjordisk bevægelse, der let kan få medvind på grund af de dårlige sociale forhold i landet. Men *caudilloens* alvorligste bekymringer kommer fra de modsætninger, der findes inden for den koalition, hvorpå hele systemet hviler – om end det må fastslås, at det netop er denne indre spænding i regimet, der har gjort det muligt for Franco at opretholde en stærk personlig magtstilling ved at han atter og atter har kunnet spille grupperne ud mod hinanden. At udnytte dette spændingsforhold og hele tiden sørge for, at ingen enkelt gruppe får for megen magt, har lige siden borgerkrigens dage været det centrale i diktatorens ikke ubetydelige statskunst.

HÆREN, KIRKEN OG PARTIET

Bærepillerne i Franco-regimet er nu som tidligere hæren, kirken og det eneste tilladte parti, nemlig den facistiske falange. Desuden må godsejerne og det højere bourgeoisie også henregnes til støtterne ligesom det delvis falangistiske bureaukrati.

Ingen af hovedgrupperne udgør dog nogen absolut enhed. Hæren er

præget af en vis modsætning mellem de højere officerer, der næsten alle er stærkt konservative og desuden ofte monarkistisk indstillet. De yngre officerer derimod er vokset op under det nye styre og hyppigt under kraftig falangistisk påvirkning. Standssammenholdet er imidlertid veludviklet i officerskorpset, og interessefællesskabet opvejer i det store og hele forskellen i tradition.

Også kirken har sine yderfløje. Som helhed er gejstligheden en konservativ faktor, og dele af den kan kun betegnes som ærkereaktionær, men den har dog medlemmer, som kræver, at kirken skal gå i spidsen for et økonomisk og socialt reformarbejde. Det er lavgejstligheden, der fremfører disse synspunkter, men også biskoppen af Malaga har for nylig gjort sig til talsmand for dem, og hævdet, at arbejdernes levestandard må forbedres, da de ellers bliver „fremmede overfor kristendommen, og marxismens virus forgifter deres sjæle".

Heller ikke falangen er fuldstændig enig. Det skyldes i høj grad dens oprindelse. Den bestod af den fascistbevægelse, der før borgerkrigens udbrud blev organiseret af militærdiktatoren Primo de Riveras unge søn, men i 1937 blev den radikale falange ved et magtbud fra generalerne smeltet sammen med de royalistiske traditionalister til det oprørske Spaniens eneste tilladte parti. Denne blanding af fascisme og konservatisme har siden præget falangen, men det er dog ubestrideligt, at dens kerne er hårdkogt fascistisk. Desuden karakteriseres den af, at mange medlemmer er ledere indenfor syndikaterne, d.v.s. de korporative erhvervsorganisationer, der omfatter både arbejdsgivere og arbejdere, og som spiller en stor rolle i Spaniens økonomiske liv. De er derigennem direkte interesseret i, at staten dirigerer erhvervslivet, og mange af dem har tillige vist sig lydhøre overfor arbejderkrav om bedre levevilkår. Derfor er det rigtigt at placere falangen til venstre i regeringskoalitionen, selv om der også findes deciderede højreelementer i den.

De største modsætninger mellem Franco-regimets grupper består mellem falangen og gejstligheden. Parti og kirke er som i andre diktaturstater stødt kraftigt sammen på flere områder. Det er åbenbart, at falangen og kirken fra første færd har rivaliseret om det sociale hjælpearbejde, der er så velegnet til at hverve proselytter, men det område, hvor de to partier er kommet til at stå skarpest overfor hinanden, er dog ungdomsopdragelsen. Falangen gav i efteråret 1953 endnu kraftigere end tidligere udtryk for sin bekymring over kirkens magtposition. Det skete efter, at der 27.8.1953 var afsluttet et konkordat mellem Spanien og Vatikanet, hvorved den spanske kirkes stilling var blevet yderligere styrket. Ganske vist fik Franco ved konkordatet en begrænset myndighed til at udnævne biskopper, og det blev pålagt alle spanske præster dagligt at bede for *caudilloen,* men overfor dette stod overordentligt store indrømmelser til kirken. Det gjaldt f. eks. i retsforfølgelsen mod gejstlige i kriminalsager, men vigtigst af alt var, at kondordatet gav kirkelige inspektører ret til at overvåge al undervisning, der drives af staten

eller private. Desuden fik de ret til at „beordre inddraget enhver bog, ethvert skrift og enhver publikation, som de mener står i strid med trossætningerne eller den katolske moral". Endelig fik kirken ved konkordatet bekræftet, at der ikke kan kræves skat af dens formue – en bestemmelse som er af stor rækkevidde, da kirken ved siden af sine jordegodser ejer betydelige dele af den spanske industri. Konkordatet vakte megen uro i falangen, og det var helt i overensstemmelse med Francos taktik, at der kort efter blev givet partiet en indrømmelse, idet det fik tilladelse til for første gang siden borgerkrigen at afholde en stor falangistisk kongres i Madrid.

Derimod er det vanskeligt at pege på et klart modsætningsforhold mellem hæren og de øvrige dele af Franco-koalitionen. Der dukker ganske vist nu og da tegn op herpå, men de kan i det store og hele henføres til personkonflikter eller til, at der blandt de højere officerer gør sig den opfattelse gældende, at de trods alt ikke helt spiller den rolle i det spanske samfund, som de burde. Alfons XIIIs regeringstid var en officerernes magtperiode og Primo de Riveras diktatur 1923–29 i helt anden grad end Francos et militærstyre. Andre har bevaret loyaliteten overfor kongehuset og håber på en restauration, om ikke før så ved Francos død. Men nogen fare for regimet er de på ingen måde og næppe heller en faktor, der kan tænkes at bidrage til, at det splittes indefra. Generalerne husker endnu alt for tydeligt, hvad der skete med militærstanden og militærudgifterne, da det republikanske styre eksisterede, og de ønsker næppe at løbe nogen risiko for en gentagelse af eksperimenterne fra 1931–36. I så henseende deler de opfattelse med godsejerne. Disse står ganske vist i modsætningsforhold til industriens folk og til syndikaternes ledere, men hvad de frygter mere end noget andet er, at et nyt regime skal genoptage det arbejde for en agrarreform, som republikken lige fik påbegyndt, og som væsentligst bestod i en udstykning af de dårligt drevne storgodser. Ethvert styre, der tilsigter en modernisering af Spanien og en fremgang for dets økonomi og en højnelse af befolkningens levefod, må tage dette spørgsmål op. Så klart er det, at endog venstreelementerne indenfor Franco-regimet har peget på jordproblemet som det centrale for Spanien. Derfor må godsejerne holde så langt til højre som muligt, og de har kun ringe håb om, at selv et monarki skulle blive lige så reaktionært som Francos styre. De er som officerne loyale, om end med restaurationen som en eventuel udvej.

Fællesnævneren for de kræfter, der holder Franco ved magten, er således frygt – frygt for, hvad der vil ske, hvis regimet falder, og frygt for, at en anden part af koalitionen skal blive for stærk, hvis man selv går i opposition. Disse modsætninger og denne stemning har gjort det muligt for Franco at koncentrere en meget betydelig magt i sine egne hænder, og det har givet ham chancen for hele tiden at spille flere grupper ud mod en del af koalitionen, hvis denne truer med at blive for stærk. Disse forhold har været af meget

stor betydning for diktatoren i de alvorlige kriseår, der fulgte efter Tysklands sammenbrud, og de er stadig de bedste garantier for hans personlige magt.

DEN MONARKISTISKE TRUSEL

Den mest direkte trusel mod regimet forelå i 1945, hvor mange af højrelederne bag Franco så redningen i at få diktaturet erstattet af et kongedømme. Men også ved den lejlighed blev det splittelsen blandt modstanderne, der reddede Franco. Højreoppositionen var nemlig stærkt uenig. Nogle af dens ledende medlemmer ønskede at træde i samarbejde med republikanske højrefolk og skabe en samling omkring Alfons XIIIs tredieældste søn, Don Juan. Det var det konstitutionelle monarki, der her kunne skimtes, men andre håbede på et kongeligt diktatur eller en ærkereaktionær absolutisme. Dette yderste højre havde hele to tronprætendenter, nemlig Don Carlos og prins Xavier. Desuden har Alfons XIIIs ældste søn, Don Jaime, senere anmeldt sine krav på tronen. At han frasagde sig retten i 1933, og at han er døvstum, er åbenbart betydningsløst. Men forvirringen bidrog dengang som nu til at spille Franco alle trumferne i hænde, og det så meget mere som den mest fremtrædende af prætendenterne, nemlig Don Juan, holdt en vaklende kurs og det ene øjeblik lovede en fri forfatning, mens han det næste talte om at gå på akkord med Franco og lade denne beholde den reelle magt i et kongedømme.

Den monarkistiske fare blev afværget af Franco gennem flere manøvrer, hvorunder han virtuost spillede på modsætningerne mellem kongedømmets tilhængere. Allerede i 1944 slog han ned på de mest højrøstede monarkister og fjernede dem fra fremtrædende stillinger i administrationen eller militæret, ligesom han berøvede dem deres politiske indflydelse. Samtidig søgte diktatoren i højere grad end tidligere støtte hos kirken og fjernede sig dels af den årsag, dels på grund af de ændrede storpolitiske forhold fra falangen, som måtte finde sig i at blive skubbet i baggrunden. I realiteten blev monarkisterne dog langt hårdere ramt, og bag kulisserne virkede de ledende falangister videre. Den nære forbindelse med kirken tjente til at give Franco et mere akceptabelt præg overfor udlandets konservative, der i kampen mod de facistiske magter efterhånden havde glemt deres sympati for Franco-styret under borgerkrigen, og det syntes overfor hjemlandets højre at antyde en udvikling i monarkistisk retning. I 1947 foretog Franco imidlertid et træk, som skød tronspørgsmålet ud i det uvisse. Gennem en lov blev Spanien erklæret for et kongerige, men uden konge, og dette er faktisk Spaniens forfatningsmæssige situation den dag i dag. Den minder en hel del om Horthys rigsforstanderskab i Ungarn i mellemkrigs- og krigsårene, men Franco har truffet mere sikre foranstaltninger til at bevare magten. Det kom i loven til at hedde, at den nye konge skal være fyldt 30 år, at han skal udpeges af et regentskabsråd under Francos forsæde,

og at han skal sværge at ville opretholde det eksisterende styre. Da hverken diktatoren eller falangen under nogen omstændigheder kan tænke sig at få Don Juan på tronen, men derimod muligvis dennes ganske unge søn, Juan Carlos, er afgørelsen i kongespørgsmålet udsat for lang tid. Juan Carlos vil først blive 30 år i 1968 – på et tidspunkt, hvor Franco vil være nær ved de 80. Caudilloen sikrede således ved loven om det spanske kongerige, at han ikke legalt kan få sin magt rokket af en konge, og samtidig satte han den monarkistiske opposition mat ved at opfylde dens ønske om et nyt monarki.

DEN REPUBLIKANSKE OPPOSITION

Når Franco har kunnet fastholde magten, har det imidlertid også haft andre årsager end forholdene indenfor de grupper, der står bag styret, og deres fælles frygt for, at enhver forandring vil vise sig at føre til noget værre. Der ligger også faktorer af økonomisk karakter bag dette, ligesom det på et givet tidspunkt blev af stor betydning, at den republikanske opposition i og udenfor Spanien er svag og splittet. De modsætninger, der prægede den republikanske lejr under borgerkrigen, og som fra tid til anden og navnlig til slut slog ud i åben konflikt, har fortsat præget republikanerne. Det største, men langt fra eneste problem gælder samarbejdet med kommunisterne. Disse er ledende i den ene af de spanske illegale organisationer, *Unión Nacional,* der har nær forbindelse med de franske kommunister. Den er stærkest i det nordlige Spanien og navnlig i Catalonien, hvor Franco flere gange har slået ned på den med arrestationer. I sommeren 1953 blev mange personer således sat i fængsel på grund af forsøg på at genskabe det catalanske socialistiske enhedsparti og for at have udgivet bladet „Solidaridad Obrera". En anden underjordisk bevægelse er *Alianza Democratica,* der synes at være noget mere udbredt end Unión Nacional. Dens kerne består af spanske socialdemokrater og af folk fra de to gamle fagbevægelser, U.G.T. og C.N.T. Den er vestorienteret og afviser et samarbejde med kommunisterne. I februar 1954 blev der ved en krigsret i Madrid fældet langvarige fængselsdomme over et antal anarkister og en enkelt monarkist for at have forsøgt at forene anarkister, socialister og monarkister til aktion mod det herskende styre, og kort efter blev 11 socialister dømt for illegal virksomhed.

Heller ikke eksilpolitikerne har kunnet holde sammen og blev snarere mere splittede, da mulighederne for at få Franco fjernet var størst i 1945–47. Et flertal af de landflygtige socialister mente som Indalecio Prieto, at man skulle samarbejde med det republikanske højre, der havde forbindelse med monarkisterne i og udenfor Spanien, mens andre delte kommunisternes opfattelse, at man skulle samarbejde med reaktionen. Denne konflikt lammede de landflygtige republikanere og bevirkede, at den ene eksilregering efter den anden faldt, indtil institutionen blev aldeles betydningsløs.

ØKONOMISK STABILISERING

Desuden gik udviklingen i selve Spanien efter 1947 Francos modstandere imod. Regimet havde opnået politisk stabilitet, faren for omvæltning udefra var forsvundet efter den kolde krigs begyndelse, og den økonomiske situation bedredes noget. Det sidste var ikke det mindst vigtige. Franco havde klaret sig nogenlunde gennem 2. verdenskrig, og i dens sidste år havde Spanien profiteret ikke så lidt af sin stilling som „ikke-krigsførende" eller „neutral". Navnlig havde kampen mellem Tyskland og de allierede om Spaniens råstoffer – specielt dets wolfram – givet landet gode indtægter, men efter Frankrigs fald ændredes forholdene, og store valutavanskeligheder meldte sig. Helt galt blev det, fordi høsten slog fejl dels som følge af vejrforholdene, dels fordi jorden var udpint og slet dyrket, og Spanien måtte derfor importere brødkorn. Problemet fandt en foreløbig løsning ved den såkaldte Franco-Peron-handelsoverenskomst i 1946, der skulle bane vej for en stor spansk-argentinsk samhandel, og som i første omgang blev finansieret med argentinske kreditter. I 1950 indstillede Argentina imidlertid sine leverancer, idet den spanske gæld uophørligt voksede, og de spanske varer udeblev.

Indstillingen af de argentinske forsyninger blev af stor betydning for Franco-Spanien. Det betød nemlig, at spanierne måtte gå til U.S.A. for at få de fornødne leverancer, og at amerikanerne skulle være villige til at yde de fornødne lån. Dermed bristede også forudsætningerne for den udenrigspolitiske linie, som Franco havde ført siden 1945, og som gik ud på at søge den nærmest mulige tilknytning til Sydamerika, mens forholdet til de vestallierede var yderst køligt. Franco opnåede hurtigt banklån i De forenede Stater, og i 1950 og 1951 blev der i kongressen vedtaget hjælp til Spanien. State Departement holdt dog igen og tillod kun frigivelse af bevillingerne i små portioner, idet formålet hermed tydeligt nok var at lægge pres på Spanien.

Foruden problemerne i forbindelse med levnedsmiddelforsyningen har der været store vanskeligheder for industrien. Atter har Franco kunnet henvise til, at vejrguderne har været ham unådigt stemt, idet tørken ramte vandkraftværkerne, som leverer størstedelen af Spaniens elektricitet. Følgen heraf blev, at industrien periodevis måtte ligge helt eller delvis stille på grund af den svigtende strømforsyning. Det betød, at industriproduktionen, som under krigen havde taget et opsving, der skyldtes de gode afsætningsmuligheder på det tyske marked, dalede og på et tidspunkt, hvor man med Franco-Peron-overenskomsten bestræbte sig for at trænge ind på det sydamerikanske marked. Samtidig sank beskæftigelsen, og mange arbejdere måtte nøjes med at tjene den i forvejen meget lave timeløn med en 15 timers arbejdsuge. Denne industrielle krise satte frugt i mange strejker og demonstrationer i byerne, og uroen blev akkompagneret af spektakler i de sydspanske storgodsdistrikter, hvor polititerroren dog kunne gøre sig mere effektivt gældende end i industricentrerne.

Helt galt var det i begyndelsen af 1951, da en tørke, der var endnu mere alvorlig end normalt, havde sat både landbrugets og industriens produktion stærkt ned. Urolighederne antog en voldsommere karakter end tidligere, og navnlig var det galt i Barcelona og i de baskiske byer. Særlig uheldssvangert måtte det forekomme regeringen, at der var tegn til, at syndikaternes ledere og en del falangistførere havde en finger med i spillet, og at man således kunne ane en venstrerevolutionær bevægelse, der greb helt ind i de herskende kredse. Situationen var så alvorlig, at Franco for første gang siden 1945 måtte gribe til ministerskifter, og karakteristisk nok var det de økonomiske ministre, det gik hårdest ud over. Vigtigst var, at industri- og handelsministeren, Juan Suanzes, faldt, og at hans ministerium blev delt. Suanzes havde gennem det statlige *Instituto Nacional de Industria* etableret en dybt indgribende kontrol med hele den spanske industri, og han havde været en ihærdig forkæmper for opretholdelse af den lovgivning fra 1939, der begrænsede den udenlandske kapitals indflydelse på spansk erhvervsliv. Om det var de industridrivendes krav om større frihed eller det var hensynet til amerikanske interesser, der dikterede Suanzes fald, er uoplyst, men ændringerne må som helhed ses som udtryk for, at den alvorlige situation krævede ofre på de højeste poster.

Men Francos økonomiske bekymringer kulminerede netop på det tidspunkt. Der kom regn i rigelig mængde, og samtidig begyndte de amerikanske dollars at flyde mere livligt. Derefter har Spanien oplevet et par økonomisk gode år, hvor høstudbyttet er steget stærkt, så landet igen er blevet selvforsynende med brødkorn. Derved er der blevet valuta tilovers til import af gødningsstoffer, hvilket har muliggjort en stærkt tiltrængt jordforbedring med øget landbrugsproduktion som resultat. Også industrien kom igang igen, men led dog stadig af afsætningsvanskeligheder i udlandet og under et for lidt købedygtigt hjemmemarked. 1953 bragte imidlertid atter tørke og nye bekymringer for landbruget og industrien. En dårlig olivenhøst medførte lavere eksport, og samtidig blev det igen nødvendigt at importere korn. Dette har afspejlet sig i tendenser til mindre politisk stabilitet end i de nærmest foregående år og til nye forlydender om en forestående monarkistisk restauration.

FRANCOS UDENRIGSPOLITIK

Alligevel står regimet utvivlsomt fastere end før 1951, og det skyldes især, at Spaniens udenrigspolitiske kurs er blevet fastlagt gennem den spansk-amerikanske pagt 1953. Overenskomsten kom til verden efter langvarige forhandlinger, der blev indledet af admiral Forrest Sherman i sommeren 1951. De udviklede sig langsomt, og delegationer og forhandlere afløste hinanden i hastigt tempo, indtil drøftelserne fra foråret 1952 blev ført intensivt mellem den spanske udenrigsminister Martin Artajo og den amerikanske ambassadør James Dunn. Pagten, der blev undertegnet den 26. september 1953, er en

20-årig forsvarsoverenskomst, hvorved Spanien fik tilsagn om militær udrustning fra Amerika, mens U.S.A. opnåede ret til at anlægge og anvende et antal flåde- og luftbaser på spansk område. Foreløbig er der tale om fire amerikanske luftbaser, forbundet med store olieledninger og med et betydeligt radarnet. Det er de militære flyvepladser ved Saragossa, Torrejón de Ardoz ved Madrid og El Copero og Marón de la Frontera ved Sevilla. Cadiz vil blive udbygget til amerikansk flådebase og U.S.A.-enheder stationeret i havnene Ferrol, Cartagena og Port Mahon på Majorca. Til denne forsvarspagt knyttedes en aftale om økonomisk bistand og om gensidig forsvarshjælp. Det er blevet oplyst, at den amerikanske hjælp fra 1. juli 1953 til 30. juni 1954 skal udgøre 226 mill. dollars og fordeles med 85 mill. dollars til økonomisk hjælp og 141 mill. dollars til militær udrustning. Dertil kommer, at de amerikanske baser vil blive anlagt for beløb udover de 226 mill. dollars, og at der også derved bliver tilført Spanien store valutabeløb. Medaljen har dog sin revers. Man er bange for, at den store indpumpning af dollars skal påvirke det spanske prisniveau, og at den øgede efterspørgsel efter arbejdskraft skal sætte lønningerne i vejret. Der har også vist sig tegn til, at pagten ingenlunde er blevet hilst med begejstring af alle dele af Francos koalition. Kirken har tilkendegivet, at den „ikke på grund af nogle dollars kan risikere, at dens børn bliver sjæleligt ødelagt", og falangen frygter, at de spansk-amerikanske aftaler skal forskyde tyngdepunktet til fordel for hæren.

Desuden har overenskomsten med U.S.A. sat sig andre spor i Franco-Spaniens udenrigspolitik, da den har givet de kredse vind i sejlene, som ønsker en skærpet kurs overfor de vesteuropæiske magter, hvis holdning til det spanske regime i efterkrigsårene har været den køligst mulige, og med hvilke Spanien har løbende uoverensstemmelser i det vestlige Middelhavsområde. Det er Gibraltar for Storbritanniens og Marokko for Frankrigs vedkommende.

Disse spørgsmål havde også forårsaget uroligheder før den spansk-amerikanske pagt, men det er ganske tydeligt, at Spaniens holdning er blevet mere udfordrende overfor de to vestmagter, end tilfældet var før den 26. september 1953. Indtil da havde Franco faktisk stået udenrigspolitisk isoleret, når man ser bort fra det nære venskab med Portugal, som går tilbage til den portugisiske støtte til oprørerne under borgerkrigen. Det andet lyspunkt for Madrid var, at man havde opnået en betydelig forståelse med de europæiskfjendtlige regimer i de arabiske stater. Allerede i slutningen af 1940erne var det kommet til en vis tilnærmelse, navnlig med Ægypten, og den blev intensiveret, efter at Storbritanniens stilling i Det mellemste Østen var blevet kendeligt forværret gennem den persiske oliekonflikt og Ægyptens opsigelse i 1951 af 1899- og 1936-traktaterne. Desuden opmuntrede Spanien samme år de marokkanske nationalister til modstand mod det franske styre, og i 1952 blev Francos arabiske bestræbelser demonstreret gennem en rejse, som udenrigsminister Artajo foretog til de arabiske hovedstæder, og hvorunder det ikke skortede på gensidig hyldest

og forsikringer om fjendskabet til England. Motiverne til denne spanske politik skal vel søges i det reale modsætningsforhold til Storbritannien og Frankrig, men også i, at Spanien på dette tidspunkt nok kunne ønske et nært forhold til de arabiske lande, som kunne styrke Madrid i forhandlingerne med Washington og eventuelt gøre Pyrenæerhalvøen til bindeleddet mellem De forenede Stater og de mellemøstlige lande. Endelig har spanierne naturligvis set chancen for at trænge ind på det arabiske marked med spanske industrivarer.

Det varede ikke længe efter afsluttelsen af den spansk-amerikanske pagt, før der viste sig klare tegn på, at Spaniens holdning i Gibraltar- og Marokkospørgsmålet var blevet stejlere. Da det i januar 1954 blev bekendtgjort, at dronning Elizabeth på hjemvejen fra Australien ville aflægge besøg i Gibraltar, gav dette Madridregeringen en anledning til at markere sit standpunkt. Rundt om i de store spanske byer blev der arrangeret anti-britiske demonstrationer under råbet „Gibraltar til Spanien", og i Madrid trængte studenter frem til den britiske ambassade og knuste ruder. Iøvrigt udartede demonstrationen for arrangørerne, idet der ved samme lejlighed blev rettet angreb mod falangen og en del af ministrene. Da besøget fandt sted i maj måned, fremkom i falangens blad „Arriba" en artikel, der var skrevet af Franco selv, og hvori det hed, at besøget havde forøget de vanskeligheder, der i forvejen bestod mellem Spanien og England, og at det havde forenet spanierne i den beslutning, „at Gibraltar ikke skal have lov til fortsat at leve på Spaniens bekostning, at smugleriet og udnyttelsen af mulighederne dér skal høre op een gang for alle, og at det spanske område ikke længere skal være skuepladsen for de britiske soldaters tøjlesløse forlystelser". Konflikten blev samtidig tilspidset, da det spanske udenrigsministerium udsendte en erklæring, hvori det påstod, at Storbritannien i årene 1940–42 lovede Spanien at optage forhandlinger om Gibraltar, såfremt det forblev neutralt under krigen, ligesom den britiske regering den gang skulle have lovet sin støtte til, at Spanien fik sine „retfærdige krav" i Nordafrika opfyldt.

På samme tid som demonstranterne krævede Gibraltar til Spanien, opstod der en fransk-spansk krise på Marokkospørgsmålet. Baggrunden var Frankrigs afsættelse i august 1953 af sultan Sidi Muhammed ben Yussef. Fra spansk og spansk-marokkansk side gjorde man gældende, at Frankrig herved krænkede Marokkoaftalerne og tilsidesatte princippet om de to Marokkodeles enhed. I januar 1954 protesterede høvdinge og religiøse ledere i spansk Marokko mod afsættelsen og nægtede at anerkende den nye sultans myndighed, og den spanske højkommissær, general Garcia Valino, tilkendegav i utilslørede vendinger, at han delte de spanske marokkaneres syn på sagen. I Paris tolkede man erklæringerne således, at Spanien forberedte oprettelsen af en eksilregering i Tetuan med kaliffen Sidi Muley Hassan ben el Mehedi som chef, hvorved situationen i fransk Marokko ville blive stærkt tilspidset og et farligt centrum skabt for marokkansk nationalisme. Der blev sendt en kraftigt for-

muleret fransk note til Madrid, og selv om Franco senere har tolket sin sympati for marokkanerne, er det ikke blevet efterfulgt af spanske handlinger, som yderligere kunne skærpe spændingen. Den spanske regering har dog ved tidligere lejligheder spillet på Frankrigs vanskeligheder i Marokko og har fortsat gode muligheder for at gøre det. Motivet må til dels søges i Francos bestræbelser for et nært venskab med den arabiske verden, dels i at Marokko er et godt kort for Spanien i dets europæiske spil. Den spanske regering ønsker optagelse i den europæiske betalingsunion, i FN og i NATO, og den mulighed er nærliggende, at Frankrig en dag kan vindes herfor gennem en spansk-fransk handel om Marokkopolitikken. Det må dog siges, at Francos muligheder i Marokko er stærkt begrænsede. Det er ikke alene Frankrig og Spanien, der har interesser i landet, men også U.S.A., som har vigtige militære flyvepladser foruden store kapitalinvesteringer i minedriften, og for megen uro omkring det marokkanske spørgsmål er derfor ikke velset i Washington.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

I modsætning til, hvad der var tilfældet ved årskiftet 1953–54, bedømmes udsigterne for den almindelige økonomiske udvikling nu i begyndelsen af 1955 gennemgående særdeles gunstigt. Den depression, som man frygtede skulle komme i gang i U.S.A. i løbet af 1954, er udeblevet; ganske vist foregik der i årets første halvdel en vis nedgang i den amerikanske produktion og beskæftigelse i fortsættelse af den linie, der allerede havde tegnet sig fra omkring midten af 1953. Men nedgangen blev ikke selvforstærkende, og siden eftersommeren er der sket en ikke ubetydelig forøgelse af aktiviteten i U.S.A. Omend der stadig er et stykke vej tilbage, før rekordniveauet i foråret 1953 er nået, tør det formentlig siges, at depressionsfaren foreløbig er overstået. Der har været tale om en „recession", et tilbageslag, af noget større styrke end det, der fandt sted i 1948–49; men en egentlig depression er det ikke blevet til, og blandt de oplysninger, der foreligger i øjeblikket, er der ingen, som tyder på andet end fornyet fremgang i den amerikanske økonomi.

En vigtig side af udviklingen i 1954 er den omstændighed, at det amerikanske konjunkturtilbageslag – skønt det førte til en vis formindskelse af importen – ikke i nogen nævneværdig udstrækning har vanskeliggjort opretholdelsen af aktiviteten i andre lande. Den europæiske opgang, som allerede var under udvikling i 1953, er således fortsat i 1954, nogenlunde upåvirket af U.S.A.s aktivitetsformindskelse – ganske modsat erfaringerne fra 1948–49. Samtidig er der endog vedvarende foregået en forøgelse af andre landes guld- og dollarreserver. Dette tyder på, at den øvrige verden er blevet langt mindre følsom over for impulser udgående fra U.S.A., vel bl. a. som følge af forbedret konkurrenceevne over for amerikanske produkter og dermed også større muligheder for indbyrdes samhandel. Det er dog ikke ensbetydende med, at der som helhed er skabt ligevægt på andre landes vare- og tjenestebalance over for U.S.A.; der er stadig et underskud, som dækkes ved forskellige former for amerikansk hjælp.

DEN AMERIKANSKE KONJUNKTUR

NATIONALPRODUKTETS UDVIKLING

Et blik på nedenstående oversigt over udviklingen i U.S.A.s bruttonationalprodukt viser, at der for 1954 som helhed har været tale om en formindskelse

af aktiviteten med 2–3 % i forhold til året for; og sammenlignet med 2. kvartal 1953 andrager nedgangen 4 %.

Man ser heraf, at den væsentligste primære aktivitetsdæmpende faktor i udviklingen har været nedgangen i unionens udgifter, specielt til forsvarsformål. Siden 2. kvartal 1953 er disse reduceret med 14 milld. $, svarende til omkring 4 % af det samlede nationalprodukt. Denne nedgang har også smittet af på de private investeringer i maskiner m. v., der er reduceret med godt en halv snes procent, som følge af at det – med faldende offentlig efterspørgsel – ikke har været påkrævet at udvide produktionsapparatet i samme tempo, som det der var nødvendigt, så længe den offentlige efterspørgsel efter militært materiel var stigende. Den omstændighed, at den samlede efterspørgsel til „endelig anvendelse" således ophørte med at stige, medførte, at fortsat lageropbygning blev uønskelig, og at der tværtimod i mange virksomheder udfoldedes bestræbelser for at nedbringe lagerbeholdningerne gennem en reduktion af den løbende produktion til et niveau, der var lavere end den samtidige afsætning. Følgen blev, som det ses, at bruttonationalproduktet faldt stærkere end den „endelige" afsætning.

Det var denne udvikling, om hvilken man frygtede, at den skulle kunne føre til en selvforstærkende nedgang i aktiviteten, idet lavere nationalprodukt også er ensbetydende med lavere nationalindkomst. Imidlertid er de udbetalte personlige indkomster faldet langt mindre end nationalindkomsten. Ganske vist lå lønudbetalingen i 3. kvartal 1954 ca. 4 milld. $ lavere end på det tidspunkt i 1953, da toppen nåedes (207.2 mod 211.4 milld. $). Men nedgangen i overskuddet i aktieselskaber o. l. medførte ikke nogen reduktion i de udbetalte dividender, men blev opsuget i form af formindsket selskabsopsparing (ringere forøgelse af reserver). Hertil kom voksende sociale ydelser (arbejdsløshedsunderstøttelse), og det samlede resultat blev derfor blot et moderat fald i de personlige indkomster. Da yderligere de personlige skatter nedsattes i begyndelsen af 1954, har der kunnet ske en fortsat, omend langsom tilvækst i de disponible indkomster, som befolkningen har til rådighed til forbrug.

Ovenikøbet er der endelig foregået et vist fald i opsparingsraten med det resultat, at forbrugsudgifterne ikke, som frygtet, er gået varigt ned, men tværtimod har været stigende siden begyndelsen af 1954, således at de nu – taget som helhed – ligger på et højere niveau end nogensinde tidligere, dog således at udgiften til køb af varige goder er gået noget tilbage, medens navnlig tjenesteydelsernes andel er betydeligt forøget.

Faldet i forsvarsudgifterne er formodentlig nu stort set bragt til ophør. Derimod påregnes erhvervslivets investeringer i maskiner m. v. – ifølge en fornylig foretagen enquête – i 1955 at komme til at ligge 5 % lavere end i 1954; men da udgifterne hertil allerede i 3. kvartal lå 2–3 % lavere end gennemsnittet for de første 3 kvartaler af året, bliver der ikke tale om nogen væsentlig yderligere nedgang fra det nuværende niveau. På den anden side

U.S.A.s bruttonationalprodukt 1953–54.
(Milld. $ i løbende priser; sæsonudjævnet og omregnet til årsrate).

	1953				1954		
	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	4. kvt.	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.
1. Privat forbrug							
– varige goder	30.4	30.3	30.3	28.0	28.0	28.8	28.9
– ikke-varige goder	118.8	119.6	118.6	118.7	118.8	120.0	121.1
– tjenesteydelser	79.4	80.9	82.3	83.0	83.6	84.3	84.8
I alt	228.6	230.8	231.2	229.7	230.5	233.1	234.8
2. Private investeringer							
– boligbyggeri uden for landbruget	11.7	12.2	12.1	11.7	11.7	12.8	14.0
– anden bygge- og anlægsvirksomhed	13.3	13.7	13.5	13.9	14.3	14.2	14.2
– maskiner, inventar o. l. ...	24.1	24.6	24.8	24.0	22.7	22.4	21.8
I alt	49.1	50.5	50.4	49.6	48.7	49.4	50.0
3. Offentlige køb af varer og tjenester							
– forsvarsudgifter	51.0	54.3	52.3	50.6	46.9	44.7	42.1
– unionens civile udgifter (netto)	7.2	7.9	8.0	9.3	8.1	6.6	5.9
– enkeltstaters og kommuners udgifter	24.9	24.4	25.1	26.2	26.9	27.0	27.7
I alt	83.0	86.6	85.4	86.0	81.9	78.3	75.6
4. Samlet indenlandsk afsætning til „endelig anvendelse" (1+2+3)	360.7	367.9	367.0	365.3	361.1	360.8	360.4
5. Ændring i private lagre ...	2.8	5.4	2.0	÷4.2	÷4.2	÷3.8	÷4.8
6. Udenlandsk nettoinvestering[1]	÷1.8	÷3.3	÷1.8	÷0.6	÷1.1	÷1.0	÷0.2
7. Bruttonationalprodukt ialt (4+5+6)	361.8	369.9	367.2	360.5	355.8	356.0	355.5
8. Personlige indkomster	283.3	286.4	287.5	287.3	285.1	285.7	286.2
9. ÷ personlige skatter m. v.	35.5	35.9	36.3	36.1	32.8	32.9	32.9
10. Disponibel indkomst	247.8	250.4	251.2	251.2	252.3	252.9	253.2
11. Personlig opsparing (10÷1)	19.2	19.6	20.0	21.5	21.8	19.7	18.4

Kilde: Survey of Current Business. Nov. 1954.

For 4. kvt. 1954 er bruttonationalproduktet foreløbig opgjort til 361 milld. $, hvoraf privat forbrug 238 milld. $, unionens udgifter (civile og militære) 46 milld. $ og bygge- og anlægsudgifter 29 milld. $.

[1] Excl. offentlige låne- og gaveydelser til udlandet, der registreres under det offentliges køb af varer og tjenester.

Amerikanske konjunkturtal.

	Priser			Industri-produktion[1]	Bygge- og anlægsvirksomhed[2]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[3]	Udenrigshandel[6]		Aktiekurser[7]	Personlige indkomster[8]	Bruttonational-produkt[8]
	Engrospriser		Leveomkostninger												
	Samlet indeks	Landbr.-produkt.			Ialt	Boligbyggeri	Beskæftigede[3]	Arbejdsløshed	Arbejdsløn[4]		Import	Eksport			
	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	1947-49 = 100	Mill.	Mill.	Cents	Mld. $	Mill. $	Mill. $	1935-39 = 100	Mld. $	Mld. $
1938	51	38	60	48	35	27	28.9	10.4	63	3.5	163	258	88	68	85
1946	79	83	81	90	82	87	41.4	2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
1950	103	98	103	112	159	185	44.7	3.1	147	12.0	738	856	146	226	287
1951	115	113	111	120	171	170	47.2	1.9	159	13.2	914	1253	177	254	330
1952	112	107	114	124	183	181	48.0	1.7	167	13.7	896	1253	188	268	346
1953	110	97	114	134	192	177	49.1	1.5	177	14.2	898	1304	193	286	365
1954	110	96	115	125				3.2[9]		14.2			229		357
1. kvt. 1953	110	99	114	134	180	177	48.5	1.8	174	14.3	927	1293	197	282	362
2. kvt. —	110	97	114	136	180	172	49.4	1.5	176	14.4	949	1410	188	285	370
3. kvt. —	111	97	115	135	198	180	49.4	1.3	178	14.2	891	1265	184	288	367
4. kvt. —	110	94	115	129	221	179	49.6	1.8	179	14.0	857	1281	187	287	361
1. kvt. 1954	111	98	115	124	194	197	48.6	3.5[9]	180	13.8	833	1132	200	285	356
2. kvt. —	111	97	115	124	199	219	48.2	3.4[9]	181	14.2	911	1433	218	286	356
3. kvt. —	110	95	115	123	218	243	48.0	3.2[9]	180	14.2	808	1176	235	286	356
Okt. —	110	93	115	126			48.6	2.7[9]	181	14.1	761	1255	244	286	
Nov. —	110	93	115	129			48.7	2.9[9]	182	14.4			254	288	361
Dec. —	110	90	114	130				2.8[9]		15.4			268		

Kilde: „Survey of Current Business", udg. af U.S. Department of Commerce.
Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder.
[1] Sæsonudjævnet. [2] Værdien af byggekontrakter; sæsonudjævnet. [3] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Dept. of Labor. [4] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [6] Udjævnet for sæsonsvingninger. Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1951. [6] Generalhandel. [7] Standard and Poor's Corp. omfatter 480 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [8] Udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til helårsbasis. [9] Beregningsgrundlaget noget udvidet fra 1954.

ventes investeringerne inden for bygge- og anlægsvirksomheden at stige med et par milld. $. Endelig synes der at være grund til at formode, at yderligere nedbringelse af lagrene – hvis værdi i løbet af eet år er gået ned med godt 4 milld. $ – næppe vil fortsætte i nogen større udstrækning. Nationalproduktet må følgelig antages at vokse noget, således at det kommer nogenlunde på højde med den løbende afsætning til „endelig anvendelse". Hvis disse forventninger er holdbare, skulle der derfor nærmest være udsigt til stigende aktivitet i den nærmeste tid fremover.

INDUSTRIPRODUKTIONEN

Til nærmere belysning af udviklingen i industrien tjener følgende tabel, der viser, at der inden for begge de to hovedområder – varige og ikke-varige produkter – er en vis fremgang at spore, omend der stadig er et stykke vej igen, inden de tidligere maxima er nået.

Industriproduktionen i U.S.A.
(1947–49 = 100; sæsonudjævnede tal).

	Varige goder	Ikke-varige goder	Mineraler	I alt
1. kvt. 1953	155	118	116	134
2. „ „	155	122	117	136
3. „ „	155	119	119	135
4. „ „	146	115	113	129
1. „ 1954	138	114	113	124
2. „ „	135 min.	116	111	124
3. „ „	135 min.	115 min.	110	123 min.
Okt. „	139	117	109	126
Nov. „	143	118	–	129
Dec. „	145	119	–	130

Om forholdene i industrien kan det iøvrigt oplyses, at tilgangen af *nye ordrer,* der i de første 8 måneder af 1953 lå fra 1.7 til 3.5 milld. $ lavere end året forud, i perioden august–oktober (de sidste måneder, for hvilke oplysninger forefindes), atter er kommet op over sidste års niveau og derved så småt begynder at nærme sig de tal, der nåedes omkring årsskiftet 1952–53. Den udækkede ordrebestand var til august stadigt nedadgående, men viste en svag stigning i september, ved hvis udgang ordreporteføljen androg 47.7 milld. $ eller næsten 20 milld. mindre end året før. Fremgangen i ordrebestanden er ifølge foreløbige skøn fortsat i de følgende måneder.

DETAILOMSÆTNINGEN

På et vigtigt punkt kan afsætningens forløb følges i grove træk til udgangen af 1954. Der tænkes her på detailhandelens omsætning. Om denne er det oplyst, at den for hele året 1954 andrager 170.8 milld. $, eller praktisk talt det samme som i 1953. I første halvdel af året var der imidlertid tale om en mindre omsætning end året før – i visse måneder mere end 0.5 milld. $ mindre, og i tiden fra juni til oktober var der nogenlunde balance. Udligningen må derfor være sket i løbet af november og december, hvor afsætningen efter foreløbige overslag har ligget på 14.4 og 15.4 milld. $ (sæsonudjævnede tal) eller hen-

holdsvis 0.3 og 1.4 milld. $ mere end i de samme to måneder af 1953. Såfremt disse overslag viser sig at holde stik, har december været den bedste måned for detailhandelen i en længere årrække. Det bemærkes, at afsætningsforøgelsen alene skyldes stigning i solgt mængde, idet priserne har holdt sig praktisk talt uændrede gennem hele året. Hvis der skal tales om nogen tendens, har den snarest været nedadgående.

BESKÆFTIGELSE OG ARBEJDSLØSHED

Som det fremgår af den stående tabel med amerikanske konjunkturtal ligger *beskæftigelsen uden for landbruget* ca. 1 mill. mand lavere end for et år siden. Yderligere kan det nævnes, at landbruget har opsuget en del ledigbleven arbejdskraft; men da også arbejdsstyrken er øget, er der dog fortsat større *ledighed* end for et år siden. Det bør imidlertid erindres, at arbejdsløshedsstatistikken er blevet revideret sidst i 1953, og at tabellens arbejdsløshedstal sandsynligvis overdriver arbejdsløshedens stigning fra 1953 til 1954 i nogen grad. Den ugentlige *arbejdstid* i industrien er i løbet af december steget til 40.5 timer mod 40.2 i december 1953, og eftersom også *timelønsgennemsnittet* har været svagt voksende, kan man antagelig regne med, at lønsummen i det store og hele ligger på samme niveau som ved udgangen af 1953, men formentlig endnu noget lavere end tidligere i dette år.

UNIONSBUDGETTET FOR 1955–56

I begyndelsen af januar offentliggjordes regeringens forslag til budgettet for finansåret 1956 (der begynder 1. juli 1955). Fra et økonomisk synspunkt er det interessanteste spørgsmål i denne forbindelse ikke forslagene til nye bevillinger, men derimod det såkaldte *„kassebudget"*, som viser hvilke beløb, der påregnes udbetalt af det offentlige, henholdsvis opkrævet i form af skatter og afgifter m. v. Henved to trediedele af de anslåede udgifter baseres på allerede bevilgede beløb eller skal afholdes i henhold til permanent lovgivning, som kongressen ikke godt kan nægte at tilvejebringe finansiel dækning for. Erfaringsmæssigt skærer kongressen også kun 5–10 % af den resterende trediedel af udgifterne, som den står mere frit over for. Det foreliggende overslag skulle derfor – fraset muligheden af større uventede begivenheder – være en ret pålidelig målestok for unionens udgifter i 1955–56. Hvad indtægtssiden angår, kan man næppe være helt så sikker; men da „kassebudgettet" for 1955–56 stort set er i balance, bliver der formodentlig heller ikke tale om større afvigelser, når det tages i betragtning, at ligevægt på unionens regnskab er et vigtigt finanspolitisk dogme i den amerikanske lovgivningsmagt.

Som oversigten viser, vil der i 1955–56 efter forslaget stadig være et mindre underskud på det „egentlige" budget. Men takket være det forhold, at

bidragene til forskellige socialpolitiske ordninger, der holdes uden for budgettet, overstiger de samlede udbetalinger fra de pågældende fonds (i forbindelse med at visse på udgiftssiden registrerede poster ikke medfører udbetalinger), vil der i realiteten blive tale om et beskedent overskud. Man skal dog ikke hæfte sig alt for stærkt ved dette tal. Dels kan det meget let vise sig at slå fejl, hvis der blot optræder mindre afvigelser på nogle af budgettets poster. Dels kan det ikke tages som udtryk for, at budgettet er finanspolitisk „neutralt". I det højeste kan man sige, at likviditeten i samfundet ikke vil blive

Unionens „kassebudget".
(Milld. $).

	1953-54 (faktiske tal)	1954-55 (seneste overslag)	1955-56 (forslag)
1. *Indtægter*			
Personlige indkomstskatter	32.4	30.7	32.5
Selskabsskatter	21.5	18.5	17.0
Indirekte skatter m. v.	10.7	9.8	10.5
	64.6	59.0	60.0
2. *Udgifter*			
Forsvarsudgifter	46.5	40.6	40.5
Civile udgifter	21.3	22.9	21.9
	67.8	63.5	62.4
3. Saldo	÷3.2	÷4.5	÷2.4
Bidrag til sociale fonds og sociale udgifter uden for budgettet.			
4. Indtægter	9.2	9.8	11.3
5. Udgifter	7.2	8.4	8.8
6. Saldo	2.0	1.4	2.5
Betalinger mellem forskellige regeringsorganer, transaktioner, der ikke medfører kontante betalinger, etc.			
7. På indtægtssiden	2.2	2.2	2.5
8. På udgiftssiden	3.1	2.9	3.0
9. Saldo	÷0.9	÷0.7	÷0.5
10. Samlede indbetalinger fra befolkningen (1+4÷7)	71.6	66.6	68.8
11. Samlede udbetalinger til befolkningen (2+5÷8)	71.9	69.0	68.2
12. „Kassesaldo" (3+6÷9 = 10÷11)	÷0.3	÷2.4	+0.6

påvirket ad denne vej. Men om den økonomiske aktivitet vil blive stimuleret eller hæmmet beror også på indtægternes og udgifternes fordeling efter art, herunder i første række på, om udgifterne repræsenterer en direkte efterspørgsel efter produktionsfaktorer og på i hvilket omfang de offentlige transaktioner indebærer en overførsel af købekraft fra befolkningsgrupper med høje indtægter og derfor lav marginal forbrugstilbøjelighed til grupper med lave indtægter, der må formodes at være tilbøjelige til at give den overvejende del af ekstraindkomsten ud til forbrug.

Vigtigt er det imidlertid at notere, at de offentlige udgifter repræsenterer et beløb svarende til henimod en femtedel af det nuværende nationalprodukt, og at de stort set er uændrede i forhold til tidligere. Denne omstændighed må i sig selv være et væsentligt bidrag til opretholdelse af den økonomiske aktivitet eller i hvert fald til at hindre voldsomme tilbageslag i denne. Videre kan det bemærkes, at regeringen har planer om at iværksætte en stor – og stærkt påkrævet – vejanlægsvirksomhed til et beløb af 25 milld. $ i løbet af de kommende 10 år, finansieret uden om det almindelige budget ved hjælp af særlige obligationslån, der afdrages over en længere årrække. Dette er i realiteten ensbetydende med en tilsvarende forøgelse af underskuddet på „kassebudgettet"; men man undgår at registrere et formelt underskud, der som antydet har et odiøst skær i store dele af den amerikanske offentlighed.

Endelig er der måske grund til at nævne, at budgettet er et officielt udtryk for den optimisme, der hersker med hensyn til den kommende tids økonomiske udvikling, for så vidt som der regnes med en stigning i de personlige indkomstskatter og i de indirekte afgifter, uden at dette skyldes højere satser. Forklaringen er, at der regnes med stigende personlige indkomster og større forbrug, formentlig af størrelsesordenen 3–5 %.

UDVIKLINGEN I VESTEUROPA

ALMINDELIG PRODUKTIONSFREMGANG

De følgende fire tabeller tjener til at give et summarisk overblik over konjunktursituationen i en række vigtigere vesteuropæiske lande henimod slutningen af 1954. Som et groft udtryk for det almindelige aktivitetsniveau kan *industriproduktionen* tages. Som man ser, har der overalt været tale om en betydelig stigning i forhold til 1953, stærkest i lande som Tyskland, Østrig, Frankrig og Italien, mindre i de skandinaviske lande, England og Beneluxlandene. Om *byggeriet* foreligger kun spredte oplysninger; men det kan dog fx. nævnes, at der i England i løbet af perioden jan.–nov. opførtes 317.000 lejligheder eller praktisk talt det samme antal som i hele 1953; i alt anslås boligbyggeriet til ca. 350.000 lejligheder, og en yderligere stigning til 360.000

ventes i 1955. I Holland var antallet af færdiggjorte boliger i årets første 10 måneder 53.600 mod 46.200 i samme periode i fjor. I Tyskland var de tilsvarende tal for 8 måneder 193.000 i 1954 mod 166.000 i 1953. Lignende tendenser spores i næsten alle lande; specielt bør det måske noteres, at der i Schweiz (der ikke har nogen statistik over den løbende industriproduktion og derfor ikke er med i nedenstående tabel) i månederne jan.–aug. fuldførtes 9.400 lejligheder mod 7.800 året før.

SITUATIONEN I VESTTYSKLAND

Som det i det hele taget har været tilfældet i de senere år, er det blandt de større lande *Vesttyskland*, der møder med den stærkeste fremgang. Det kan bl. a. nævnes, at stålproduktionen er sat i vejret fra 15.4 til 17.4 mill. tons, hvorved førkrigsniveauet praktisk talt er nået. I 1955 ventes en yderligere fremgang til 19 mill. tons. Også produktionen af biler og plastikstoffer er vokset betragteligt.

Den væsentligste del af produktionsfremgangen falder på de kapitalgodeproducerende industrier, hvis udbud i 1954 har været ca. 15 % højere end året før, medens forbrugsvareindustrierne kun møder med en fremgang på 5 %, hvoraf størsteparten falder på varige goder, såsom møbler, køleskabe, fjernsynsapparater, kamera'er etc., hvorimod fx. tekstilindustrien – her som andre steder – kun har haft ringe afsætningsforøgelse.

Industriens lønudgifter er i 1954 steget til 8–9 % over 1953-niveauet, tildels på grund af lønforhøjelser, der dog gennemgående har været mindre, end man skulle have troet på basis af de oplysninger, der fremkom om resultaterne af de omfattende strejker i eftersommeren. Det oplyses således, at gennemsnitstimelønnen (mænd og kvinder) kun steg fra 163.4 pfennig i slutningen af 1953 til 167.8 pfennig sidst i 1954. Denne stigning, der kun andrager små 3 %, er ikke meget større end leveomkostningernes forøgelse. Næsten lige så meget betyder den længere ugentlige arbejdstid (50 timer mod 48.9 for et år siden), og resten af stigningen må tilskrives forøgelsen i antallet af beskæftigede. De voksende lønindtægter har naturligvis betydet en væsentlig stimulans for forbruget; men en del siges også at være gået til erhvervelse af bolig og andre former for opsparing.

De vesttyske investeringer i fast realkapital anslås at have udgjort 31 milld. DM i 1954, svarende til ca. 21 % af bruttonationalproduktet mod 20 % i de senest foregående år. Dette svarer til et nationalprodukt på 147–48 milld. DM mod 135 milld. DM i 1953; der er således tale om en stigning på ca. 10 %, der i det væsentligste er reel, idet priserne kun er steget i begrænset udstrækning. Investeringerne er i højere grad end i tidligere år blevet finansieret over det åbne kapitalmarked, hvis rentesatser er gået ned med 1–1½ %.

Trods de store fremskridt, som er sket i de senere år, er det dog – som

Industriproduktionen i nogle vesteuropæiske lande.
(1950 = 100).

	Samtlige O.E.E.C.-lande	England	Vesttyskland	Frankrig	Italien	Sverige	Belgien	Holland	Østrig	Danmark	Norge
Vægt i samlet indeks	100	37.7	19.2	14.3	8.6	4.8	3.7	3.5	2.0	1.8	1.2
1938	82	(76)	107	83	79	61	(81)	72	(74)	(65)	66
1951	110	104	120	111	113	105	115	104	114	102	107
1952	111	101	128	114	116	103	112	106	115	98	108
1953	116	106	139	112	127	104	112	117	117	102	113
1953											
1. kvt.	114	107	129	118	119	106	108	113	106	101	119
2. „	117	106	137	119	124	109	113	117	116	103	111
3. „	111	99	138	101	125	90	109	115	119	95	104
4. „	125	114	152	120	138	114	115	125	127	106	119
1954											
1. kvt.	123	115	143	122	133	111	114	121	115	106	128
2. „	127	113	153	129	136	114	120	128	134	111	117
3. „	120	105	153	115	138[1]	94	115[1]	123	139[1]	100	110
1954 i % af tilsv. kvt. 1953											
1. kvt.	108	107	110	103	112	105	106	107	108	105	108
2. „	109	107	112	108	110	105	106	109	116	108	105
3. „	108	106	111	114	110[1]	104	106[1]	107	117[1]	105	106
1953 i % af 1938	141	139	130	135	161	170	138	163	158	157	171

Kilde: General Statistics. OEEC Statistical Bulletins. Nov. 1954.
[1] Beregnet på grundlag af juli–aug.-tal.

tabellen viser – stadig således, at Vesttyskland hører til de lande, der har haft den ringeste fremgang i industriproduktionens omfang sammenlignet med 1938-niveauet.

Efter alt at dømme er der udsigt til, at den vesttyske ekspansion vil fortsætte i hvert fald et godt stykke tid fremover. Således har ordretilgangen til industrien i de sidste måneder af 1954 ligget 35 % højere end i samme periode året før, og det oplyses, at 40 % af alle foretagender, der fremstiller produktionsmidler, planlægger kapacitetsudvidelser i løbet af 1955, i almindelighed omkring 10 %, i nogle tilfælde helt op til 20 %.

Uden problemer er den økonomiske situation i Vesttyskland dog ikke. Navnlig nærer man en vis ængstelse for, at landets genoprustning – dersom

den vedtages – skal kunne føre til, at den vesttyske økonomi, der i dag arbejder meget tæt ved fuld kapacitetsudnyttelse og på mange områder lider under knaphed på arbejdskraft, i så fald skal komme ud for udprægede „flaskehalse" og et tiltagende inflationspres. Økonomiminister Erhard har i denne forbindelse udtalt sig for storstilede omflytninger af arbejdsløse fra de særlige „flygtningeområder" (Vestberlin, Slesvig-Holsten og Neder-Sachsen), hvor den væsentligste del af forbundsrepublikkens godt 1 mill. arbejdsløse er bosat, til industriområderne, hvor arbejdskraftmangelen især vil gøre sig gældende. Endvidere har han, der i det hele taget taler meget om liberalisering, erklæret at ville føre en politik, der opmuntrer en forøget import, dels ved toldnedsættelser, dels ved yderligere ophævelse af kvantitative restriktioner. At en sådan politik uden større vanskeligheder kunne gennemføres i Vesttyskland, viser de følgende tabeller over udenrigshandel og valutastilling, der tydeligvis har udviklet sig meget gunstigt i de senere år. Men om det er muligt at føre en sådan politik på tværs af de meget stærke beskyttelsesvenlige kredse – ikke mindst inden for landbruget – turde nok være mere tvivlsomt.

DETAILOMSÆTNING OG LEVEOMKOSTNINGER

I takt med produktionsfremgangen er også detailhandelens omsætning steget over alt i Vesteuropa, således som det ses af omstående tabel. Denne vækst er både en følge af og en forudsætning for produktionsstigningen. En følge, for så vidt som de af produktionsudvidelsen flydende indkomstforøgelser for en stor del omsættes i voksende forbrugsudgifter, og en forudsætning i den forstand, at større afsætning i detailhandelen i det lange løb er en betingelse for, at produktionen skal vedblive at vokse.

I det store og hele er omsætningsforøgelsen udtryk for en reel forbrugsudvidelse, idet prisstigningerne, som det fremgår af tabellens nederste halvdel, gennemgående har været ret moderate. Det må dog bemærkes, at leveomkostningsindeks'ene for flere landes vedkommende også omfatter andet end produkter, der omsættes gennem detailhandelen (fx. husleje, skatter og kontingenter o. l.), hvorfor man ikke uden videre kan beregne den reelle stigning i detailomsætningen ved at dividere indekstallene for leveomkostninger op i de tilsvarende tal for detailomsætningen regnet i løbende priser.

UDENRIGSOMSÆTNINGEN

Også på udenrigshandelens område viser aktivitetsfremgangen sig. Med få undtagelser har de vesteuropæiske lande i 1954 haft større import end i 1953. Importmængderne er endog gennemgående steget mere end værditallene giver udtryk for, idet importpriserne for de fleste lande har været svagt faldende.

Som man kunne vente er det atter her Vesttyskland og Holland, hvor aktivi-

Omsætningen i detailhandelen i nogle vesteuropæiske lande. Løbende priser.
(1950 = 100)

	England	Vesttyskland	Italien	Belgien	Holland	Østrig	Danmark	Norge
1952	117	120	179	112	104	143	106	124
1953 1. kvt.	115	113	168	104	98	124	100	110
– 2. –	121	121	237	107	111	135	108	125
– 3. –	119	123	217	109	109	139	107	127
– 4. –	140	155	339	132	118	199	128	150
1954 1. –	118	118	211	107	104	134	101	111
– 2. –	128	132	293	114	122	156	115	130
– 3. –	128	130	253	117[1]	123[1]	158	116	133
– 4. –		172						
1954 i % af tilsv. kvartal 1953								
1. kvt.	103	104	126	103	106	108	101	101
2. –	106	109	124	105	110	116	106	104
3. –	108	106	117	107[1]	110[1]	114	108	105
4. –		111						

Leveomkostninger (detailpristal) i de samme lande
(1950 = 100)

1952	119	110	114	110	112	150	116	126
1953 1. kvt.	122	109	116	110	112	147	118	128
– 2. –	123	108	117	109	113	137	116	128
– 3. –	123	108	116	110	113	139	116	129
– 4. –	123	107	117	111	112	143	116	130
1954 1. –	123	108	118	112	117	148	116	131
– 2. –	125	108	120	112	118	147	117	134
– 3. –	126	108	121	112	118	145	118	137
– 4. –	127[2]	109[3]		112[2]	119[3]	147[2]	118	136[2]
1954 i % af tilsv. kvartal 1953								
1. kvt.	101	99	102	102	104	101	98	102
2. –	102	100	103	103	104	107	101	105
3. –	103	100	104	102	104	104	102	106
4. –	103[2]	102		101[2]	105	103[2]	102	105[2]

Kilde: General Statistics. OEEC Statistical Bulletin. Nov. 1954.
[1] juli-aug. [2] okt.-nov. [3] okt.

tetsforøgelsen har været stærkest, der møder med de stærkeste stigninger. Men også andre lande, herunder bl. a. Danmark, bidrager betydeligt til den almindelige vækst i import.

På eksportsiden var fremgangen i første halvår endnu større end for importens vedkommende, hvorimod tredie kvartal viste en noget mindre vækst.

Udenrigshandelen i nogle vesteuropæiske lande.

	Samtlige OEEC lande	England	Vest-tyskland	Frankrig	Italien	Sverige	Belgien	Holland	Østrig	Danmark	Norge
Import											
Mill. $											
(månedsgnst.)											
1953 1. kvt.	2582	763	302	370	205	126	198	181	46	85	80
– 2. –	2634	817	304	361	205	132	196	186	49	75	75
– 3. –	2524	769	308	322	183	123	201	196	39	82	66
– 4. –	2740	773	356	335	207	145	213	214	48	89	83
1954 1. –	2689	767	326	373	214	138	207	218	47	86	80
– 2. –	2807	795	363	384	199	145	213	217	49	99	83
– 3. –	2750	782	381	339	180	143	211	239	52	97	79
Kvantumsindeks											
(1950 = 100)											
1953 1. kvt.	110	105	121	126	136	162	103	99	88	104	120
– 2. –	114	117	126	127		108	104	101	94	94	115
– 3. –	111	112	131	110		102	108	110	79	104	103
– 4. –	122	114	155	118		122	115	124	97	114	127
1954 1. –	121	113	144	130	150	114	120	127	96	111	125
– 2. –	125	115	160	135	146	119	120	123	105	130	129
– 3. –	(122)	113	163	117	125[1]	119	119[1]	140[1]	113	127	122[1]
Export											
Mill. $											
(månedsgnst.)											
1953 1. kvt.	2173	612	316	333	114	103	184	170	40	74	43
– 2. –	2243	610	359	352	118	121	187	166	42	69	40
– 3. –	2214	616	364	289	121	128	182	177	47	69	42
– 4. –	2553	670	435	366	144	141	201	195	50	82	45

1954 1. –	2359	655	394	356	131	108	179	190	46	75	45
– 2. –	2423	651	413	361	130	137	192	186	51	79	49
– 3. –	2395	641	446	329	130	134	179	194	52	77	47
Kvantumsindeks (1950 = 100)											
1953 1. kvt.	110	94	151	107	109	82	109	127	127	117	105
– 2. –	115	96	174	114		96	116	127	131	112	96
– 3. –	116	97	180	96		104	114	152	152	116	103
– 4. –	134	106	217	124		114	125	166	169	132	114
1954 1. –	125	103	197	121	113	81	126	160	164	123	113
– 2. –	129	104	209	124	108	112	136	156	172	132	126
– 3. –	(121)	103	228	116	115[1]	109	129	165[1]	177	128	115[1]
Merimport (÷) *el. merexport* (+) Mill. $ (månedsgnst.)											
1953 1. kvt.	÷409	÷151	+14	÷37	÷91	÷23	÷15	÷11	÷6	÷11	÷38
– 2. –	÷391	÷206	+55	÷10	÷87	÷11	÷ 9	÷20	÷7	÷ 6	÷35
– 3. –	÷310	÷153	+55	÷33	÷62	+ 6	÷19	÷19	+8	÷13	÷24
– 4. –	÷187	÷103	+79	+31	÷63	÷ 3	÷12	÷19	+2	÷ 8	÷38
1954 1. –	÷330	÷112	+67	÷17	÷83	÷30	÷27	÷28	÷1	÷11	÷35
– 2. –	÷384	÷145	+49	÷24	÷69	÷ 8	÷21	÷31	+1	÷21	÷33
– 3. –	÷355	÷141	+64	÷10	÷50	÷ 9	÷32	÷45	0	÷21	÷32

Kilde: General Statistics. OEEC Statistical Bulletin. Nov. 1954.
[1] juli-aug. [2] juli.

Igen er det Vesttyskland, der indtager førstepladsen; men praktisk talt alle lande har opnået større eksportværdi. Som på importsiden gælder det, at priserne gennemgående har været faldende; men nedgangen har været ret uensartet; særlig stærke eksportprisfald har i det sidste år ramt Belgien og til dels Frankrig, der følgelig begge har fået deres udenlandske bytteforhold ret kraftigt forværret.

Hvad handelsbalancen angår, konstaterer man, at England har nedbragt sit månedlige underskud med små 40 mill. $, ligesom også Frankrig og Italien har reduceret deres merimport, medens Vesttyskland har øget eksportoverskuddet. På den anden side har Holland, Belgien og Danmark, samt i noget mindre grad Sverige, haft en betydeligt større merimport end i 1953.

For de vesteuropæiske lande som helhed er der foregået en ikke ubetydelig reduktion af underskuddet i samhandelen med den øvrige verden, navnlig som følge af en stærk forøgelse af eksporten til det ydre sterlingområde, der atter har nået samme højde som i perioden efter Koreakrigen, da disse lande udnyttede deres store eksportindtægter til en tilsvarende stor import.

VALUTASTILLINGEN

For de fleste lande i Vesteuropa har udviklingen i 1954 betydet en betragtelig forbedring af deres valutastilling. Navnlig Vesttyskland har øget sine guld- og dollarbeholdninger meget væsentligt, ligesom også dets tilgodehavender hos EPU er vokset. Men også lande som England, Frankrig og Østrig har fået en væsentlig bedre valutaposition. Hvad særlig Frankrig angår, kan det nævnes, at dette land i 1. halvår 1954 opnåede et overskud på betalingsbalancens løbende poster på 78 mill. $, mod et underskud i samme periode 1953 på 376 mill. $. Denne forbedring skyldtes dels mindre merimport, dels højere turistindtægter, dels og navnlig større indtægter ved amerikanske „off-shore" køb og udgifter til underhold af amerikanske tropper i Frankrig. Da Frankrig desuden vedblivende modtog betydelige direkte amerikanske hjælpeydelser, kunne valutastillingen – på trods af afdrag på udenlandske lån – forbedres med et beløb svarende til 181 mill. $, hvoraf som tabellen viser 124 mill. $ antog form af øgede guld- og dollarbeholdninger, medens resten bestod i „tredielandsvalutaer".

Andre lande, særlig Danmark og Belgien, har derimod oplevet en betydelig forringelse af deres valutariske stilling; for Danmarks vedkommende har som bekendt bl. a. den dårlige høst spillet en rolle; derimod har aktivitetsforøgelsen her i landet som tidligere omtalt ikke været stærkere end andre steder, snarere tværtimod. Der er imidlertid den væsentlige forskel på Danmarks og Belgiens situation, at Belgien, som det tydeligt fremgår af tabellen, har en meget stor guld- og dollarbeholdning såvel som et tilgodehavende i EPU, hvorimod Danmarks EPU-stilling er negativ, ligesom guld- og dollarbeholdningerne kun er

Nogle vesteuropæiske landes guld- og dollarbeholdninger samt EPU-stilling.
(Mill. $)

		ialt 1952	ialt 1953	juni 1954	sept. 1954	Ændring ialt 1953—sept. 1954
England	Guld og dollars	1846	2518	3017	2906	+383
	EPU-stilling	÷614	÷555	÷490	÷360	+195
Vesttyskland	Guld	140	326	418	574	+248
	Dollars	548	895	1082	1243	+348
	EPU-stilling	253	424	586	472	+ 48
Frankrig	Guld	899	913	1021	988[1]	+ 85
	Dollars	283	372	388	420	+ 48
	EPU-stilling	÷312	÷312	÷312	÷255	+ 57
Italien	Guld	346	346	346	346[2]	–
	Dollars	274	435	425	499	+ 64
	EPU-stilling	103	÷67	÷119	÷98	÷ 31
Sverige	Guld	184	219	219	219	–
	Dollars	84	110	116	173	+ 63
	EPU-stilling	128	133	109	64	÷ 69
Belgien	Guld	704	776	765	760	÷ 16
	Dollars	62	76	63	56	÷ 20
	EPU-stilling	249	229	215	171	÷ 58
Holland	Guld	544	737	777	796	+ 59
	Dollars	182	217	245	227	+ 10
	EPU-stilling	181	221	207	158	÷ 63
Østrig	Dollars	90	190	237	278	+ 88
	EPU-stilling	10	51	68	64	+ 13
Danmark	Guld	31	31	31	31	–
	Dollars	61	87	82	69	÷ 18
	EPU-stilling	÷29	÷58	÷87	÷90	÷ 32
Norge	Guld	50	52	47	45	÷ 7
	Dollars	88	91	104	105	+ 14
	EPU-stilling	÷9	÷71	÷89	÷80	÷ 9
Schweiz	Guld	1358	1406	1417	1461	+ 55
	Dollars	509	556	523	538	÷ 18
	EPU-stilling	112	181	174	162	÷ 19

Kilde: International inancial Statistics. Dec. 1954.
Dollarstillingen repræsenterer regeringers og bankers tilgodehavender i U.S.A. i henhold til amerikanske bankers oplysninger. Guldbeholdningen omfatter centralbankers samt stabiliseringsfonds o. l. institutioners beholdninger. EPU-stillingen er vedkommende lands regnskabsmæssige position over for den europæiske betalingsunion ved periodens udgang.
[1] aug. [2] juli.

1/8 af de belgiske. Selv om disse sidste skal dække udsving på en betalingsbalance, der er 2–3 gange større end Danmarks, kan Belgien dog tillade sig foreløbig at lade udviklingen gå sin gang, medens man i Danmark har været tvunget til at gribe til aktivitetsdæmpende foranstaltninger.

YDERLIGERE LIBERALISERINGSFORANSTALTNINGER

På et møde i den europæiske samarbejdsorganisation midt i januar blev det – omend med megen reservation – principielt besluttet, at OEEC-landene i løbet af 1955 skal forhøje den procent af deres import fra andre medlemslande, der ikke er underkastet kvantitative restriktioner, fra 75 % til 90 %, og for hver af de tre hovedkategorier af varer (råvarer, fødevarer og bearbejdede produkter) fra 60 % til 75 %. Det sidste kravs opfyldelse er af særlig interesse for Danmark, hvis landbrugseksport i de senere år har været udsat

Engelske konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion	Permanente boliger		Arbejdsmarked				Privat forbrug[2]	Udenrigshandel[3]		Guld- og dollarbeholdning[4]
						Beskæftigede							
	Engrospriser	Leveomkostninger		under opførelse	fuldført	i alt	i fabriksindustri	Arbejdsløse	Arbejdsløn[1]		Import	Eksport	
	1938 = 100	Jun. 1947 = 100	1948 = 100	1000	1000	Mill.	Mill.	1000	Jun. 1947 = 100	Mill. £ 1948 priser	Mill. £	Mill. £	Mill $
1938	100	63	86	..	30.0	..	..	1700[5]	61	..	77	44	3449
1946	173	94	82	204	4.1	..	..	359[5]	92	..	108	80	2697
1950	259	114	114	201	16.5	22.0	8.51	314	111	8.712	217	188	3300
1951	315	125	117	226	16.2	22.2	8.74	253	120	8.645	325	226	2335
1952	323	136	114	280	20.0	22.1	8.63	414	130	8.534	290	227	1846
1953	324	140	121	309	26.6	22.2	8.75	342	136	8.871	279	224	2518
1954		143				22.5	9.01	285	142		282	231	
1. kvt. 1953	322	139	121	294	23.1	22.1	8.71	426	135	2.065	272	219	2166
2. kvt. —	326	141	120	314	24.9	22.2	8.73	338	135	2.178	292	218	2367
3. kvt. —	323	140	114	322	26.8	22.3	8.81	286	136	2.248	275	220	2486
4. kvt. —	322	140	128	309	31.0	22.3	8.93	318	137	2.380	276	239	2518
1. kvt. 1954	322	140	120	307	26.0	22.3	8.96	368	139	2.115	274	234	2685
2. kvt. —	326	142	128	316	30.1	22.4	8.99	282	142	2.290	285	232	3017
3. kvt —	326	144	119		29.5	22.6	9.09	232	143		279	229	2901
Okt. —	324	144	135		31.5	22.6	9.20	254	143		228	224	2936
Nov. —	326	145	136-37		29.3	22.7	9.23	263	144		334	202	2925
Dec. —								256			314	264	2762

Kilde: Central Statistical Office: „Monthly Digest of Statistics". Tallene refererer til måneder eller til gennemsnit for 12, henholdsvis 3 måneder. Dog er tallene for boliger under opførelse og for guld- og dollarbeholdningen ultimotal, og forbrugstallene er totalsummer for hele den pågældende periode. Tallene for byggeri og arbejdsmarked omfatter ikke Nordirland.

[1] Ugentlige lønsatser i industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [2] Personlige udgifter til forbrugsgoder og tjenesteydelser. [3] Generalhandel. [4] Sterlingområdets beholdninger af guld samt amerikanske og canadiske dollars. [5] Juli.

for adskillige vanskeligheder på grund af de kvantitative restriktioners udnyttelse i landbrugsprotektionistisk øjemed. Hvis der virkelig gennemføres en lempelse på disse områder, skulle det kunne betyde en væsentlig forbedring af Danmarks eksportmuligheder. Man må imidlertid frygte, at ophævelse af restriktioner vil blive ledsaget af toldforhøjelser på de pågældende varer. Det er i hvert fald sket adskillige gange før, og selv om der under forhandlingerne blev givet udtryk for forståelse af, at yderligere udvidelse af liberaliseringen må modsvares af toldnedsættelser, skal man næppe være alt for sikker på, at disse tanker bliver omsat i praksis. Karakteristisk synes det i hvert fald at være, at Frankrig, der umiddelbart forud for mødet bragte sin liberaliseringsprocent op på det hidtil gældende normalniveau, 75 %, lod denne handling ledsage af pålæggelsen af en ekstra 15 % værditold for de fleste af de frigjorte varer uden for råvaregruppen.

For at også de lande, der allerede er oppe på 90 % liberalisering, skal deltage i det fornyede liberaliseringsfremstød, blev det yderligere vedtaget, at disse – dvs. Tyskland, Italien og Sverige – skulle frigøre mindst en tiendedel af de endnu bundne varer.

Som nævnt ledsagedes vedtagelsen af en række reservationer; blandt andet anerkendtes det, at ikke blot akutte betalingsbalancevanskeligheder, men også mangel på ligelighed i liberaliseringens virkninger på landenes eksportmuligheder, skal kunne være en berettiget grund til at genindføre restriktioner. Denne bestemmelse vil formentlig i givet fald kunne påberåbes af Danmark. Desuden indføjedes der en bestemmelse om, at ethvert medlemsland efter 18 måneders forløb skal kunne reducere sin liberaliseringsprocent til det hidtidige normalniveau.

Det kan formentlig nu slås fast, at liberaliseringsvejen er udnyttet så langt, som det er praktisk gørligt. De restriktioner, der fremtidig vil være tilbage, vil næppe have meget med deres oprindelige formål – sikring af valutabalancen – at gøre. De vil i alt væsentlig have ændret karakter, idet de i tidens løb er blevet til beskyttelsesforanstaltninger for bestemte indenlandske erhverv, og derfor så meget desto vanskeligere at komme til livs.

Endelig kan det tilføjes, at det endvidere vedtoges at lade udarbejde planer for en europæisk valutafond til afløsning af EPU, hvis levetid dog foreløbig forlængedes med eet år fra 1. juli 1955 at regne.

1.2.1955
P. W.

DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

Den stærke forringelse af nationalbankens valutabalance i foråret 1954 fortsattes i sommermånederne og de første efterårsmåneder. Opgørelsen ved udgangen af juli viste, at valutagælden oversteg valutatilgodehavenderne med 13 mill. kr., og i løbet af august forøgedes nettovalutagælden med yderligere 75 mill. kr. På dette tidspunkt stod det desuden klart, at kornhøsten både kvantitativt og kvalitativt ville blive ringere end i 1953, og at man derfor måtte regne med, at der til opretholdelse af landbrugets forædlingsproduktion ville kræves en betydelig korn- og foderstofimport i høståret 1954–55.

FORANSTALTNINGER MOD VALUTAKRISEN

Selv om den negative valutabeholdning ikke var udtryk for, at landets betalingsmuligheder var udtømt, jfr. nedenfor, anså regeringen det dog ikke for forsvarligt at vente længere med at gennemføre foranstaltninger mod valutakrisen, som krævede lovgivningsmagtens medvirken, og den 9. september forelagde finansminister *Kampmann* regeringens valutastabiliseringsplan for folketinget. Planen omfattede fem grupper af forholdsregler:

1) en forøgelse af overskudet på statsregnskabet ved udgiftsbesparelser på ca. 100 mill. kr. for det kommende finansår,

2) en yderligere forøgelse af overskudet ved øgede indtægter på ca. 125 mill. kr. i 1954–55 og det dobbelte for det kommende finansår,

3) en begrænsning af den private bygge- og anlægsvirksomhed og en dæmpning af boligbyggeriet, hvorved de samlede investeringer indenfor dette område for det kommende år skulle formindskes med ca. 125 mill. kr.,

4) begunstigelse af den private opsparing ved præmiering og

5) forhøjelse af maksimumsbeløbet for eksportkreditgarantier fra 350 til 500 mill. kr.

Man vil bemærke, at der i regeringens plan ikke indgik yderligere udgiftsbesparelser for indeværende finansår. Som omtalt i sidste hefte af ØKONOMI OG POLITIK blev der i april og juli truffet beslutning om besparelser for

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

indeværende finansår på ialt ca. 200 mill. kr., især på forsvarsudgifterne, der herved reduceredes fra ca. 1100 til ca. 960 mill. kr.

Medens venstre og det konservative folkeparti erklærede, at de savnede tillid til regeringens evne og vilje til at gennemføre den nødvendige stabilisering af landets økonomi og derfor ønskede udskrevet valg, var det radikale venstre villig til at forhandle, idet det dog på forhånd afviste nogle af de vigtigste af regeringens indtægtsforslag, nemlig både forslagene om forhøjelse af benzinafgiften og vægtafgiften af motorkøretøjer og forslaget om forøgelse af beskatningen af aktieselskaber og de største personlige indkomster. Til gengæld gav de radikale anvisning på en yderligere nedsættelse af militærudgifterne, og *Bertel Dahlgaard* udkastede den tanke, at man skulle søge at begrænse forbruget ved midlertidigt at forhøje minimumsudbetalingen ved køb på afbetaling, der ved loven af 11. juni 1954 var fastsat til 15. pct. af købesummen. Regeringen gik straks ind på tanken, og loven, der endnu ikke var trådt i kraft, ændredes, således at mindsteudbetalingen midlertidigt forhøjedes til 25 pct., for personbiler, motorcykler og „knallerter" til 40 pct. af købesummen. Disse midlertidige ændringer i afbetalingsloven kan ophæves ved kgl. anordning, ligesom der er åbnet mulighed for en gradvis nedsættelse af mindsteudbetalingerne.

Der opnåedes hurtigt enighed mellem regeringen og det radikale venstre om at gennemføre forslagene om præmiering af opsparing og udvidelse af eksportkreditgarantien, som venstre og de konservative iøvrigt ikke ønskede at gå imod, og forhandlingerne mellem regeringen og det radikale venstre resulterede den 25. september i en overenskomst om følgende yderligere foranstaltninger:

1) forhøjelse af omsætningsafgiften af stærke drikke, af beskatningen af øl, cigaretter og cigarillos og af statsbanetaksterne, idet det samtidigt bestemtes, at afgiftsforhøjelserne skulle holdes udenfor det lønregulerende detailpristal, og at kredittiden for indbetaling af tobaksafgifterne skulle nedsættes, hvilket efterhånden ville medføre en likviditetsforbedring for statskassen på omkring 35 mill. kr.,

2) besparelser på forsvarsbudgettet ved at udsætte kasernebyggeri og andre anlægsarbejder, ved at nedsætte de årlige indkaldelser med 3 000 mand til 24 000 mand og ved at udskyde påbegyndelsen af genindkaldelserne fra 1955, som det hidtil havde været forudsat, til 1956; regeringen havde på et tidligere tidspunkt truffet beslutning om at gå bort fra en sammenhængende militær tjenestetid på 18 måneder og i stedet indføre 16 måneders tjenestetid plus 2 måneders genindkaldelser, og overenskomsten med de radikale betød altså en midlertidig reel nedsættelse af den militære tjenestetid til 16 måneder,

3) forskellige ændringer i byggestøttelovgivningen, hvoraf den vigtigste gik ud på i stedet for rentetilskud at indføre et fast årligt tilskud pr. m^2 gulvareal

uafhængigt af anskaffelsessummen; i aftalen indgik desuden, at der i 1955 skulle søges gennemført et boligbyggeri til en værdi af ca. 800 mill. kr. mod 810 mill. kr. i 1954, at det offentliges civile bygge- og anlægsvirksomhed skulle formindskes med ca. 90 mill. kr. for finansåret 1955–56 og den private byggevirksomhed med ca. 55 mill. kr., bl. a. ved en begrænsning af adgangen for ejere af villaer og huse med en eller to lejligheder til at fradrage vedligeholdelsesudgifter i den skattepligtige indkomst.

Den samlede virkning af disse foranstaltninger for statsbudgettets vedkommende blev anslået til en forøgelse af overskudet for 1954–55 på ca. 65 mill. kr. og for 1955–56 på ca. 250 mill. kr., altså væsentligt mindre end de ca. 125 og ca. 350 mill. kr., der var regnet med efter regeringens oprindelige plan.

VALUTASITUATIONEN

Da regeringens stabiliseringsplan blev forelagt for folketinget, var nettovalutagælden som nævnt steget til næsten 100 mill. kr., men nationalbanken havde dog stadig en dollarbeholdning på ca. 650 mill. kr. og havde trækningsmuligheder overfor den europæiske betalingsunion på ca. 250 mill. kr. Som finansminister Kampmann gjorde opmærksom på ved forelæggelsen af regeringens stabiliseringsplan i folketinget, forestod der imidlertid betydelige betalinger til afdrag på den offentlige udenlandske gæld, nemlig i de kommende 12 måneder henimod 200 mill. kr., deraf alene i oktober kvartal ca. 150 mill. kr. Desuden måtte man regne med den mulighed, at den europæiske betalingsunion ville blive ophævet til sommer[1], og at gælden til unionen, der ved udgangen af august var på over 600 mill. kr., skulle tilbagebetales over en kort årrække, uden at der var sikkerhed for andre kreditmuligheder.

I september og oktober forværredes valutabalancen yderligere med betydelige beløb, i oktober dog især på grund af de nævnte afdragsbetalinger, men derefter indtrådte der en vis lettelse. Nettovalutagælden, der ultimo oktober var steget til 250 mill. kr., faldt i løbet af november til 240 mill. kr., og i december forbedredes nationalbankens valutabalance med 60 mill. kr. Forbedringen i december faldt dog udelukkende i månedens første halvdel, og samtidig skete der en forøgelse af de private bankers nettogæld til udlandet. For de tre hovedbankers vedkommende drejede det sig om 17 mill. kr. Som det fremgår af omstående tabel, var gælden til betalingsunionen ved udgangen af november steget til næsten 700 mill. kr., hvorefter de resterende kreditmuligheder udgjorde 175 mill. kr., og dollarbeholdningen var faldet til 600 mill. kr. mod 830 mill. kr. ved udgangen af maj. Der kan her erindres om, at der i forbindelse med forlængelsen af betalingsunionen til 30. juni 1955 er blevet truffet aftaler om konsolidering af ialt ca. 63 mill. dollars eller ca. 435

[1] På ministerrådsmødet i O.E.E.C. i januar 1955 besluttedes det, at E.P.U. skulle forlænges for endnu et år.

Bankernes nettotilgodehavender i udlandet[1].
(Mill. kr.).

	EPU-valuta	U.S.A.-dollars	Can. doll. o. schw. francs	Internat. institutioner m. v.	Andre valutaer	Ialt nationalbanken	Private banker	Samlet nettotilgodehavende
Ult. dec. 1951	÷266	267	4	÷ 91	106	20	÷54	÷34
„ marts 1952	÷ 72	186	4	÷104	104	118	÷49	69
„ juni „	÷200	177	5	÷ 91	144	35	÷56	÷21
„ sept. „	÷100	271	7	÷109	157	226	÷41	185
„ dec. „	÷223	494	8	÷103	156	332	÷44	288
„ marts 1953	÷256	504	9	÷120	127	264	÷33	231
„ juni „	÷279	556	13	÷102	146	334	÷40	294
„ sept. „	÷341	640	13	÷101	179	390	÷71	319
„ dec. „	÷432	682	8	÷104	172	326	÷33	293
„ jan. 1954	÷425	709	10	÷ 91	116	319	÷21	298
„ febr. „	÷444	757	8	÷105	96	312	÷25	287
„ marts „	÷474	798	8	÷127	69	274	÷23	251
„ april „	÷541	821	8	÷136	43	195	÷17	178
„ maj „	÷599	829	8	÷136	40	142	÷10	132
„ juni „	÷607	674	9	÷ 79	26	23	0	23
„ juli „	÷584	647	8	÷ 86	20	5	÷18	÷ 13
„ aug. „	÷621	643	8	÷112	÷ 4	÷ 86	÷ 2	÷ 88
„ sept. „	÷669	617	8	÷ 90	÷30	÷164	3	÷161
„ okt. „	÷696	573	8	÷ 88	÷54	÷257	6	÷251
„ nov. „	÷696	600	9	÷ 86	÷59	÷232	÷ 6	÷238
„ dec. „						÷172		

[1] Tallene i første kolonne angiver gælden til E.P.U. efter afregningen for den pågældende måned og tallene i anden kolonne dollarbeholdningen med tillæg af tilgodehavende eller fradrag af skyldige dollarbetalinger til E.P.U.

mill. kr. af den danske gæld til betalingsunionen. Heraf skulle 25 pct. straks betales i dollars, hvilket er sket i juli og august, medens resten afdrages over en årrække. Bortset herfra har de fortsatte månedlige underskud overfor betalingsunionen været medvirkende til nedgangen i dollarbeholdningen, idet 50 pct. af underskudet betales i dollars, medens resten stilles til rådighed som kredit fra unionen.

Iøvrigt lægger man mærke til, at det tidligere overskud af „tredielandsvalutaer" i de senere måneder er forvandlet til et forholdsvis betydeligt underskud.

UDENRIGSHANDELEN

Den vigtigste umiddelbare årsag til forringelsen af valutabalancen finder man i udviklingen af udenrigshandelen. Efter en foreløbig opgørelse var importen i de første 11 måneder af 1954 1028 mill. kr. større end i den tilsvarende

periode i 1953, nemlig 7305 mill. kr. mod 6277 mill. kr., medens eksporten samtidig kun gik op fra 5579 til 5951 mill. kr. eller med 372 mill. kr. Resultatet var omtrent en fordobling af importoverskudet, der steg fra 698 til 1354 mill. kr. Som det fremgår af nedenstående tabel, var både import og eksport i januar kvartal uforandret i forhold til januar kvartal 1953, således at hele stigningen i importoverskudet falder på årets sidste tre kvartaler.

Udenrigshandelen.
(Mill. kr., månedsgst.).

	Indførsel	Udførsel	Indførsels-overskud
Januar kvartal 1953	590	513	77
April „ „	522	477	45
Juli „ „	566	478	88
Oktober „ „	616	565	51
Januar „ 1954	595	515	80
April „ „	687	543	144
Juli „ „	672	531	141
Oktober måned „	751	564	187
November „ „	698	620	78

Mængdemæssigt har både import- og eksportstigningen været lidt større end disse tal angiver, i hvert fald forsåvidt angår de tre første kvartaler, idet indeks for enhedsværdien af såvel de indførte som de udførte varer var lidt lavere end i 1953. I øvrigt viser indeks for enhedsværdierne kun ubetydelige bevægelser i denne periode, og bytteforholdet over for udlandet, forstået som forholdet mellem indeks for enhedsværdien af de udførte varer og indeks for enhedsværdien af de indførte varer, svingede i de tre kvartaler mellem 89 og 90 (1949 = 100) mod 87 i gennemsnit for året 1953. Det stærkt forøgede importoverskud kan altså ikke tilskrives en forringelse af bytteforholdet over for udlandet. En anden sag er, at forbedringen af bytteforholdet, der i de foregående år var en stærkt medvirkende årsag til overskudet på valutabalancen i disse år, synes at være ophørt, og at standsningen af prisfaldet på de internationale markeder formentlig har gjort importørerne mindre tilbageholdende i deres dispositioner.

Importstigningen og det store importoverskud må dog især ses på baggrund af den stærke aktivitet og høje beskæftigelse, der har præget den økonomiske udvikling i 1954, og som sammen med lønforhøjelsen i foråret har bevirket en forøgelse af pengeindtægterne. Det store importoverskud er ikke blot en følge af forøget efterspørgsel efter udenlandske varer og altså stigende import, men det må også antages, at den indenlandske efterspørgsel har hindret den fulde udnyttelse af de gunstige afsætningsmuligheder i udlandet for danske industriprodukter, som har hersket i 1954. Alligevel var industrieksporten i

de første 11 måneder af 1954 242 mill. kr. eller over 13 pct. større end i de samme måneder i 1953, og alene for jern- og metalindustriens produkter (mere bearbejdede metalvarer og maskiner) var der en eksportfremgang på 147 mill. kr. eller 26 pct.

Også landbrugseksporten har været større end i 1953, men fremgangen var væsentlig mindre end for industrieksporten, nemlig i de første 11 måneder kun 115 mill. kr. eller ca. 3 pct., og heroverfor står en langt stærkere stigning i importen af korn og foderstoffer.

Mill. kr.	Januar – November 1953	1954
Indførsel af korn og kornvarer	89	403
Udførsel „ „ „ „	187	100
Nettoindførsel af korn og kornvarer	÷98	303
Indførsel af foderstoffer	290	366
Udførsel „ „	23	44
Nettoindførsel af foderstoffer	267	322

Ialt var nettoimporten af korn og foderstoffer i de 11 måneder godt 450 mill. kr. større i 1954 end i 1953, og der var altså her tale om en meget væsentlig belastning af valutabalancen.

LANDBRUGET

En del af forklaringen på den store korn- og foderstofimport i 1954 må søges i besætningsforøgelsen, der dog nu formentlig er standset. Landbrugstællingen i midten af juli viste, at hornkvægbestanden i løbet af et år var gået op fra 3.068.000 stk. til 3.152.000 stk., og for svinebestanden var der en fremgang fra 4.310.000 stk. til 4.840.000 stk. Den 20. november var det sidste tal steget til 5.101.000 stk., men antallet af drægtige søer har været nedadgående og er siden tællingerne i foråret formindsket med ca. 16 pct. Antallet af fedesvin er derimod steget stærkt i de sidste måneder, og flæskeproduktionen for året som helhed vil blive ikke ubetydeligt større end i 1953. Som nedenstående tabel viser, gælder noget lignende – omend i mindre grad – også for den øvrige husdyrproduktion med undtagelse af osteproduktionen.

Selv om opbygningen af husdyrbestanden forelobig er standset, må man regne med, at der også i indeværende høstår vil blive tale om en betydelig kornimport, som vil belaste valutabalancen, idet høstudbyttet i 1954 vil være utilstrækkeligt til at opretholde den nuværende bestand. Der var indtil den 11. december indkøbt meget betydelige mængder korn i udlandet til brug i høståret 1954–55, nemlig ialt 501.000 t, medens der er solgt 88.000 t til

Husdyrproduktionen.
(1000 t).

	Januar – November 1953	1954	Procentvis ændring
Mælk	5015	5042	+0.5
Ost	82.7	76.3	÷7.8
Smør	160.7	169.1	+5.2
Okse- og kalvekød	173.4	185.9	+7.2
Svinekød og flæsk	432.2	469.9	+8.7
Æg	121.0	127.1	+5.0

eksport, således at nettokøbet udgjorde 413.000 t mod en nettoimport i høståret 1953–54 på 426.000 t. Man må dog tage den mulighed i betragtning, at de likviditetsvanskeligheder, der i forbindelse med nedgangen i høstudbyttet og kreditstramningen er opstået i landbruget, kan fremkalde en tendens til besætningsreduktion og en midlertidig forøgelse af landbrugseksporten udover den, der ellers er anledning til at vente navnlig som følge af svinebestandens forøgelse.

Efter Statistisk Departements foreløbige opgørelse var høstudbyttet som helhed i 1954 ca. 124 mill. afgrødeenheder (1 afgrødeenhed er foderværdien af 100 kg byg) mod 143 millioner i 1953, altså en nedgang på ca. 19 mill. afgrødeenheder eller 13 pct. Kornhøstens kærneudbytte er opgjort til ca. 4.160.000 t eller ca. 270.000 t mindre end i 1953, men ved omregningen til afgrødeenheder er der taget hensyn til, at kornet i år er bjerget med et ekstraordinært stort vandindhold, hvorfor man har reduceret foderværdien med ca. 5 pct. Imidlertid er der næppe tvivl om, at den faktiske forringelse er endnu større, idet også andre faktorer end det store vandindhold har bidraget til at sænke foderværdien, og da også andre afgrøder som f. eks. kartofler og hø har været udsat for forringelse på grund af de ekstraordinært vanskelige bjergningsforhold, giver det beregnede antal afgrødeenheder antagelig udtryk for en mindre overvurdering, muligvis af størrelsesordenen 2–3 mill. afgrødeenheder. Iøvrigt henvises til nedenstående oversigt, idet det dog bemærkes, at udbyttet af sukkerroer til fabrik er gået ned fra 2.5 til 1.6 mill. t eller fra 5.9 til 3.7 mill. afgrødeenheder. En del af nedgangen skyldes dog nedgang i det udlagte areal.

Nedgangen i høstudbyttet er i penge skønsmæssigt anslået til omkring 400 mill. kr., og alene af den grund må der ventes et stærkt fald i landbrugets forrentningsprocent, der for 1953–54 af Landøkonomisk Driftsbureau er opgjort til 6.7 mod 8.9 i 1952–53.

Forhandlingerne med det engelske levnedsmiddelministerium om smør- og baconeksporten i året fra 1. oktober 1954 til 30. september 1955 var meget langtrukne, og resultatet forelå først i slutningen af september. Med hensyn til smøreksporten blev de danske forhandlere stillet over for valget mellem at

Høstudbyttet i mill. afgrødeenheder 1950–54.

	1950	1951	1952	1953	1954
Korn og bælgsæd:					
Kærne	35.8	36.6	43.5	42.4	37.7
Halm	9.4	9.6	11.5	11.4	10.0
Kærne og halm ialt	45.2	46.2	55.0	53.8	47.7
Rodfrugter:					
Rod	36.8	36.9	33.9	40.3	32.5
Roetop	3.2	3.3	3.0	4.2	3.9
Rod og top ialt	40.0	40.2	36.9	44.5	36.4
Grønfoder og græsmarksafgrøder:					
Hø	8.0	7.1	7.5	8.3	6.0
Græs og grønfoder	36.0	35.5	35.6	36.5	34.1
Hø, græs og grønfoder ialt	44.0	42.6	43.1	44.8	40.1
Samlet høstudbytte	129.2	129.0	135.0	143.1	124.2

lade langtidsaftalen, der udløber til oktober 1955, bortfalde allerede i 1954, eller tage en nedsættelse af smørprisen. I modsætning til New Zealand, der var stillet over for det samme valg, foretrak de danske forhandlere det sidste, og for indeværende aftaleår betaler levnedsmiddelministeriet en pris af 6.32 kr. pr. kg f.o.b. for det danske smør, hvilket er 3¾ pct. mindre end i 1953–54. Hvad baconeksporten angår, er prisen uforandret i sammenligning med det foregående år, nemlig 4.45 kr. pr. kg f.o.b., men det lykkedes at opnå andre forbedringer i baconkontrakten. England gik således med til at aftage indtil 240.000 long tons i 1954–55 i stedet for de tidligere aftalte 200.000 long tons, og Danmarks forpligtelse til at levere England 90 pct. af den samlede danske baconeksport afløstes af en forpligtelse til at levere mindst 208.000 long tons. Dette betyder, at der er blevet større adgang til at udnytte eventuelle afsætningsmuligheder på andre markeder.

INDUSTRIEN

Produktionsindekset for industrien, der i januar 1954 var 108 (1949 = 100), var i september steget til 129, men er siden gået lidt tilbage, idet det for oktober og november er opgjort til henholdsvis 125 og 126. I 1953 var der mellem september og november en lignende nedgang, og i det hele har produktionsudviklingen i de seneste måneder, bortset fra en stigning inden for tekstilindustrien, ikke vist væsentlige afvigelser fra den sædvanlige sæsonbevægelse. I hvert fald tyder tallene ikke på, at den almindelige stigning er standset.

For samtlige industrigrupper under eet viser produktionen en stigning på ca. 5 pct. fra 1953 til 1954, men produktionsstigningen i løbet af året var

Industriproduktionen.
(Procentvis forandring fra tilsvarende periode i 1953).

	1. kvt.	2. kvt.	3. kvt.	Oktober	November
Næringsmiddelindustri	÷ 1	+ 4	+ 1	+ 4	+ 6
Tekstilindustri	÷ 4	÷ 5	–	+ 4	+ 6
Fodtøjs- og beklædningsindustri	÷10	÷ 4	+ 1	+ 2	÷ 3
Træindustri	+ 4	+ 3	+ 1	+ 3	+ 3
Papir- og grafisk industri	+ 7	+ 6	+ 3	+ 3	+ 3
Kemisk industri	+ 2	+ 8	–	+ 1	+ 3
Sten-, ler- og glasindustri	÷ 6	+ 6	–	+ 7	+ 6
Jern- og metalindustri	+14	+15	+14	+11	+11
Transportmiddelindustri	+ 2	+ 7	+ 8	+ 6	+ 7
Industrien ialt	+ 4	+ 7	+ 5	+ 5	+ 7
Heraf:					
Konsumvareindustri	–	+ 4	+ 2	+ 3	+ 5
Produktionsmiddelindustri	+ 9	+11	+10	+ 9	+ 9

noget kraftigere end den gennemsnitlige stigning i forhold til det foregående år, og i november lå produktionen ca. 7 pct. højere end i november 1953. I begyndelsen af året var det alene produktionsmiddelindustrien, i første række jern- og metalindustrien, der viste fremgang i sammenligning med 1953, dels på grund af øget eksport, dels på grund af øgede investeringer. I de egentlige forbrugsvareindustrier lå produktionen derimod nede på det niveau, den var faldet til i efteråret 1953. Senere begyndte imidlertid også en produktionsfremgang inden for disse industrier – overvejende som følge af større indenlandsk afsætning – medens produktionsudvidelsen i de øvrige industrier fortsatte.

BYGGEVIRKSOMHEDEN

Blandt de faktorer, der direkte og indirekte har præget den økonomiske udvikling i det forløbne år, er den meget store aktivitet i byggefagene en af de vigtigste. Det samlede etageareal under opførelse, der ved årets begyndelse var godt 3.4 mill. m², var den 1. juli steget til næsten 4.2 mill. m², idet det påbegyndte byggeri i første halvår oversteg det i samme tidsrum fuldførte byggeri med knap 0.7 mill. m². I sammenligning med stillingen et år tidligere var stigningen i det samlede etageareal under opførelse også ca. 0.7 mill. m². For boligbyggeriets vedkommende blev der i 1. halvår 1954 fuldført ca. 10.300 lejligheder og påbegyndt ca. 15.500 lejligheder, og antallet af lejligheder under opførelse var den 1. juli steget til ca. 29.200 mod ca. 24.100 den 1. januar og ca. 24.200 ved midten af 1953.

Det må dog ikke overses, at den stærke stigning i etageareal under opførelse til dels var en følge af, at ugunstige klimatiske forhold – frostperioden i februar -marts og den meget regnfulde sommer – medførte en forlængelse af bygge-

Byggevirksomheden i 1. halvår 1954.
(Etageareal i 1000 m²).

	Beboelses-ejendomme	Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
Under opførelse 1/1 1954	2108	662	655	3425
Påbegyndt 1. halvår „	1310	580	237	2127
Fuldført 1. „ „	904	350	138	1392
Under opførelse 1/7 „	2514	892	754	4160
„ „ 1/7 1953	2080	739	613	3432

tiden. Efter hvad boligminister Kjærbøl oplyste i folketinget september, havde en undersøgelse vist, at boligbyggeriet var blevet forsinket 1 à 2 måneder; uden denne forsinkelse ville det antal lejligheder, der blev fuldført i 1. halvår, have været betydeligt større, og antallet af lejligheder under opførelse i midten af året tilsvarende mindre.

For juli kvartal 1954 foreligger endnu kun statistik over byggevirksomheden i hovedstaden og provinsbyerne og disses forstæder samt 86 landkommuner, der rummer bymæssig bebyggelse med over 1000 indbyggere. De øvrige landkommuner er derfor ikke inkluderet i nedenstående tabel.

Byggevirksomheden i juli kvartal 1954.
(Etageareal i 1000 m²).

	Beboelses-ejendomme	Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Tilsammen
Under opførelse 1/7 1954	2237	574	550	3361
Påbegyndt i juli kvt. „	452	184	145	781
Fuldført i „ „ „	445	170	100	715
Under opførelse 1/10 1954	2244	588	595	3427
„ „ 1/10 1953	1979	586	450	3015

I modsætning til, hvad der var tilfældet i 1. halvår, var der i juli kvartal for beboelsesejendomme og erhvervsejendomme omtrent ligevægt mellem det fuldførte og det påbegyndte byggeri, og det samlede etageareal under opførelse var kun lidt større ved slutningen end ved begyndelsen af kvartalet. I forhold til 1. oktober 1953 var der imidlertid en stigning på over 0.4 mill. m², og antallet af lejligheder under opførelse var 26.500 mod 23.200 på samme tid i 1953.

Endelig kan nævnes, at der for oktober måned foreligger oplysning om antallet af påbegyndte lejligheder i hovedstadsområdet samt 5 provinsbyer med forstæder. Det viser sig, at antallet er mere end halveret i sammenligning med september, og at nedgangen er langt stærkere end den, der i fjor fandt sted på dette tidspunkt. Den kan derfor næppe betragtes alene som et sæsonfænomen, men må uden tvivl sættes i forbindelse med nationalbankens beslutning om helt at standse genbelåning af nye byggelån.

ARBEJDSLØSHEDEN

Med den forøgede aktivitet i industri og byggeri fulgte en yderligere nedgang i arbejdsløsheden. Den laveste arbejdsløshed i 1954 nåedes i juni, da antallet af egentlig arbejdsløse (d.v.s. arbejdsløse, som på opgørelsesdagen havde haft en uafbrudt arbejdsløshedsperiode på 7 dage eller derover) var faldet til 7.600, hvilket kun var 1 pct. af det samlede antal arbejdsløshedskassemedlemmer. I slutningen af november var antallet af egentlige arbejdsløse steget til 17.000 eller 2.5 pct. mod 4 pct. i november 1953.

PRISER OG LØNNINGER

De månedlige udsving i engrospristallet har i 1954, i hvert fald indtil stigningen fra oktober til november, holdt sig inden for snævre grænser og været uden nogen klar tendens. For oktober blev engrospristallet beregnet til 339 (1935 = 100) mod 337 i januar, men det steg i november til 346, især på grund af en stærk opgang i foderstofpriserne. Der kan i denne forbindelse være grund til at nævne, at fragtratetallet i de senere måneder er gået betydeligt op, nemlig fra 117 (1949 = 100) i maj til 140 i november. Selv om denne stigning virker fordyrende på importen, må udviklingen dog karakteriseres som gunstig, forsåvidt som den forøger den stadig voksende handelsflådes valutaindtjening.

Detailpristallet har gennem hele året 1954 været stigende. Udgiften til det husholdningsbudget, der ligger til grund for pristalsberegningen, var i oktober 12.586 kr. mod 12.395 kr. i januar, en opgang på 191 kr. eller ca. 1.5 pct. En

Hovedposterne i „pristalsfamiliens" husholdningsbudget.

	Januar 1954 kr.	Oktober 1954 kr.	Forandring i pct.
Fødevarer	3767	3963	+5.2
Klæder, fodtøj, vask	1582	1598	+1.0
Bolig	960	960	–
Brændsel, belysning	649	626	÷3.5
Skatter	1329	1257	÷5.4
Børnetilskud	÷185	÷189	
Kontingenter o. lign.	746	755	+1.2
Anskaffelser og vedligeholdelse	563	577	+2.5
Spiritus, tobak, fortæring ude	870	885	+1.7
Hygiejne, kulturelle udgifter	1056	1078	+2.1
Transport	330	330	–
Iøvrigt	728	746	+2.5
I alt	12395	12586	+1.5
1935 = 100	219	222	
Juli 1914 = 100	376	382	

sammenligning mellem januar og oktober viser, at stigningsprocenten var størst for fødevarer, og at kun to poster var lavere i oktober end i januar: udgiften til brændsel og belysning og udgiften til skatter (som følge af skattenedsættelsen for de lavere indtægtsgrupper i foråret). Udgiften til brændsel var dog steget i sammenligning med den nærmest foregående pristalsberegning i juli.

Medens det almindelige detailpristal for oktober med juli 1914 som basis blev 382, steg det såkaldte særpristal, der ikke inkluderer visse afgiftsforhøjelser fra de senere år, og som er det, hvorefter arbejder- og tjenestemandslønninger reguleres, kun til 381. Hvis oktoberpristallet havde været lønregulerende, ville denne stigning have været tilstrækkelig til at sikre arbejderne, men ikke tjenestemændene, en ekstra portion dyrtidstidstillæg. Der er imidlertid god grund til at regne med, at pristallet for januar 1955, som er lønregulerende, vil vise en ny stigning, således at også tjeneestemændene vil få deres løn reguleret opad fra 1. april. I hvert fald kan det anses for givet, at udgiften til bolig vil stige, det samme gælder udgiften til transport på grund af forhøjelse af statsbane- og sporvejstakster, og de omkostningsforhøjende virkninger af arbejdsoverenskomsterne i foråret er næppe udtømt med den allerede stedfundne stigning i detailpristallet.

PENGE- OG KAPITALMARKED

Medens renten på obligationsmarkedet siden diskontoforhøjelsen i juni er steget meget stærkt, er der ikke sket væsentlige ændringer i den samlede pengeforsyning. Dette hænger sammen med, at likviditetsforringelsen som følge af valutaunderskudet er blevet opvejet af likviditetsforbedringen som følge af stigningen i statens gæld til nationalbanken, og dette sidste er igen en konsekvens af den stærke nedgang i afsætningen af statens løbende lån i henhold til byggestøttelovgivningen. I de 5 måneder juli–september 1954 blev der kun solgt for 157 mill. kr. statsobligationer, hvoraf 42 mill. kr. faldt på det nye præmieobligationslån, og i samme tidsrum udgjorde afdragene på den indenlandske statsgæld 126 mill. kr. For perioden januar–november 1954 var nettotilgangen af indenlandske statsobligationer kun 196 mill. kr. mod 677 mill. kr. i de samme måneder i 1953; desuden formindskedes omløbet af skatkammerbeviser med 35 mill. kr. mod 40 mill. kr. i januar–november 1953. Derimod har nettotilgangen af kredit- og hypotekforeningsobligationer været noget større end i de første 11 måneder af 1953, nemlig 474 mill. kr. mod 324 mill. kr.

For forretningsbankernes vedkommende har der siden juni været en ret betydelig nedgang i samlede indlån, medens udlånene var lidt større ved udgangen af november end ved udgangen af juni. Udlånsvirksomheden synes at være opretholdt ved hjælp af obligationssalg, idet beholdningen af obliga-

Mill. kr.	Nov. 1953	Juni 1954	Juli 1954	Aug. 1954	Sept. 1954	Okt. 1954	Nov. 1954
Nationalbanken:							
Udenlandske tilgodeh., netto	362	23	5	÷86	÷164	÷257	÷232
Nettotilgodeh. hos staten ...	1950	2004	2060	2227	2202	2266	2291
Obligationer og aktier	476	517	513	514	510	510	505
Seddelomløb	1933	2000	1954	1896	1919	1964	1991
Foliokonto	493	266	349	451	336	285	343
Skatkammerbeviser	66	101	90	66	43	9	9
Pengeforsyning	2492	2367	2393	2413	2298	2258	2343
Forretningsbankerne:							
Kassebeholdning	858	750	702	857	734	638	746
Obligationer og aktier	1277	1386	1331	1302	1267	1234	1213
Udlån ialt	5590	6009	5983	5928	6028	6077	6052
Indlån ialt	6560	6813	6724	6824	6666	6557	6657
Sparekasserne:							
Obligationer og aktier	1531	1518	1531	1530	1509	1504	1493
Udlån ialt	3310	3461	3478	3503	3538	3556	3577
Sparernes tilgodehavende ...	4707	4882	4882	4888	4870	4876	4885

tioner og aktier i de 5 måneder er reduceret med næsten 175 mill. kr. At denne nedgang er af omtrent samme størrelse som nedgangen i samlede indlån, er ikke tilfældigt, idet det for bankerne og sparekasserne som helhed må gælde, at de penge, der er anvendt til køb af de pågældende værdipapirer, i hovedsagen må stamme fra indlån i banker og sparekasser. Anderledes ville det have stillet sig, hvis nationalbanken havde forøget sin obligationsbeholdning, men dette har ikke været tilfældet. Derimod har nationalbanken den 1. oktober, samtidig med at den ophørte at genbelåne nye byggelån, givet meddelelse om, at den ville genoptage en tidligere praksis og belåne obligationer for bankerne i tilfælde, hvor årsagen til, at en bank ønskede at forbedre sin likviditet, var en nedgang i dens indlån.

Indekset for obligationskurserne, der i foråret 1954 var 93 (1935 = 100), var i november faldet til 84, og den effektive rente af statsobligationer var steget til næsten 7 pct. Aktiekursindekset, der steg fra 119 i december 1953 til 131 i juni 1954, var i november faldet til 126.

STATSFINANSERNE

I finanslovforslaget for 1955–56 er drifts- og anlægsudgifterne budgetteret til 4050 mill. kr., heraf 200 mill. kr. som reserve til tillægsbevillinger, medens de samlede driftsindtægter anslås til 4350 mill. kr. Overskudet skulle herefter blive 300 mill. kr. eller det samme, som der nu regnes med for indeværende finansår. Udover drifts- og anlægsbudgettet skal staten imidlertid finansiere

kapitaludgifter (udlån og afdrag på gæld) til et meget betydeligt beløb. Til dækning heraf råder finansministeren over overskudet på drifts- og anlægsbudgettet, over arveafgiften og afdragene på statens tilgodehavender, men herudover vil der blive brug for 600 mill. kr. eller mere, som må skaffes over kapitalmarkedet eller ved forøgelse af statens gæld til nationalbanken[1].

15.1.1955
C. L.

[1] Som et led i arbejdet med en reform af statens budget og regnskab er der sket en omlægning af budgetopstillingen. For det første er statens udgifter til nyanlæg medregnet blandt de løbende udgifter, således at man nu i finanslovforslaget har et samlet drifts- og anlægsbudget og ikke som tidligere et rent driftsbudget. For det andet er driftsbudgetterne for de forskellige fonds og henlæggelser, der tidligere udelukkende blev bogført på kapitalregnskabet, nu indarbejdet i dette samlede budget, således at nettoresultatet for fondene indgår i overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

April 1954

1. – I Indokina overskrider Vietminhstyrkerne grænsen til Cambodia.

I den franske koloni Pondicherry udbryder der opstand til fordel for koloniens forening med Indien.

Den engelske udenrigsminister Eden erklærer i underhuset, at en bred almindelig sammenslutning, som foreslået i den russiske note af 31/3, ikke vil yde NATO's medlemsstater tilstrækkelig sikkerhed.

Den franske regering suspenderer Marskal Juin fra hans poster i hæren på grund af hans tale 27/3 (s. d.).

Den franske nationalforsamling vedtager forsvarsbevillingerne med 302 stemmer mod 232 (socialister, kommunister m. fl.). Som protest mod marskal Juins suspension stemmer gaullisterne ikke.

2. – Den svenske udenrigsminister Undén udtaler, at neutralitetspolitikken og opretholdelsen af et stærkt forsvar har vist sig at være de nødvendige forudsætninger for at holde landet udenfor krig og derfor ikke er partipolitiske stridsspørgsmål.

Den indiske premierminister Nehru kræver i en tale, at alle brintbombeeksperimenter indstilles, mens man afventer en international overenskomst om totalforbud mod masseødelæggelsesvåben.

Tyrkiet og Pakistan underskriver en militær bistandspagt.

4. – Den østtyske vicepremierminister Ulbricht erklærer i en tale, at Østtysklands regering vil blande sig i alt, hvad der sker på tysk område.

I Paris foregår voldsomme demonstrationer mod premierminister Laniel.

5. – Præsident Eisenhower erklærer, at U.S.A. ikke ønsker at begynde krig med brintbomben, men at ethvert angreb på U.S.A.s allierede vil blive mødt med hurtig gengældelse.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles erklærer, at det kommunistiske Kina ved sin fortsatte hjælp til Vietminhstyrkerne i Indokina kan fremkalde en situation, der kræver gengældelsesaktioner mod det kinesiske fastland.

I betragtning af brintbombens trusel mod civilisationen opfordrer det engelske underhus regeringen til at fremskynde en tremagtskonference om nedrustning.

Voldsomme kampe om den belejrede franske fæstning Dien Bien Phu i det nordlige Indokina.

6. – Finansminister Butler forelægger det engelske underhus regeringens budgetforslag for 1954–55. Indtægterne anslås til 4537 mill. pund (1953–54: 4368 mill.), udgifterne til 4523 mill. (4274 mill.), heraf 1640 mill. til forsvaret (mod 1365 mill.). Forslaget indeholder ingen større ændringer.

Den amerikanske regering anmoder kongressen om bevillinger på $ 3,5 mld. til det udenlandske hjælpeprogram for 1954–55

(mod $ 4,7 mld. i år). Hjælpen til Europa anslås til $ 948 mill., Indiens andel til $ 104 mill.

7. – Præsident Eisenhower erklærer, at tabet af Indokina vil få uoverskuelige følger for den frie verden.

Luxembourgs parlament ratificerer Europahær(E.D.C.)-traktaten med 46 stemmer mod 4 (kommunister).

8. – Vestmagternes højkommissærer i Tyskland erklærer, at de ikke kan anerkende den østtyske regerings suverænitet (se 25/3).

9. – Lederen af U.S.A.s Foreign Operations Administration, Stassen, udtaler, at de tre vestmagter er enedes om at øge øst–vesthandelen med ikke-strategiske varer for at ændre sovjetblokkens økonomi i fredelig retning. Den ny politik går ud på, at der ikke forestår en uundgåelig krig, men en kamp på langt sigt.

11. – Ved valget til det belgiske repræsentanternes hus bliver mandatfordelingen:

Kristelig-Sociale	95	(1950: 108)
Liberale	25	(„ : 20)
Socialister	86	(„ : 77)
Kommunister	4	(„ : 7)

12. – Det meddeles, at der er dannet et konsortium af engelske, amerikanske og andre oljeselskaber til udnyttelse af den persiske olje.

Det meddeles, at Japan har anmodet U.S.A. om at begrænse atom- og brintbombeforsøgene i Stillehavet.

Den sydafrikanske premierminister Malan kræver forhandlingerne om Bechuanalands og to andre britiske protektorater indlemmelse i den sydafrikanske union genoptaget.

13. – Den amerikanske atomfysiker dr. Ralph Oppenheimer er midlertidigt suspenderet som medlem af U.S.A.s rådgivende atomenergikommission, mens hans politiske fortid undersøges af sikkerhedsgrunde.

Efter forhandlinger i London erklærer U.S.A.s og Storbritanniens udenrigsministre Dulles og Eden, at de er rede til at drøfte oprettelsen af et kollektivt forsvar for Sydøstasien.

I Paris underskriver Storbritannien og de seks lande, der deltager i Europahæren (E.D.C.), en overenskomst om samarbejde mellem de britiske styrker på kontinentet og E.D.C.-styrkerne. I tilknytning hertil erklærer den britiske regering, at den ikke påtænker en tilbagetrækning, sålænge Vesteuropa er truet.

Det meddeles, at den russiske diplomat og sikkerhedsagent Petrov har fået politisk asyl i Australien.

14. – Fhv. minister Aneurin Bevan udtræder af det engelske arbejderpartis parlamentskomité som protest mod partiets beslutning om at støtte Vesttysklands oprustning, og fordi partiet ikke har afvist Edens godtagelse af det amerikanske forslag om en sydøstasiatisk pagt (se 13/4).

Efter forhandlinger i Paris erklærer U.S.A.s og Frankrigs udenrigsministre Dulles og Bidault, at de vil undersøge mulighederne for et kollektivt forsvar af Sydøstasien, der trues af den kommunistiske aggression.

16. – U.S.A.s vicepræsident Nixon udtaler, at U.S.A. i tilfælde af en fransk tilbagetrækning fra Indokina selv må afsende styrker dertil.

Præsident Eisenhower sender et budskab til Frankrigs, Italiens, Vesttysklands og Beneluxlandenes premierministre, hvori man bekræfter U.S.A.s loyalitet overfor NATO og opfordrer de seks lande til at ratificere Europahæren (E.D.C.). Ved E.D.C.s ikrafttræden vil U.S.A. forpligte sig til at opretholde de fornødne væbnede styrker i Europa for at sikre et nært samarbejde mellem E.D.C. og U.S.A.s og andre NATO-landes styrker og vil betragte ethvert skridt rettet mod E.D.C. som en trusel mod U.S.A. Det understreges, at E.D.C.s eksistens faktisk vil gøre U.S.A.s medlemsskab af NATO permanent.

18. – Oberst Nasser afløser atter præsident Naguib som Ægyptens premierminister og militærguvernør efter en omdannelse af kabinettet.

19. – FN's nedrustningskommission vedtager mod russisk modstand, at en underkomité bestående af repræsentanter for Storbritannien, Frankrig, Canada, U.S.A. og U.S.S.R. straks skal indlede uformelle drøftelser om nedrustningsspørgsmålet.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles udtaler, at han anser det for usandsynligt, at amerikanske styrker skulle blive sendt til Indokina.

20. – Den fhv. franske præsident Auriol tager til orde mod Europahærtraktaten (E.D.C.).

21. – Finansminister Zverev forelægger U.S.S.R.s budget for 1954. Indtægterne anslås til 572 mld. rubler (1953: 543 mld.), udgifterne til 563 mld. (mod 530 mld.), heraf til forsvaret 100 mld. (1953: 110 mld.). Zverev udtaler, at nedskæringen af militærudgifterne skyldtes regeringens ønske om at forbedre befolkningens levestandard.

22. – I Belgien danner socialisten A. van Acker en socialistisk-liberal koalitionsregering, hvori Pierre Henri Spaak bliver udenrigsminister.

Den gaullistiske parlamentsgruppe i Frankrig bekræfter sin modstand mod Europahær(E.D.C.)-traktaten og erklærer, at hverken den engelske garanti (se 13/4) eller præsident Eisenhowers erklæring (se 16/4) yder tilstrækkelig sikkerhed.

23. – Den russiske regering protesterer i en note mod den australske regerings beskyttelse af Petrov og mod kidnappingen af hans hustru (se 13/4). Det meddeles, at den russiske ambassadør i Canberra og hans stab vil blive tilbagekaldt.

Efter et møde i Paris udtrykker NATO's råd sin anerkendelse af Storbritanniens og U.S.A.s skridt til at søge tilknytning til Europahæren (E.D.C.). Rådet tilkendegiver også sin tilfredshed med, at ingen af medlemsstaterne har anerkendt Østtyskland og sin beundring for de franske styrkers kamp i Indokina.

24. – Indiens premierminister Nehru fremsætter et forslag til en ordning af Indokinaspørgsmålet, der bl. a. omfatter Frankrigs uforbeholdne anerkendelse af Indokinas uafhængighed og en aftale mellem Storbritannien, U.S.A., Kina og U.S.S.R. om ikke-indblanding.

25. – Det amerikanske dagblad „New York Times" hævder i en artikel, at Frankrig har anmodet om direkte amerikansk intervention i Indokina i form af flyvemaskiner.

Vietnams statschef Bao Dai erklærer i Paris, at hans regering ikke vil underskrive de traktater om Vietnams forhold til Frankrig, der er udarbejdet, da de ikke indeholder tilstrækkelig garanti for Vietnams uafhængighed og enhed.

Det meddeles, at Iraq vil modtage militærhjælp fra U.S.A.

26. – I overensstemmelse med Berlinkonferencens beslutning (se 18/2) åbnes i Genève en konference om Korea- og Indokinaspørgsmålene. U.S.S.R., Kina, Nord- og Sydkorea samt lande, der deltog i FN's aktion, deltager i forhandlingerne om Koreaspørgsmålet.

Europarådets almindelige udvalg godkender med 17 stemmer mod 1 (tysk socialdemokrat) Van Naters-rapportens forslag til en europæisk status for Saarområdet.

Den russiske ministerpræsident Malenkov erklærer, at U.S.S.R. lægger den største vægt på konsolideringen af sikkerheden i Europa, og at forslaget om U.S.S.R.s optagelse i NATO vil danne basis herfor, mens Europahæren kun vil gøre Frankrig til et forsvarsløst bytte for den tyske militarisme. U.S.S.R. vil nu kunne gengælde et atomangreb med samme våben, men vil fortsat virke for nedrustning. – Malenkov oplyser, at industriproduktionen siden 1951 er vokset med 45 %, reallønningerne med 30 %.

27. – Den øverste Sovjet genvælger marskal Voroshilov til præsident og Malenkov til ministerpræsident samt godkender den næsten uændrede ministerliste. – Der oprettes en ny komité for statens sikkerhed.

Israels premierminister Sharett kritiserer, at U.S.A. har givet Iraq militær hjælp, men har afslået Israels anmodning herom.

Premierminister Churchill oplyser i det engelske underhus, at den alvorlige situation i Indokina blev drøftet på NATO's rådsmøde (23/4), men at der ikke blev truffet nogen beslutning eller indgået militære forpligtelser.

På Genèvekonferencen foreslår den sydkoreanske udenrigsminister Pyun Yung Tai, at de kinesiske styrker trækkes bort fra Korea, og at der i Nordkorea vælges medlemmer til at supplere det sydkoreanske parlament. Nordkoreas udenrigsminister Nam Il foreslår, at alle fremmede tropper trækkes tilbage inden 6 måneder, og at landet derpå genforenes på basis af fri valg, der kontrolleres af en alkoreansk kommission, sammensat af repræsentanter for Nordkoreas og Sydkoreas parlamenter.

Ved valgene i Argentina vinder præsident Pérons tilhængere en overvældende sejr.

28. – Frankrig og Vietnam meddeler i en fælles erklæring, at de har besluttet at ordne deres indbyrdes forhold gennem to traktater, hvoraf den ene anerkender Vietnams fulde uafhængighed og suverænitet og den anden etablerer et fællesskab mellem de to stater indenfor den franske union.

Kina og Indien afslutter en traktat til fremme af handel og kulturelt samkvem mellem Indien og Tibet. De to lande lover at respektere hinandens territorium og suverænitet.

På Genèvekonferencen afviser U.S.A.s udenrigsminister Dulles de nordkoreanske forslag (se 27/4), der ikke militært stiller de to parter lige og desuden tager sigte på at undgå valg under FN's kontrol. Kinas udenrigsminister Chou En-lai støtter Nordkoreas forslag og angriber U.S.A.s politik i Asien.

Det erfares, at en række fremtrædende jøder i Rumænien siden efteråret 1953 er blevet idømt langvarige fængselsstraffe for zionistiske forbrydelser.

29. – På Genèvekonferencen påpeger den russiske udenrigsminister Molotov forskellen mellem Storbritannien og U.S.A.s politik i Østen og støtter Nordkoreas forslag (se 27/4). Australiens udenrigsminister Casey kritiserer disse og advarer mod en overilet tilbagetrækning af FN's styrker.

Det engelske underhus afviser med 219 stemmer (konservative) mod 63 (en del af arbejderpartiet) at gøre fremstillingen af en brintbombe afhængig af parlamentets samtykke.

Det erfares, at den græske regering i et memorandum har erklæret, at den ikke vil indbringe spørgsmålet om Cyperns stilling for FN, førend mulighederne for en venskabelig ordning med Storbritannien er udtømt, men at alle græske forsøg på at få åbnet forhandlinger hidtil er strandet på britisk modstand.

I Iraq danner Arshad al-Umari ny regering med den afgåede premierminister Fadhil al-Jamali som udenrigsminister.

30. – Den vesttyske forbundsdag vedtager med 275 stemmer mod 135 (socialdemokrater) en resolution, der støtter „europæisk integration" på basis af lige ret og pligt.

Maj 1954

2. – Indiens, Pakistans, Burmas, Indonesiens og Ceylons premierministre afslutter en femdages konference i Colombo, hvor bl. a. Indokinaspørgsmålet er blevet drøftet.

Resultatet af valgene til den tyrkiske nationalforsamling bliver:

Folkepartiet	503	(1950: 408)
Demokrater	31	(„ : 69)
Andre	7	(„ : 10)

5. – I Finland danner Ralph Törngren en koalitionsregering med repræsentanter for det svenske Folkeparti, Agrarpartiet og Socialdemokratiet. Kekkonen bliver udenrigsminister.

I Paris afholdes et ministermøde om Den europæiske Betalingsunion (E.P.U.). Vesttyskland kræver stramning af kreditbetingelserne.

6. – Den europæiske økonomiske samarbejdsorganisations (O.E.E.C.s) ministerråd afslutter et todages møde efter at have nået enighed om forlængelse af Betalingsunionen (E.P.U.) for endnu et år til 30/6 1955. Der er truffet særlige ordninger for lande med store tilgodehavender (Vesttyskland) og med stor gæld. Rådet anbefaler, at Frankrig ændrer sit afgiftssystem og udvider liberaliseringen af sin udenrigshandel til 75 %.

7. – Efter otte ugers belejring falder den indesluttede franske fæstning i Indokina Dien Bien Phu for Vietminhstyrkernes angreb. Ca. 8000 mand tages til fange.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles udtaler, at den frie verden bør yde de antikommunistiske styrker i Indokina mere hjælp, men at der ikke for tiden er basis for en direkte indgriben af U.S.A.s væbnede styrker.

I Chicago dannes en tværpolitisk organisation under navnet „For America", der skal bekæmpe overdreven internationalisme og interventionisme.

I noter til U.S.S.R. afviser vestmagterne de russiske forslag af 31/3 (s. d.) som unyttige og farlige, og de henstiller til U.S.S.R. at give konkrete beviser på sine gode hensigter.

8. – Efter et møde i Wien udsender den socialistiske Internationale en resolution, der vender sig imod kommunistisk ekspansion og kolonipolitik i Asien.

På Genèvekonferencen begynder repræsentanter for Frankrig, Storbritannien, U.S.A., U.S.S.R., Kina, Vietnam, Laos, Cambodia og Vietminhregeringen forhandlinger om Indokinakrigen. Den franske udenrigsminister Bidault angriber den kommunistiske imperialisme i Asien og foreslår, at der afsluttes våbenhvile under kontrol og garanti af de lande, der deltager i konferencen og på basis af i) samling af de regulære styrker i nærmere fastlagte zoner, ii) afvæbning af alle irregulære styrker, iii) løsladelse af alle fanger, iv) tilbagetrækning af alle Vietminhstyrker fra Laos og Cambodia.

9. – Efter en revolte efterfølges T. R. Pereira af dr. Chaves som Paraguays præsident.

Efter forhandlinger mellem den engelske finansminister Butler og vesttyske regeringsmedlemmer erklæres det, at fri valutaombyttelighed ikke er et mål i sig selv og afhængig af større frihed i udenrigshandelen.

10. – På Genèvekonferencen angriber Vietminhs repræsentant Frankrig for aggression og U.S.A. for planer om at gøre Sydøstasien til en amerikansk koloni. Han foreslår en våbenhvile efterfulgt af tilbagetrækning af alle fremmede tropper, afholdelse af frie valg under kontrol af lokale udvalg og oprettelse af enhedsregeringer i de tre stater. Frankrig skal anerkende Vietminh og oprørsregeringerne i Laos og Cambodia, der til gengæld skal garantere Frankrigs økonomiske og kulturelle interesser og overveje en indtræden i den franske union. Den engelske udenrigsminister Eden og U.S.A.s viceudenrigsminister Bedell Smith støtter det franske forslag (se 8/5).

12. – Den norske regering protesterer overfor U.S.S.R. og U.S.A. mod uautoriserede overflyvninger af norsk område.

Formanden for Det europæiske Kul- og Stålfællesskabs øverste myndighed Monnet erklærer, at hindringerne for skabelsen af et fælles marked for kul og stål nu er overvundet.

På Genèvekonferencen kræver Vietnams repræsentant, at ordningen af Indokinaspørgsmålet baseres på anerkendelse af staten Vietnam som den eneste lovlige og på frie valg under international kontrol.

13. – Den franske nationalforsamling vedtager med 289 stemmer mod 287 rege-

ringsforslaget om udsættelse af Indokinadebatten.

Den engelske udenrigsminister Eden erklærer på Genèvekonferencen, at dannelsen af en alkoreansk regering først kan ske efter at der er afholdt frie valg med international kontrol under FN's auspicier.

Bank of England nedsætter sin rente fra 3½ til 3 %.

14. – Efter overenskomst med Vietminhs overkommando begynder franske fly evakueringen af sårede franske fanger fra Dien Bien Phu.

På Genèvekonferencen angriber den russiske udenrigsminister Molotov U.S.A. for intervention i Indokina og foreslår visse ændringer i Vietminhs forslag (se 10/5). Bidault (Frankrig) fremhæver Laos og Cambodias særlige stilling og kræver Vietminhstyrkerne trukket tilbage.

Den belgiske regering beslutter at nedsætte den militære tjenestetid fra 21 til 18 måneder.

15. – Den russiske højkommissær i Østrig Ilyichev anklager den østrigske regering for at støtte fjendtlig virksomhed mod de russiske myndigheder og for at tolerere fascistiske bevægelser med anschlussplaner. Forbundskansler Raab afviser beskyldningerne.

Den tidligere leder af det tjekkiske socialistparti B. Lausman, der 23/12 1953 forsvandt fra sit eksil i Østrig, dukker op i Prag og erklærer, at han har besluttet at vende tilbage til Tjekkoslovakiet for at udslette sin skyld og tjene Sovjets fredskampagne.

Indiens premierminister Nehru erklærer, at Indien vil modtage en evt. opfordring til at deltage i en ordning af Indokinaspørgsmålet.

17. – Vesttysklands Frie Demokratiske Parti (F.D.P.)s hovedbestyrelse vedtager at støtte dr. Pfleiderers plan om at sende en parlamentsdelegation til U.S.S.R. for at undersøge mulighederne for optagelse af diplomatisk forbindelse med U.S.S.R.

Premierminister Churchill erklærer i det engelske underhus, at der ikke kan træffes beslutning m. h. t. en sydøstasiatisk forsvarspagt førend resultatet af Genèvekonferencen er bekendt.

U.S.A.s højesteret afgiver enstemmigt en kendelse, der erklærer raceadskillelse i undervisningen forfatningsstridig.

19. – Der afsluttes en overenskomst om Pakistans modtagelse af militærhjælp fra U.S.A. Pakistan lover kun at anvende hjælpen i forsvarsøjemed og til at deltage i FN's kollektive forsvarsaktioner.

20. – Der afholdes valg i Irland. Mandatfordelingen bliver:

Fianna Fail	65	(1951: 72)
Fine Gael	50	(„ : 45)
Bondepartiet	5	(„ : 7)
Arbejderpartiet	19	(„ : 15)
Andre	8	(„ : 8)

Der afholdes valg i Sydkorea. Præsident Rhees liberale parti besætter 109 af de 203 mandater, uafhængige kandidater 74 og den demokratisk-nationale oppositionsgruppe 15.

21. – Spanien erklærer i en note til Storbritannien, at den engelske regering mellem 1940 og 1942 tilbød at imødekomme Spaniens krav om tilbagegivelse af Gibraltar og om udvidelser i Nordafrika, dersom Spanien forblev neutralt. – Meddelelsen dementeres fra engelsk side.

22. – På Genèvekonferencen insisterer Kinas og Nordkoreas repræsentanter på de fremmede troppers tilbagetrækning, før der afholdes valg.

24. – På det ungarske (kommunistiske) arbejderpartis kongres i Budapest foreslår førstesekretæren, M. Rakosi, at den nye femårsplan først indledes i 1956, og at den tager sigte på en langsommere udvikling af industrien samt øget produktion af fødevarer og forbrugsvarer.

U.S.A.s udenrigsministerium meddeler, at U.S.A. sender våben til Nicaragua og Honduras, idet Guatemala har modtaget våben fra Østblokken.

26. – Vietminhstyrkerne har fremgang under deres offensiv i Thaideltaet.

29. – Der afholdes valg til det australske repræsentanternes hus. Mandatfordelingen bliver:

Arbejderpartiet	57	(1951: 53)
Bondepartiet	47	(„ : 51)
Liberale	17	(„ : 17)

30. – To amerikanske senatorer, deriblandt formanden for bevillingsudvalget, udsender efter en Europarejse en rapport, der kritiserer NATO's opbygning som uhåndterlig og næsten katastrofalt uegnet til hurtig aktion.

Den franske minister for de associerede stater (Indokina) M. Jacquet træder tilbage på grund af uenighed med den øvrige regering.

Der afholdes valg i Luxembourg. Mandatfordelingen bliver:

Kristeligt-Sociale	26	(1951: 21)
Demokrater	6	(„ : 8)
Socialister	17	(„ : 19)
Kommunister	3	(„ : 4)

Pakistans centralregering afsætter regeringen i Østpakistan, hvis leder Fazlul Huq betegnes som forræder.

31. – Sir Donald MacGillivray efterfølger general Templer som britisk højkommissær i Malaya.

Den franske generalresident i Tunis, Voizard, erklærer, at han for enhver pris vil opretholde den offentlige orden, og at infanteriforstærkninger er på vej til Tunis.

Juni 1954

2. – Den internationale arbejdsorganisation (I.L.O.) åbner sit 32. møde i Genève. Repræsentanter for U.S.S.R. deltager efter flere års fravær.

John Costello danner ny irsk regering af Fine Gael, Arbejderpartiet og Bondepartiet. L. Cosgrave bliver udenrigsminister, W. Norton vicepremierminister.

Det italienske monarkistparti spaltes.

3. – Militære repræsentanter for U.S.A., Storbritannien, Frankrig, Australien og New Zealand indleder i Washington drøftelser om sikkerhedsproblemer i Sydøstasien.

På den internationale arbejdsorganisations (I.L.O.s) møde i Genève kritiserer vestlige delegerede, at Jerntæppelandene deltager i mødet.

5. – Den russiske udenrigsminister Molotov foreslår på Genèvekonferencen, at der afholdes frie valg i Korea med hemmelig afstemning og med repræsentation for Nord- og Sydkorea i forhold til folketallet. Valgene skal forberedes af en alkoreansk kommission, men afstemningen kontrolleres af en international kommission. De fremmede tropper skal trækkes tilbage til nærmere afgrænsede områder. Bedell Smith (U.S.A.) erklærer, at enighed om Molotovs plan er til liden nytte, hvis der ikke er enighed i praksis.

Grækenland, Tyrkiet og Jugoslavien meddeler, at de næste år ønsker at omdanne Balkantraktaten til en militæralliance.

7. – U.S.A.s forsvarsminister Wilson udtaler, at kommunisme ikke kan elimineres ved krig.

Det meddeles, at der under undtagelsestilstanden foreløbig er blevet dræbt 5000 Mau Mau-terrorister i Kenya.

På det franske kommunistpartis kongres meddeles det, at partiets medlemstal er gået ned fra 908.000 i 1947 til 506.000 i 1954. Formanden Thorez opfordrer til fornyede anstrengelser for at danne en fællesfront med socialisterne.

8. – Den engelske premierminister Churchill understreger i en tale styrken og betydningen af de bånd, der binder det britiske commonwealth og U.S.A. sammen.

Den franske overkommando i Indokina meddeler, at de ved Dien Bien Phus fald frigjorde Vietminhstyrker nu øger presset mod de franske stillinger i den røde flods delta.

9. – Den franske nationalforsamlings udenrigsudvalg godkender med 24 stemmer mod 18 Jules Mochs rapport, der afviser ratifikation af Europahær-traktaten (E.D.C.). Gaullisterne stemmer for, MRP imod, mens de øvrige partier er delte.

Ved valgene i Iraq får Forfatningsunionspartiet 64, uafhængige kandidater 35 af ialt 135 mandater.

Kinas premier- og udenrigsminister Chou En-lai erklærer på Genèvekonferencen, at det vil være meget vanskeligt at opnå en ordning af Indokinaspørgsmålet, medmindre Vestmagterne accepterer de samme våbenstilstandsbetingelser som i Korea.

10. – U.S.A.s udenrigsminister Dulles erklærer, at mulighederne for europæisk enhed snart vil være forpassede, og at dette kan bevirke en gennemgribende ændring i U.S.A.s holdning til Europa.

På Genèvekonferencen beklager den engelske udenrigsminister Eden, at Kina har krævet, at en international kommission til overvågelse af våbenstilstanden i Indokina kun skal kunne træffe beslutninger enstemmigt.

Den franske udenrigsminister Bidault forsvarer i nationalforsamlingen sin politik på Genèvekonferencen, men erklærer, at han ikke kan love et heldigt udfald.

11. – På det tjekoslovakiske kommunistpartis kongres udtaler førstesekretæren Novothy, at den nye femårsplan vil blive indledt i 1956. Han lover stigning i levestandarden, men kræver større indsats af arbejderne.

U.S.A.s udenrigsminister Dulles erklærer, at der ikke kan skabes fred i Indokina ved en eensidig amerikansk indgriben.

Den engelske udenrigsminister Eden erklærer på Genèvekonferencen, at FN's autoritet må opretholdes i Koreaspørgsmålet, og at Molotovs forslag (se 5/6) udskyder til senere afgørelse netop de punkter, der er uenighed om.

Efter opfordring fra de kommunistiske fagforeninger udbryder en række strejker i Italien.

12. – Den franske nationalforsamling nedstemmer med 306 stemmer (kommunister, socialister samt halvdelen af gaullisterne og de radikale) mod 293 regeringens krav om afvisning af tre resolutioner, der fordømmer regeringens politik i Indokina og angriber dens udenrigspolitik.

13. – Det meddeles, at to amerikanske spioner og „diversionister" er blevet idømt 25 års fængsel i U.S.S.R.

Det erfares, at den russiske ministerpræsident Malenkov har udtalt sig positivt om mulighederne for optagelse af normale forbindelser mellem Vesttyskland og U.S.S.R.

Den franske præsident modtager regeringen Laniels demission og tilkalder lederen af det radikale partis venstrefløj Pierre Mendés-France.

14. – FN's økonomisk-sociale råds økonomiske verdensrapport for 1953 offentliggøres. Det påpeges i rapporten, at produktion og forbrug har nået rekordhøjder, men at balancen mellem inflatoriske og deflatoriske tendenser er usikker, så fuld beskæftigelse ingenlunde er sikret.

Den nyudnævnte franske generalresident i Marokko, Lacoste, erklærer, at hans vigtigste opgave vil blive kampen mod terroristerne.

I det sydafrikanske parlament afgives der 128 af de nødvendige 137 stemmer for regeringsforslaget om at opføre vælgere af blandet race på en særlig liste og give dem særlig repræsentation.

15. – Den østtyske vicepremierminister Ulbricht erklærer, at Østtysklands nye kurs fra juni 1953 har haft til formål at lette genforeningsbestræbelserne.

De seksten ikke-kommunistiske stater, der deltager i Genèvekonferencens forhandlinger om Korea, udsender en fælles erklæring, hvori det udtales, at de har opstillet to principper: i) FN har ret til ved kollektive aktioner at imødegå aggression og til at tilvejebringe en fredelig løsning, ii) en genforening af Korea kan kun ske ved frie valg under FN's kontrol. Da de kommunistiske delegationer har afvist disse

principper, må fortsatte drøftelser af spørgsmålet foreløbig anses for nytteløse.

16. – På Genèvekonferencen afholdes et særligt møde om Laos og Cambodia. Kinas premierminister Chou En-lai udtaler, at situationen i Vietnam og i Cambodia ikke er den samme.

U.S.A.s udenrigsministerium udtaler i en erklæring, at U.S.A. og andre amerikanske stater med stor bekymring konstaterer, at den internationale kommunisme er trængt ind i Guatemala.

17. – Den tunesiske premierminister Mzali træder tilbage. Han erklærer, at voldsmetoder samt manglende forståelse af situationen hos begge parter har umuliggjort hans regerings liberale kurs.

U.S.A.s udenrigsministerium meddeler, at det har anmodet de vigtigste søfartsnationer om ret til at standse og undersøge deres skibe for at forhindre våbentransporter fra Østblokken til Guatemala.

18. – Den venstreradikale kandidat til ministerpræsidentposten Pierre Mendés-France erklærer i den franske nationalforsamling, at han på Genèvekonferencen inden 20/7 vil søge tilvejebragt en ordning af Indokinaproblemet og i modsat fald træde tilbage. Ligeledes vil han snarest opnå en fransk afgørelse m. h. t. Europahæren (E.D.C.), udarbejde et økonomisk genrejsningsprogram og ikke længere udskyde virkeliggørelsen af de løfter, Frankrig har givet befolkningerne i Tunis og Marokko. – Nationalforsamlingen vælger herefter Mendés-France til ministerpræsident med 419 (socialister, kommunister, radikale samt de fleste gaullister m. fl.) stemmer af ialt 627.

Det erfares, at der er udbrudt væbnet opstand flere steder i Guatemala og at oprørsstyrker er trængt ind i landet fra Honduras, støttet af guatemalanske flygtninge i Nicaragua.

Som svar på den amerikanske regerings forespørgsel (se 17/6) afviser den engelske regering at lade engelske skibe visitere, men erklærer sig villig til at søge at forhindre våbentransport til Guatemala på engelske skibe.

19. – Det meddeles officielt, at Kina pr. 30/6 1953 havde 602 mill. indbyggere (incl. Formosa og kinesere i udlandet).

Mendés-France danner ny fransk regering med sig selv som udenrigsminister. Repræsentanter for de radikale, de moderates og gaullisternes venstre fløje deltager. General Koenig bliver forsvarsminister, E. Faure finansminister og Mitterand indenrigsminister.

På Genèvekonferencen afholdes et lukket møde om Cambodia og Laos. Der nås enighed om, at repræsentanter for de to hære skal mødes for at drøfte standsning af fjendtlighederne i de to lande.

Guatemalas udenrigsminister Toriello anmoder telegrafisk om et møde i FN's sikkerhedsråd til behandling af „Honduras og Nicaraguas åbne aggression mod Guatemala". Han anklager U.S.A. for ved boycott at have forhindret Guatemala i at samle den tilstrækkelige våbenmagt til at kunne tilbagevise angrebet.

U.S.A.s udenrigsministerium udtaler i en erklæring, at der ikke er bevis for, at Guatemala er genstand for aggression, men at der derimod er udbrudt oprør i landet.

20. – FN's sikkerhedsråd mødes for at diskutere Guatemalas klage (se 19/6). Brasiliens og Colombias forslag, der henviser sagen til organisationen af amerikanske stater, samt en fransk tilføjelse hertil, der opfordrer til standsning af blodsudgydelserne og anmoder FN's medlemsstater om ikke at yde hjælp til nogen af parterne, vedtages med 10 stemmer, men standses af Sovjets veto.

21. – Guatemalas præsident Arbenz erklærer landet i undtagelsestilstand og indleder mobilisering af arbejderne. Oprørsstyrkerne bombarderer flere byer.

23. – Den engelske udenrigsminister Eden udtaler i underhuset, at en forsvarspagt for

Sydøstasien er ønskelig, men at man ved at undlade forhastede skridt måske kan kombinere den med et østligt „Locarno"-system af gensidige garantier med Østmagterne.

Chiles deputeretkammer vedtager en resolution, der fordømmer aggressionen mod Guatemala.

Frankrigs og Kinas premierministre Mendés-France og Chou En-lai mødes i Bern. De erklærer begge, at der er gjort gode fremskridt under forhandlingerne.

Guatemalas delegerede ved FN anmoder sikkerhedsrådet om et nyt møde for at sikre standsning af al hjælp til aggressionen fra Honduras og Nicaragua, og bestrider organisationen af amerikanske staters kompetence i sagen.

24. – Den nye franske regering får et tillidsvotum i nationalforsamlingen på 433 stemmer mod 23.

FN's nedrustningskommission modtager en rapport fra underudvalget (bestående af de tre vestmagter, Canada og U.S.S.R.), som viser, at underudvalgets forhandlinger hidtil har været resultatløse.

25. – FN's sikkerhedsråd afviser med 5 stemmer mod 4 (U.S.S.R., New Zealand, Danmark og Libanon) at behandle den af Guatemala foreslåede dagsorden (se 23/6). Storbritannien og Frankrig stemmer ikke.

Den engelske premierminister Churchill og udenrigsminister Eden ankommer til Washington for at forhandle med præsident Eisenhower og udenrigsminister Dulles.

Den nye franske ministerpræsident Mendés-France afviser et forslag fra Beneluxlandene om straks at afholde et møde om Europahæren (E.D.C.). Regeringen må først afslutte sine drøftelser om sagen og opnå en ordning i Indokina.

Efter et møde i Kairo mellem præsident Eisenhowers udsending og repræsentanter for Jordan, Libanon, Syrien og Ægypten meddeles det, at der er nået enighed om udnyttelse af Jordanfloden til fordel for Israel og de arabiske stater.

27. – Guatemalas regering giver en „fact-finding"-kommission, udsendt af organisationen af amerikanske stater, adgang til at undersøge situationen i landet.

28. – Guatemalas radio meddeler, at præsident Arbenz er trådt tilbage, kommunistpartiet forbudt og regeringsmagten overgivet til en militærjunta bestående af obersterne Diaz, Monzon og Sanchez. Diaz har afvist et ultimatum fra oprørslederen oberst Armas om at rense regeringen for kommunister og indlede forhandlinger om standsning af kampen.

Efter en række drøftelser i Washington udsender U.S.A.s og Storbritanniens regeringschefer og udenrigsministre et kommuniqué, hvori de erklærer sig enige om, at Vesttyskland bør indtage sin plads i det vestlige samarbejde som en ligeberettiget partner, således at det kan yde sit bidrag til Vestens forsvar, men at Bonn- og Paristraktaterne udgør den bedste vej hertil. Situationen i Indokina er også blevet drøftet, og det er besluttet at fremskynde planer om et kollektivt forsvar.

Som svar på forespørgsler fra oppositionen nægter den engelske minister U. P. Selwyn Lloyd, at Guatemala har en absolut ret til at få sin sag behandlet i FN's sikkerhedsråd, men at sagen med rimelighed kan henvises til en kompetent, regional organisation.

Der afholdes landdagsvalg i Nordrhein-Westphalen. Mandatfordelingen bliver:

Frie Demokrater	25	(1950: 26)
Kristelige Demokrater	90	(„ : 93)
Centrum	9	(„ : 16)
Socialdemokrater	76	(„ : 68)
Kommunister	0	(„ : 12)

29. – Efter et møde udtaler Kinas og Birmas premierministre Chou En-lai og U Nu, at revolution ikke kan eksporteres, og at lande med forskellige sociale systemer kan eksistere fredeligt side om side.

En ny militærjunta under ledelse af oberst Monzon overtager regeringsmagten i Guatemala. Monzon erklærer sig villig til at indlede våbenhvileforhandlinger og ta-

ger straks skridt til at internere kommunistlederne og opløse kongressen.

I Luxembourg danner J. Bech ny regering af kristelig-sociale og socialister med sig selv som udenrigsminister.

Præsident Eisenhower og den engelske premierminister Churchill udsender en seks-punkt erklæring om principperne for opretholdelse af freden, friheden og sikkerheden i verden.

30. – U.S.A.s, Australiens og New Zealands udenrigsministre mødes og udsender en erklæring, hvori de understreger nødvendigheden af, at der straks oprettes et kollektivt forsvar i Sydøstasien.

Den franske overkommando meddeler, at den har påbegyndt rømningen af hele den sydlige del af den røde flods delta i Indokina.

Lederen af loyalistregeringen i Guatemala oberst Monzon og oprørslederen oberst Armas indleder våbenhvileforhandlinger i San Salvador.

DANMARK

April 1954

1. – Ved 2. behandling af forslaget om ændring i lov vedrørende personlig skat til kommunen vedtager folketinget med 82 stemmer mod 47 (v. og k.f.) et ændringsforslag, hvorefter indtægter på indtil 1200 kr. i landkommunerne og 1500 kr. i købstæderne helt kan fritages for skat.

2. – I anledning af 5 års dagen for oprettelsen af den nordatlantiske pagt udtaler statsminister Hans Hedtoft, at angsten for pludselige overfald er blevet fjernet fra NATO-nationernes daglige liv.

Handelsminister Lis Groes og indenrigs- og boligminister Kjærbøl fremsætter forslag om at fordele overskudet fra krigsforsikringerne for løsøre og bygninger, 16.4 mill. kr., mellem erhvervenes hovedorganisationer m. v. til uddannelses- og forskningsformål.

I „Ingeniøren" offentliggøres et forslag om at bygge en tunnel, bestående af 20 m lange rør af jernbeton, under Store Bælt mellem Reersø og Staves Hoved nord for Kerteminde.

5. – Islands præsidentpar ankommer til København på officielt besøg.

Den parlamentariske kommission offentliggør sin afsluttende beretning, der omfatter en lang række dokumenter fra de tyske arkiver.

6. – R.B. meddeler fra Moskva, at der er truffet aftale om eksport af 160.000 tdr. Færøsild til en værdi af 20 mill. kr. til Sovjetunionen.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslagene om ændringer i de kommunale skattelove mod venstres og de konservatives stemmer og behandler derefter landbrugsministerens redegørelse af 31. marts om begrænsningen af skinkeeksporten af hensyn til baconaftalen med England. Landbrugsminister Smørum går mod tanken om at begrænse forbruget af flæsk på hjemmemarkedet, idet han hævder, at England har ret til 90 % af den mængde, hvormed det indenlandske forbrug nedskæres, medens Aksel Møller (k.f.) og Jørgen Jørgensen (Lejre) (r.v.) mener, at dette er en for rigoristisk fortolkning af Englandsaftalen.

Fhv. statsminister Knud Kristensen udtaler sig imod Vesttysklands genoprustning.

7. – Det meddeles, at Danmark har ratificeret overenskomsten af 1. juli 1953 om oprettelse af en europæisk organisation for atomkærneforskning.

På Industriforeningens generalforsamling advarer formanden, direktør H. Stevenius-Nielsen, mod investeringskontrol og billige statslån; industrien ønsker derimod, at

skatte- og prislove tager et investeringsfremmende sigte. Han udtaler endvidere, at en toldreform er en nødvendig betingelse for Danmarks deltagelse i videregående liberalisering for industrivarer.

8. – Forligsmanden meddeler, at mæglingsforslaget er blevet vedtaget af såvel arbejdere som arbejdsgivere, af arbejderne med 80.1 % ja-stemmer mod 19.9 % nej-stemmer, af arbejdsgiverne, der stemmer efter udbetalte lønninger, med 69.6 % ja-stemmer mod 30.4 % nej-stemmer.

Det meddeles, at Vandel og Tirstrup flyvepladser vil blive udbygget, således at de i påkommende tilfælde kan tage imod allierede flyverstyrker.

9. – En dansk-norsk handelsaftale for perioden 1. april 1954–31. marts 1955 omfatter dels de varer, som endnu er på bunden liste i de to lande, dels frilistevarer, hvoraf importlandet har ønsket at sikre tilførslerne. For de bundne varer betyder aftalen en forøgelse af såvel de danske som de norske eksportkontingenter.

Folketinget vedtager med 110 stemmer mod 5 (k.) en beslutning om Danmarks ratifikation af protokollen om oprettelse af en europæisk transportmiddelkonference, underskrevet i Bruxelles den 17. oktober 1953.

Folketinget vedtager at nedsætte et 17 mands udvalg til at overveje, om den parlamentariske kommissions beretninger giver grundlag for at rejse rigsretsanklage mod ministre eller andre særlig ansvarlige for deres forhold ved Danmarks besættelse den 9. april 1940 eller i besættelsestiden.

10. – I en dansk-italiensk vareudvekslingsaftale for tiden 15. april 1954–14. april 1955 er der for italienske varer, der er underkastet importkontrol her i landet, fastsat kontingenter til en værdi af ca. 26.5 mill. kr. Danmarks eksport til Italien i det kommende aftaleår anslås til 210 mill. kr. eller det samme som i 1953–54, medens Italiens eksport til Danmark, der i 1953–54 var ca. 116 mill. kr., ventes at stige noget.

17. – Den faste voldgiftsret erklærer i en foreløbig kendelse den færøske fiskerstrejke for ulovlig og bestemmer, at arbejdet straks skal genoptages.

22. – Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om ændring af lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere, idet dog venstre og konservative afholder sig fra at stemme.

Til borgmester i stedet for Johs. Hansen (k.) vælger borgerrepræsentationen i København L. Estrup (k.f.) og i stedet for A. Sundbo (s.) Ingvard Dahl (s.). Til rådmænd nyvælges A. Bjørklund (s.), der afløser R. Lillie (r.v.), og i stedet for L. Estrup vælges Poul Claussen (k.f.).

23. – Dollarpræmieringen ændres, således at kun eksport til det egentlige dollarområde – U.S.A., Canada og nogle lande i Sydamerika – præmieres.

Priskontrolrådet ophæver bekendtgørelsen om salær af prisændringer ved tilbudsarbejder inden for byggehåndværksfagene.

24. – Udenrigsminister H. C. Hansen udtaler efter hjemkomsten fra NATO-mødet i Paris, at ingen af medlemslandenes regeringer har til hensigt at anerkende den såkaldte østtyske demokratiske republik.

Forsvarsminister Rasmus Hansen fremsætter en erklæring om resultatet af undersøgelsen af flyvevåbnets forhold. Af redegørelsen fremgår, at der skal ansættes yderligere 80 udenlandske instruktører, hvorved det samlede antal når op på 120, at der skal knyttes en udenlandsk ekspert til flyvevåbnet som kommitteret, og at oberst Kai Birksted indtil videre ansættes direkte under forsvarsministeren som dennes særlige rådgiver i flyvespørgsmål.

26. – Kongeparret ankommer til Holland på officielt besøg.

Der opnås enighed mellem finansminister Kampmann og tjenestemændenes organisationer om en samlet lønforbedring for statens tjenestemænd på ca. 55 mill. kr. i 1954–55 og ca. 70 mill. kr. i 1955–56. Finansministeren udtaler, at merudgiften for i år ligger i overkanten af, hvad staten uden kompensation kan bære, medens de 70 mill. kr. for næste finansår må foran-

ledige overvejelser med hensyn til skatteudskrivningen.

27. – Finansministeriet meddeler, at der i år vil blive afdraget ekstraordinært 10 mill. dollars på de offentlige dollarlån mod i fjor 26 mill. dollars.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om familiefideikommissers overgang til fri ejendom med 96 stemmer mod 18 (hovedparten af v.); 1 medlem stemmer ikke.

28. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om et J. F. Willumsen-museum i Frederikssund med 118 stemmer mod 2 (1 v. og 1 rf.), medens 5 medlemmer undlader at stemme.

Vareforsyningsudvalget henstiller til handelsminister Lis Groes, at der ikke fremtidig foretages ændringer i dollarpræmieringsordningen, uden at udvalget først spørges.

Det meddeles fra Thorshavn, at fiskerstrejken, der har varet siden begyndelsen af marts, nu er afblæst.

29. – Der meldes om et antal uidentificerede flyvemaskiner over Øresund. En enkelt af dem er en kort tid over dansk område og svarer ikke på radio- og lyssignaler fra lufthavnen i Kastrup. Såvel flyver- som søværnskommandoen underrettes, og et par natjagere gøres klar i Aalborg, men får ikke ordre til at gå i luften.

Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslag til lov for Grønland om ægteskabs indgåelse og opløsning, hvorefter økonomi- og arbejdsminister J. O. Krag fremsætter forslag om at lovfæste forligsmandens mæglingsforslag i slagterikonflikten, der er vedtaget af arbejdsgiverne, men trods ledelsens anbefaling forkastet ved urafstemningen i Dansk Slagteriarbejderforbund. Forslaget vedtages ved 3. behandling med 132 stemmer mod 6 (k.).

30. – Detailpristallet stiger 2 points til 378 (1914 = 100), navnlig som følge af opgang i fødevarepriserne.

Maj 1954

2. – I et foredrag på provinsbankernes årsmøde erklærer nationalbankdirektør Svend Nielsen, at det efter nationalbankens opfattelse, som regeringen deler, er påkrævet, at den danske krone bliver konvertibel på samme tid og i samme omfang som andre vesteuropæiske valutaer. Om valutastillingen oplyser han, at den i april forringedes med 80 mill. kr. mod 40 mill. kr. i marts og mod i alt 60 mill. kr. i de 4 vintermåneder november–februar. Medens nedgangen i vintermånederne kan forklares ved lempelserne i den økonomiske politik, er han tilbøjelig til at tro, at det i de to forårsmåneder er eengangsfænomener – bl. a. ændrede betalingssædvaner –, der har gjort sig gældende, hvorfor udsvingene ikke er så foruroligende, som de umiddelbart ser ud til.

4. – Ifølge et communiqué fra det nordiske udenrigsministermøde i København den 3. og 4. maj har ingen af de på mødet repræsenterede regeringer – Danmarks, Islands, Norges og Sveriges – for tiden til hensigt at anerkende Østtyskland som suveræn stat. Af andre forhandlingsemner nævner communiquet Nordisk Råds rekommendationer, koordinering af de nordiske landes bidrag til international humanitær hjælpevirksomhed, planerne om oprettelsen af et skandinavisk hospital i Korea, i hvilken forbindelse det vedtages at oprette et fælles sekretariat, som tænkes henlagt til Oslo, og en række økonomiske spørgsmål, bl. a. vedrørende O.E.E.C. Der var enighed om også i fremtiden at arbejde for en udvidelse af handelen mellem Øst- og Vesteuropa. Sluttelig nævner communiquet, at der i tilslutning til udenrigsministermødet afholdtes et fællesmøde mellem ministrene og Nordisk Råds præsidium som forberedelse til Nordisk Råds kommende

session i Oslo. I dette møde deltog statsminister Hans Hedtoft.

Det meddeles, at der flere steder i landet er fundet antikommunistiske, på russisk affattede flyveblade.

Folketinget nægter med 112 stemmer mod 5 – 1 medlem stemmer ikke – at fremme en kommunistisk forespørgsel til udenrigsministeren om brintbomben og Indokina.

5. – I anledning af, at en kreds af tjenestemænd forbereder pro forma ægteskaber af lønningsmæssige grunde, udtaler justitsminister Hans Hækkerup i folketinget som svar på et spørgsmål af Hans Hansen (Rørby) (rf.), at han finder den bebudede aktion ganske usømmelig. Han mener imidlertid ikke at have hjemmel til at gribe ind og oplyser, at finansministeriet har til hensigt at udbetale lønning som forsørger til parterne, hvis de opnår separation eller skilsmisse og iøvrigt opfylder lønningslovens betingelser herfor.

Det udenrigspolitiske nævn slutter sig til regeringens standpunkt, at Danmark ikke for tiden har til hensigt at anerkende Østtyskland som suveræn stat.

Den udestående mængde ikke-udtrukne obligationer af statens løbende emissioner forøgedes i april med 21 mill. kr. mod 61 mill. kr. i marts.

7. – Finansminister Kampmann fremsætter i folketinget forslag om midlertidigt løntillæg m. v. til statens tjenestemænd i overensstemmelse med den overenskomst, der er sluttet med tjenestemændenes organisationer.

Folketinget færdigbehandler forslaget om tillæg til lov om „Nordisk Mineselskab A/S", der vedtages med 103 stemmer mod 14, medens 2 medlemmer undlader at stemme.

Ved folketingets 2. behandling af forslaget om ungdomsundervisning vedtages en lang række ændringsforslag. § 3 om forsøgsvis forlængelse af undervisningspligten med 1 år udgår, bestemmelsen om, at unge i alderen 14–18 år skal have ret til en ugentlig frieftermiddag for i vintermånederne at følge dagskoleundervisningen, begrænses til at gælde for de 14- og 15-årige, og ungdomsnævnene får kun indstillingsret, medens kommunalbestyrelserne alene får den bevilgende myndighed.

8. – Forsvarsministeriet udsender en redegørelse for den undersøgelse, der er foretaget i anledning af fremmede flyvemaskiners uanmeldte overflyvning af dansk område natten mellem den 28. og 29. april. Samtidig meddeler udenrigsministeriet, at den amerikanske, den britiske og den sovjetrussiske regering på forespørgsel har oplyst, at intet amerikansk, britisk eller sovjetrussisk luftfartøj den pågældende nat har været over dansk område.

11. – Finansminister Kampmann forelægger i folketinget regeringens udgifts- og skattereform, der omfatter ialt 16 lovforslag. Hovedpunkter i forslagene er:

1) Ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst fradrages foruden forsikringspræmier og lønmodtagerfradrag forfalden og betalt kommuneskat (men ikke statsskat) samt et personfradrag, der for statsskattens vedkommende fastsættes til 2500 kr., for sambeskattede ægtefæller det dobbelte. Af det resterende beløb beregnes skatten med en fast procent, men indtægter over en vis grænse skal desuden svare tillægsskat. Erhvervsskatten bortfalder.

2) Børnefradragene afskaffes, og børnetilskuddene ændres, således at de ydes med samme beløb pr. barn uafhængigt af indkomsten.

3) Den amtskommunale bygningsskyld ophæves, og bygningsskylden til staten fikseres indtil 1960, hvorefter skattebeløbet nedsættes med 1/10 ved hver ny ejendomsskyldvurdering.

4) Selskabsbeskatningen forenkles; skatten til kommunerne bortfalder, medens der til staten svares indkomstskat og udbytteskat.

5) Den fælleskommunale udligningsfond ophæves, og de fælleskommunale skatter indarbejdes i statsskatterne. Udligningsfondens formue overføres til „Den kommunale Tilskudsfond", hvori desuden indgår den kommunale tillægsskat. Den nye

fond skal træde i virksomhed i ekstraordinære situationer (krisetilstande i landbruget, stor arbejdsløshed). En vis udligning mellem kommunerne opnås ved en ændret byrdefordeling og mellem deres beboere gennem den kommunale tillægsskat.

6) Der indføres skat af kapitalvinding.

7) Kontrollen med selvangivelserne skærpes, og forbrug af egne produkter skal opføres til detailpris.

Folketinget vedtager ved 3. behandling forslaget om yderligere forlængelse af loven om en dansk besættelsesstyrke i udlandet med 123 stemmer mod 25, medens 1 medlem undlader at stemme.

Handelsminister Lis Groes fremsætter forslag om, at det beløb, indenfor hvilket der kan ydes eksportgarantier, forhøjes fra 250 til 350 mill. kr., og justitsminister Hans Hækkerup foreslår bestemmelserne i retsplejelovstillæget af 1. juni 1945 om et særligt ankenævn ophævet.

12. – Folketinget vedtager ved 3. behandling forslag til lov om udøvelse af tandlægevirksomhed og foretager derefter 1. behandling af forslaget om midlertidigt løntillæg til statens tjenestemænd. Herunder foreslår Karl Olsen (k.f.) en dagsorden, der opfordrer regeringen til straks at drage omsorg for, at den fra enkelte tjenestemænds side bebudede omgåelse af ægteskabslov og tjenestemandslov forhindres. Finansminister Kampmann udtaler, at han vil stille et ændringsforslag, der gør det muligt at afskære de pågældende, når de lader sig separere eller skille, fra at få udbetalt forsørgertillæg, og dagsordenen vedtages med 112 stemmer mod 8 (k.), medens en dagsorden af Alfred Jensen (k.), der udtaler, at princippet lige løn for lige arbejde bør gennemføres også i statstjenesten, ikke kommer til afstemning. Under debatten om forslaget bebuder finansministeren en strækning af bevillingerne til offentlige arbejder, hvorved der spares ca. 50 mill. kr., deraf halvdelen på militære arbejder. Herved vil der i 1954–55 kunne opnås et overskud på 80 mill. kr., således at der bliver råd til at give tjenestemændene de 55 mill. kr. i indeværende finansår.

13. – Det meddeles, at der ved forhandlinger i København mellem regeringsrepræsentanter for Danmark, Finland, Norge og Sverige er opnået enighed om en overenskomst om fælles nordisk arbejdsmarked. Aftalen skal efter planen træde i kraft den 1. juli.

Indenrigs- og boligminister Kjærbøl fremsætter i folketinget forslag til lov om boligforholdene, der skal afløse den gældende husleje- og boligstøttelovgivning. Det foreslås, at lejen i boliger opført efter marts 1951 ved et tilskud pr. m² bringes ned på niveauet i 1950, og at ejerne af lejligheder bygget før 1940 får ret til at forhøje lejen i 1939 med 5 % straks og derefter hvert år fra 1956 til 1960 med yderligere 5 %. Da de allerede foretagne lejeforhøjelser er inkluderet i den samlede tilladte stigning, bliver den reelle lejeforhøjelse dog kun ca. 15 %. Det gældende opsigelsesforbud opretholdes indtil 1963, for tofamilieshuse dog kun til 1956. Statslån til nybyggeri skal fortsat kunne opnås, men skal forrentes med markedsrente.

I tilslutning til forslag til lov om boligforholdene fremsætter finansminister Kampmann forslag om en udligningsafgift til staten af fast ejendom og socialminister Strøm forslag om godtgørelse for huslejeforhøjelse til alders- og invalideren temodtagere m. fl. Udligningsafgiften vil, når den i 1960 opkræves fuldt ud, indbringe godt 100 mill. kr., og det samlede provenu for tiden til og med 1963 anslås til 620 mill. kr. modsvarende en merudgift til nedbringelse af lejeniveauet på 540 mill. kr. Fra og med 1966 nedskrives afgiften med 10 % hvert femte år, idet det dog er en forudsætning for afviklingen, at lejeniveauet efter 1963 har stabiliseret sig.

Folketinget vedtager enstemmigt ved 3. behandling 10 lovforslag om adgang til domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse. Desuden færdigbehandles det radikale forslag om beskatning af frugtplantager, der ligeledes vedtages enstem-

migt, og forslag til lov om ungdomsundervisning m. m., der vedtages med 117 stemmer, medens 4 (rf.) undlader at stemme.

14. – Overenskomstforhandlingerne for land-, mejeri- og skovbrug samt gartneri og planteskoler bryder sammen, idet arbejdsgiverne forkaster en skitse til mæglingsforslag, som har fået arbejderrepræsentanternes tilslutning. Efter henstilling fra regeringen om at gøre et nyt forsøg, udsættes den varslede strejke i 5 dage.

18. – På Danmarks Sparekasseforenings årsmøde fastholder nationalbankdirektør Svend Nielsen sin vurdering af de sidste to måneders stærke nedgang i valutabeholdningen som et eengangsfænomen og udtaler, at denne nedgang overskygger en langtidsbevægelse, der er langt farligere. Dollarbeholdningen har ganske vist hidtil været voksende og udgjorde ved udgangen af april 800 mill. kr., men heraf er der allerede disponeret over ca. 300 mill. kr., og der må regnes med fortsat underskud i E.P.U. og stigende import fra U.S.A. Finansminister Kampmann udtaler, at der fra 1950 til 1952 var en stigning i valutabeholdningen på 650 mill. kr., og heraf var 420 mill. kr. udtryk for bevægelser, hvis årsag ikke direkte har kunnet efterspores. Nu oplever vi bevægelser af samme ubestemmelige art, men med modsat fortegn.

Forligsmandens mæglingsforslag til overenskomster for land-, mejeri- og skovbrug m. m., der anbefales af begge parters forhandlere, følger i hovedsagen de nye overenskomster for industri og håndværk.

Formanden for Tekstilfabrikantforeningen, fabrikant Erik Gravesen, udtaler, at antallet af beskæftigede i tekstilindustrien siden 1951 er gået tilbage med 7000 på grund af en udenlandsk konkurrence, der ofte har dumpingagtig karakter, og at en revision af toldlovgivningen er yderst påkrævet, hvis man vil sikre beskæftigelsen i denne industrigren.

Under folketingets 1. behandling af forslaget om forhøjelse af eksportgarantibeløbet udtaler Hans Rasmussen (s.) på foranledning af Stæhr Johansen (k.f.), at hvor beskyttelse kan gavne og ikke kolliderer med internationale aftaler, bør den gives.

19. – Folketinget foretager 1. behandling af regeringens boliglovforslag.

20. – Udenrigsminister H. C. Hansen fremsætter i folketinget forslag til beslutning om Danmarks medvirken til oprettelse og drift af et skandinavisk hospital i Korea.

Regeringens forslag til en skattereform er til 1. behandling i folketinget, hvor det møder stærk kritik fra venstre og konservative, og også det radikale venstre går imod forslaget om fradragsrettens afskaffelse for statsskattens vedkommende.

Folketingets vareforsyningsudvalg giver tilslutning til, at dollarpræmieringsordningen for biler opretholdes, uændret, medens antallet af tildelingsbiler nedskæres med 50 %, fra 4000 til 2000 pr. kvartal.

21. – Folketinget færdigbehandler forslaget om oprettelse af et pædagogisk institut, der vedtages med 84 stemmer mod 1, medens 31 (v.) undlader at stemme, og forslaget om uddannelse af lærere til folkeskolen, der vedtages enstemmigt med 121 stemmer, idet dog 2 undlader at stemme. Endvidere vedtages ved 3. behandling forslag til lov om værnepligt med 110 stemmer mod 11 (k. og rf.), medens 5 (r.v.) afholder sig fra at stemme.

Folketinget foretager 2. behandling af forslag til lov om arbejderbeskyttelse, efter at der i udvalget er opnået enighed om en deling af loven i tre love (alm. arbejderbeskyttelse, arbejderbeskyttelse for handels- og kontorvirksomhed og arbejderbeskyttelse for landbrug, skovbrug og gartneri).

Motorkommissionen afslutter sit arbejde, der har varet i 7 år, og afgiver betænkning til finansministeren.

22. – Overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked underskrives.

Visumtvangen for tyskere, der er forsynet med gyldigt pas fra Forbundsrepublikken, ophæves med virkning fra 1. juni.

Den faste voldgiftsret afsiger endelig

kendelse, hvorefter Færoya Fiskimannafelag som bod for den ulovlige strejke skal betale ¼ mill. kr.

23. – Det meddeles, at der mellem Danmark og Schweiz er afsluttet en socialforsikringsoverenskomst.

25. – Folketinget færdigbehandler forslagene om ændring i retsplejelovstillægget (bortfald af ankenævnet) og om folketingets ombudsmand, der begge vedtages enstemmigt, samt forslaget om skolebespisning, der vedtages med 92 stemmer mod 59 (v., k.f. og rf.), medens 1 medlem undlader at stemme.

Folketinget foretager 1. behandling af et af s., v., k.f., r.v. og rf. fremsat forslag om folketingsmedlemmernes vederlag. Vederlaget fastsættes til 16.000 kr. årligt for alle uden hensyn til bopæl plus et skattefrit omkostningstillæg på 4000 kr. for medlemmer med bopæl i København eller indenfor en radius af 45 km fra København, 6000 kr. for medlemmer med bopæl i det øvrige Sjælland og 10.000 kr. for medlemmer med bopæl uden for Sjælland.

26. – Udenrigsminister H. C. Hansen fremsætter en udenrigspolitisk redegørelse i folketinget.

Efter et møde i statsministeriet udtaler statsminister Hans Hedtoft, at regeringen ligesom den foregående regering betragter lægestriden i Klaksvig som et lokalt færøsk anliggende og opfordrer de færøske repræsentanter til at gøre et alvorligt forsøg på at løse spørgsmålet. Såvel lagmanden som de færøske folketingsmænd giver tilsagn herom. Statsministeren meddeler, at han desuden overvejer at sende en uvildig og kyndig mand til Færøerne for på stedet at undersøge sagen og derefter overfor regeringen at redegøre for dens juridiske og faktiske omstændigheder.

Folketinget færdigbehandler forslag om ekspropriation i militære øjemed, der vedtages med 117 stemmer mod 11 (k. og rf.) og forslagene om ændringer i militær straffelov og militær retsplejelov samt om talsmænd og klageadgang for menige af det militære personel. Disse forslag vedtages enstemmigt, idet dog kommunisterne afholder sig fra at stemme om straffe- og retsplejelov.

Forslaget om telefonaflytning vedtages ved 2. behandling med ændringer, der begrænser adgangen til telefonaflytning i forhold til det oprindelige forslag.

27. – Økonomi- og arbejdsminister J. O. Krag udtaler, at regeringen er indstillet på til efteråret at fremsætte lovforslag om nedsættelse af arbejdstiden i landbruget.

28. – Det meddeles, at det amerikanske udenrigsministerium har givet SAS tilladelse til at benytte Los Angeles som endestation på den transarktiske rute via Grønland til Californien.

31. – De danske og svenske medlemmer af det fællesnordiske udvalg for økonomisk samarbejde foreslår, at regeringerne indleder konkrete forhandlinger med henblik på at indføre fælles nordisk marked for 21 undersøgte industribrancher.

Det meddeles, at mæglingsforslaget om overenskomsterne i land-, mejeri- og skovbrug m. m. er vedtaget af begge parter.

Folketinget vedtager ved 3. behandling enstemmigt forslaget om midlertidigt løntillæg til statens tjenestemænd.

Juni 1954

1. – Folketinget vedtager enstemmigt forslag til beslutning om Danmarks medvirken til oprettelse og drift af et skandinavisk hospital i Korea, idet dog 6 (k.) undlader at stemme. Desuden færdigbehandles en lang række lovforslag. Forslag om vederlagsfri undervisning m. m. i de offentlige højere almenskoler vedtages med 96 stemmer mod 36 (v.), forslag om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser (eksportgarantier) med 131 stemmer mod 5 (rf.), forslag om etablering

af en ny færgefart over Store Bælt med 119 stemmer mod 14 (v.) – 3 k.f. undlader at stemme –, forslag til lov om apotekervæsenet og de 3 forslag om arbejderbeskyttelse enstemmigt, forslag om hjælp til værnepligtige med 101 stemmer mod 5 (rf.) – 33 (v. og 2 k.f.) undlader at stemme –, forslag om forsikring af „knallerter" enstemmigt og forslag om telefonaflytning med 122 stemmer mod 6 (k.).

2. – Nationalbankens valutabeholdning er i maj formindsket med 53 mill. kr.

Salgskurserne for de løbende statslån nedsættes med ½ point, for det 10-årige lån dog kun med ¼ point.

Slagteriernes salgsforening meddeler, at repræsentanter for det britiske levnedsmiddelministerium under indledende forhandlinger i København har tilbudt at aftage et ekstra kvantum bacon i det kommende leveringsår, forudsat at afskibningerne bliver mere regelmæssige.

Folketinget færdigbehandler forslaget om farvning af benzin til traktorer og motorbåde, der vedtages med 90 stemmer mod 40 (k.f., r.v. og rf.) – 1 medlem stemmer ikke –, forslaget om folketingsmændenes vederlag, der vedtages med 130 stemmer mod 6 (k.), og forslaget om ændring i lov om anlæg af en motorvej fra Rødby Havn til Storstrømsbroen og om anlæg af en motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholmvejen som motorvej, der vedtages enstemmigt, idet dog 31 (v. og k.) undlader at stemme.

Folketinget begynder derefter en udenrigspolitisk debat i tilknytning til udenrigsministerens redegørelse den 26. maj.

3. – Folketinget færdigbehandler følgende lovforslag: forslag til lov om køb på afbetaling, der vedtages enstemmigt med den ændring, at der ikke som vedtaget ved 2. behandling skal kræves en udbetaling på 20 %, hvor betalingsperioden strækker sig ud over 1 år, men kun 15 %, forslag til lov om tillæg til statshusmandsloven (udvidelse af statens forkøbsret m. v.), der vedtages med 86 stemmer mod 63 (v. og k.f.), forslag til lov om anvendelse af modværdien af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelser, der vedtages med 132 stemmer mod 19 (r.v., k. og rf.), og forslag til lov om tillægsbevilling for 1953–54, der vedtages med 141 stemmer mod 6 (k.), medens 5 rf. undlader at stemme.

Debatten under 3. behandling af tillægsbevillingsforslaget drejer sig for en væsentlig del om valutasituationen, og statsminister Hans Hedtoft gør rede for de foranstaltninger, regeringen har iværksat for at imødegå valutatabet: nedskæring af de militære og civile anlægsarbejder med 50 mill. kr. og en nedsættelse af antallet af „tildelingsbiler". Han erklærer, at regeringen ikke forbereder importregulering eller lignende restriktioner, men det kan blive nødvendigt at tage finanspolitikken op til revision, og situationen motiverer en ajourføring af toldsatserne ledsaget af et værn mod dumping. Finansminister Kampmann udtaler, at finansåret 1953–54 gav et overskud på 250 mill. kr., og at overskudet i 1954–55 forhåbentlig vil blive 50–150 mill. kr.

Folketinget tager ferie på ubestemt tid. Siden 6. oktober 1953 er der blevet fremsat ialt 180 lovforslag, deraf 163 regeringsforslag og 17 fremkommet ved privat initiativ. Af de fremsatte forslag er 139 endeligt vedtaget (1 regeringsforslag blev under behandlingen delt i 3 selvstændige lovforslag), medens 43 ikke er blevet behandlet til ende eller er bortfaldet.

5. – Ved socialdemokratiets grundlovsfest i fælledparken, hvor også fhv. premierminister Attlee taler, udtaler udenrigsminister H. C. Hansen, at Sovjets grundlæggende politik er uforandret, og derfor er det fortsat nødvendigt at opretholde Atlantpagtens forsvarsberedskab.

8. – Udenrigsminister H. C. Hansen og den amerikanske ambassadør Coe underskriver en overenskomst om Danmarks leverancer i henhold til off shore-programmet.

9. – Økonomi- og arbejdsminister J. O. Krag ankommer til Moskva, hvor han i

spidsen for en stor dansk delegation skal føre forhandlinger om en ny dansk-russisk handelsaftale.

Svangerskabskommissionen afgiver betænkning.

12. – En dansk-finsk handelsaftale for tiden 1. juli 1954–30. juni 1955 indeholder bestemmelser, der skal muliggøre en fortsat nedbringelse af den finske gæld.

I Reykjavik underskrives en dansk-islandsk handelsoverenskomst.

13. – Fhv. statsminister Erik Eriksen udtaler, at venstre i fremtiden intet vil have imod et fælles arbejdsprogram med det radikale venstre, blot det ikke sker på bekostning af samarbejdet med det konservative folkeparti. I anledning af nedgangen i valutareserverne udtaler han, at han tror, at en diskontoforhøjelse vil kunne lære befolkningen, at situationen maner til alvor.

16. – I et møde i det udenrigspolitiske nævn giver forsvarsministeren en redegørelse for regeringens standpunkt til tilbudet fra Canada om at stille et antal luftfartøjer til rådighed for det danske luftvåben.

Fhv. kirke- og trafikminister, folketingsmand Frede Nielsen, afgår ved døden, 63 år gammel.

21. – Det meddeles, at det britisk-skandinaviske økonomiske udvalg (UNISCAN) på sit 11. møde i København i dagene 18. og 19. juni bl. a. har gennemgået de nødvendige betingelser for etablering af et mere omfattende handels- og betalingssystem.

22. – Nationalbanken meddeler, at den fra og med den 23. juni forhøjer diskontoen fra 4½ til 5½ %. Statsminister Hans Hedtoft udtaler, at diskontoforhøjelsen, som må ses på baggrund af den uheldige valutaudvikling, er foretaget i forståelse med regeringen og i den foreliggende situation må betragtes som et rigtigt skridt for at bevare ligevægt i dansk pengevæsen.

23. – Udenrigsminister H. C. Hansen udtaler i anledning af U.S.A.s henvendelse om tilladelse til at standse og undersøge handelsskibe i rum sø for i givet fald at beslaglægge våben til Guatemala, at Danmark ikke kan akceptere en sådan kontrol med handelsskibsfarten.

De københavnske banker forhøjer udlånsrenten og genindfører indlån på 9 måneders opsigelse (til 4½ %), der afskaffedes efter diskontonedsættelsen i september 1953.

Landbrugsrådets præsident, Hans Pinstrup, angriber diskontoforhøjelsen og siger, at den direkte beskatning bør nedsættes meget væsentligt og erstattes med forbrugsafgifter, hvis virkninger holdes uden for pristallet.

25. – Den engelske luftmarskal Sir Hugh Saunders erklærer sig villig til at påtage sig hvervet som kommitteret ved opbygningen af det danske luftvåben – foreløbig for en periode af 9 måneder.

I Forum åbnes en udstilling af varer fra Sovjetunionen.

I en dansk-czekoslovakisk vareudvekslingsaftale for tiden 1. juni 1954–31. maj 1955 er der fastsat danske eksportkontingenter til et beløb af ca. 22.5 mill. kr. og czekoslovakiske eksportkontingenter til et beløb af ca. 25 mill. kr. Aftalen tager sigte på at skabe større balance i samhandelen end under den foregående aftale, da Danmark eksporterede for 65 mill. kr., men kun importerede for 15 mill. kr.

29. – Økonomi- og arbejdsminister J. O. Krag, der har ledet den danske handelsdelegation i Moskva, udtaler efter sin hjemkomst, at det principielle grundlag for en udvidelse af samhandelen med Sovjetunionen er i orden, men spørgsmålet om dækning af det danske eksportoverskud har endnu ikke fundet sin løsning.